

Verhandeling, over de vereischten bij de breuk-snijding, zo voor als na dezelve / [Carl Caspar Crève].

Contributors

Creve, Carl Caspar, 1769-1853.

Publication/Creation

Amsterdam : L. Van Es, 1807.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/gu394s7n>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

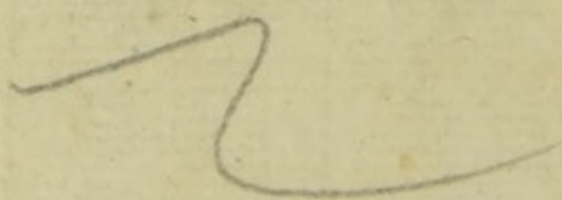
U. 6. 16

H xxx

19/c

~~19/c~~

19,133/B

VERHANDELING,
OVER DE
VEREISCHTEN
BIJ DE
BREUK-SNIJDING,

ZO VOÓR ALS NA DEZELVE,

DOOR

CARL CASPAR CREVE,

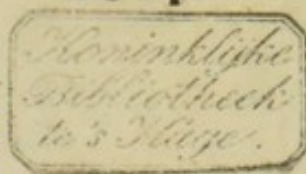
*Medicinæ & Chirurgiæ Doctor et Professor, Hoog-
vorstelijke Nassau-Usingsche Hof- en Medicinaal-
Raad, enz. te Elteville in de Rhiingau.*

BEKROOND MET DEN PRIJS VAN HET
LEGAAT VAN MONNIKHOFF, IN 1805.

TE AMSTERDAM, BIJ

LODEWYK VAN ES,

1807.

VERHANDELING,

OVER DE

VEREENSCHTEN

EN DE

BREUK-SNIJDING,

TO VOOR ALS IN DEERLVE,

DOOR

CARL CARLUS GRAVE,

Medicine & Chirurgie in Wijnzen, Haag,
verrijkt met een anatomisch
Kand, enz. in de Wijnzen.

BEHOORD HET DEN ERSTEN VAN HET
BOEK VAN HONNIGBOET, IN 1807.

TE AMSTERDAM, DE

LODÉWYK VAN E.S.

1807

ANTWOORD

O P D E

V R A A G :

„ Welke zijn bij de Breuksnijding de nood-
„ zakelijke vereischten, in de onderscheidene
„ gevallen van Liesch- of Dijebreuken, ten
„ aanzien van de plaatsing des Lijders, den
„ stand des Heelmeesters en der Helperen,
„ en van den toefstel der verbanden en hulp-
„ middelen, die bij de hand zijn moeten,
„ vóór zulk eene kunstbewerking?”

2. „ Welke kunstmiddelen en handgreepen
„ komen vooral te pas, in een onverhoopt
„ geval van kwetsing der zogenaamde Boven-
„ buiks-vaten (*vasa epigastrica*), of van de
„ Zaadstreng?”

3. „ Met welke ontleed- en heelkundige
„ gronden en waarneemingen behoort een op-
„ lettend Breukmeester bekend te zijn, om
„ zodanige gevaarlijke kwetsingen te vermij-
„ den?”

4. „ Waaromtrent moeten de zorg en raad-
„ gevingen des Breukmeesters gaan, terstond
„ na de gedane Kunstbewerking en vervol-

„ gends, ter volkomene genezing en verdere
„ voorbehoeding des Lijders?“

DOOR

CARL CASPAR CREVE,

*Medicinæ & Chirurgiæ Doctor et Professor,
Lid van de Academie der nuttige Wetenschap-
pen te Erfurt; van de gezelschappen der Na-
tuuronderzoekers te Berlijn, Halle en Jena;
van den correspondeerenden kring der Zwitser-
sche Genees- en Heelkundigen; van de Genees-
kundige Genooschappen te Parijs en Montpel-
lier, en van het Galvanische te Parijs. Hoog-
vorstelijke Nassau - Usingsche Hof- en Medici-
naal-Raad, te Elteville in de Rijngau.*

WAAR AAN DE GOUDEN MEDAILLE, IN DEN
JAARE 1805, IS TOEGEWEEZEN.

I N H O U D
DEZER
VERHANDELING.

EERSTE VRAAGSTUK.

<i>Betreffende de vereischten bij de Breuksnijding.</i>	Bladz. 5.
I. <i>Toetsel tot de Breuksnijding.</i>	10.
<i>Nadere opgaaf van het gebruik deszelyen.</i>	12.
II. <i>Plaatsing van den Lijder.</i>	26
<i>Algemeene regelen bij dezelve.</i>	28.

TWEEDE VRAAGSTUK.

I. <i>Aangaande de kunstmiddelen en handgreepen, bij kwetsing der Boyenbuiksvaten (vafa epigastrica), of van de Zaadstreng.</i>	45.
<i>Nadere opgaaf derzelve bij kwetsing dezer Vaten.</i>	49.
<i>Gronden voor de uitvoerbaarheid der toedrukking, bij kwetsing derzelve, in gevalle eener Lieschbreuk.</i>	58.
<i>Wijze van aanwending van een nieuw Drukkerwerktuig.</i>	63.
<i>Gronden voor het afbinden der gekwetste vaten, bij het snijden eener Dijebreuk.</i>	65.
<i>Wijze van binding.</i>	70.
II. <i>In betrekking tot eene kwetsing der Zaadstreng.</i>	73.

DERDE VRAAGSTUK.

<i>Vereichte Ontleed- en Heelkennis des Heelmeesters ter vermindering van zoodanige kwetsing.</i>	84.
I. <i>Bij het snijden eener Lieschbreuk.</i>	85.
II. <i>Bij het snijden eener Dijebreuk</i>	96.
<i>Omtrent de kwetsing der Zaadstreng.</i>	107.
1. <i>Bij het snijden eener Lieschbreuk.</i>	107.

II. *Bij het snijden eener Dijkbreuk.* Bladz. 119

VIERDE VRAAGSTUK.

<i>Betreklijk de zorg en raadgevingen terstond na de Kunstbewerking, en vervolgends.</i>	121.
I. <i>Behandeling der bij de Breuksnijding gemaakte wonde.</i>	126.
II. <i>Legplaats en ligging des Lijders.</i>	140.
<i>Gedrag des Lijders.</i>	142.
III. <i>Het bewaren en de oppassing des Lijders.</i>	148.
II. <i>Gevolgen der beknelling in de bekleemde ingewanden.</i>	158.
III. <i>Behandeling der zamengroeiingen van den Breukzak met de bevatte deelen, of tuschen deeze onderling; en der kwetsingen der darmen, gedurende het los maken derzelve, of bij het openen des Breukzaks veroorzaakt.</i>	186.
IV. <i>Gevolgen der beknelling op de Werkzuigen, waartoe de bekleemde deelen behoorden.</i>	190.
V. <i>Gevolgen derzelve op de geheele ligchaams gesteldheid des Lijders.</i>	194.
VI. <i>Of de Lijder door de Kunstbewerking van het Darmwee bevruid zij?</i>	196.
VII. <i>Hoe den Lijder, na de Kunstbewerking, tegen de wederkeering eener Breuk te verzekeren zij?</i>	215.

VERHANDELING
OVER DE
VEREISCHTEN
TOT DE
BREUKSNIJDING,

ZO VOOR ALS NA DEZELVE,

DOOR

CARL CASPAR CREVE,

*Medicinæ & Chirurgiæ Doctor et Profefor, Hoog-
vorftlijke Nassau-Ufingsche Hof- en Medicinaal-
Raad, enz. te Elteville in de Rhijngau.*

EERSTE VRAAGSTUK.

*Welke zijn bij de Breuksnijding de noodza-
lijke vereifchten, in de onderscheidene ge-
vallen van Liesch- of Dijebreuken, ten
aanzien van de plaatsing des Lijders,
den stand des Heelmeesters en der
Helperen, en van den toefstel der
verbanden en hulpmiddelen, die
bij de hand zijn moeten, voor
zulk eene kunstbewerking?*

Eene levendige voorftelling van het samen-
ftel dezer Breuken, en in 't bijzonder van de

betrekking, waar in zij staan, tot de nabijgelegene werktuiglijke deelen; een klaar begrip, zo wel van de zich voordoende Breuk, als van het vermogen der Heelkunst, tegen deeze soort van plaatselijke gebreken, te gelijk met eene volkomene kennis van Wonden en derzelve gevolgen; zijn de vereischten, zonder dewelke te bezitten, deze belangrijke Vraag zich niet voldoende laat beantwoorden; ten duidelijken bewijze, dat A. C. CELSUS met recht beweerde:

Cujus autem rei non est certa notitia, ejus opinio certum reperire remedium non potest.

dat is:

„ Waar men geene regte kennis van
 „ eene zaak heeft, kan men het waare
 „ hulpmiddel niet uitvinden.”

Deze Vraag toch vordert eene gegronde opgaaf van alles, wat de Heelmeester, vóór de Kunstbewerking van het Breuksnijden, in gereedheid brengen moet, ten einde hem, gedurende dezelve niets moge ontbreken, en dus dezelve, deels zekerer, deels spoediger, deels gelukkiger volbragt worde; waardoor de Kunstbewerker zelf handigheid en bekwaamheid aanwint, en teffens de Lijder

gespaard wordt. Intusfchen kan alleen daardoor aan deze vordering voldaan worden, dat men de bewerking zelve in alle haare deelen overzie; dat men het hoofddoel daar van volkomen bevatte; dat men zich met betrekking tot de omftandigheden, in verband met de hulpmiddelen, en het doel der Kunst, alle mogelijke voorvallen vertegenwoordige, welke gedurende de bewerking plaats grijpen kunnen. Dit nu hangt af van de naauwkeurige kennis van den aard des gebreks, en deszelfs betrekking op de naburige deelen, van het vermogen der Heelkunst tegen dit bijzonder foort van plaatfelijke kwaal, en van de gevolgen der aanwending dezer kunst-hulpe; daarenboven ook nog van de onderscheidene voorwaarden, onder welke de bewerking fomtijds moet ondernomen worden.

Naar den toefel of voorbereidingen, die de Heelmeester, tot elke Kunstbewerking, en dus ook tot het Breuksnijden maakt, kan men op de bovengemelde gronden, de meer of mindere waarde van zijn befchouwend of oeffenend kunstvermogen afmeten; en uit de wijze van behandeling, die hij bij een bepaald geval bemerken laat, naauwkeurig berekenen, of hij een gemeen slaafsch handwerker zij, dan wel, door oeffenings-geest geleid,

een den aard der kwaale zo wel, als de kragt der ondervinding fcherpzinnig doorziende Kunstenaar zij, wiens vernuft de hinderpaalen, waarvan men in de boeken zelden gewag gemaakt vindt, weet te boven te komen; en die, in 't bezit zijnde van eene door oeffening verkregene vaardigheid, een naauwkeurig doorzigt bij het volkomen opnemen der plaatslijke omstandigheden en behoorlijke aanwending der voorhanden zijnde regelen der oeffenende Heelkunst, bij het voorkomende geval, laat blijken.

De Heelmeester betoont zig dus hier van veel grooter waarde te zijn, dan ooit de Geneesheer aan het krankbedde, daar hij niet alleen, even gelijk deze, door dezelfde hulpmiddelen de krankheid of het lijden der menschen moet ontdekken, en ook dus dezelfde kennis daarvan nodig heeft: maar, in plaats van, zoo als deze, met het enkeld voorschrijven van een geneesmiddel te hebben afgedaan, zig in de noodzaaklijkheid bevindt, om verder dien toetsel ter hulpe uit te denken, welke hij eigenlijk, door de afgeregtheid zijner oogen en handen, middelijk of onmiddelijk aanbrengt.

Na dat de Heelmeester een volkomen inzigt in al dat geene verkregen heeft, wat de

Kunstbewerking bij eene Liesch- of Dijebreuk vordert; na dat hij teffens de verschijnselen, die zich onder de bewerking mogten opdoen, meer of min berekend heeft, moet hij zig, ter voltrekking derzelve, met de volgende vereischten bezig houden:

I. Op eene afzonderlijke tafel plaatst hij alle de tot die Kunstbewerking vereischte Werktuigen, te gelijk met alle andere hulpmiddelen, benevens ook dat geene, het welk tot het aanleggen van het verband behoort, in eene voegzaame orde.

II. Vervolgens plaatst hij den Lijder in de behoorlijke ligging.

III. Kiest hij voor zich zelve eene standplaats uit, en wijst zijne helperen die aan, die zij geduurende de bewerking houden moeten.

Dit regelmatige ter voorbereidinge is niet alleen bij het Breuksnijden, maar ook bij alle andere Kunstbewerkingen aantebevelen; dewijl het de bijzondere pligt des oefenenden Heelmeesters is, om, ten einde den Lijder zo veel mogelijk de vrees en het voorgevoel van de pijn der bewerking te matigen, en na zulke vooraf gemaakte schikking, zodra dezelve geplaatst is, de Kunstbewerking te kunnen verrigten, welke als dan niet,

gelijk wanneer men hem eerst behoorlijk plaatst, gedurende den daarop volgende toefstel ter bewerkinge, door de voorstelling der pijnen, die hem te wagten staan, gefolterd, noodeloos aan aandoeningen van zijn zenuwen vaatgestel bloot gesteld word, waarvan de nadeelige gevolgen te laat ondervonden worden; te meer, daar zulks zo gemakkelijk is te vermijden; en het niet zo gering te achten is, als het wel eens gemeend word, dat men zig, na de plaatsing des Lijders, met het maaken van dien toefstel bezig houdt. Men bedekke voorts ook deswegens dien geheelen toefstel met eenen doek, om denzelfen voor het oog des Lijders te verbergen; terwijl dezelve behoort in die orde gelegd te worden, naar welken men van elk stuk gebruik zal maaken.

I. *Toefstel tot de Breuksnijding.*

1. Een Scheermes.
2. Eene Bistouri, met eene bolle snede.
3. Een zeer smal, op zijne snede eenigermate gebogen, en met eenen son-

devormigen en stompen punt voorzien
Scalpel.

4. Eene Incisie-Schaar.

5. Een Ontleed-Tangjen.

6. Eene gevleugelde, holle Sonde.

7. De Slagäderhaak, benevens Naalden en
de daartoe behoorende draaden, ter
binding van gekwetste slagäderen.

8. Het Haakjen van ARNAUD.

9. Een Drukwerktuig.

10. Eenige smalle zijden Snoeren.

11. Eenige zachte fijne Sponzen.

12. Een fijn linnen lapjen, dat zes duimen
lang, en vijf duimen breed is nevens
eenige bosfen zagt Draadplukfel.

13. Eenige strooken Hechtpleister.

14. Eenige Kompresfen, van onderscheide-
ne grootte.

15. Een T verband.

16. Eenige oncen zuivere Amandelolie.

17. Eenige oncen overgehaalde Brandewijn.

18. Een klein gedeelte, gealuind Draad-
plukfel.

12 VERHANDELING OVER DE BREUKSNIJDING,

19. Eenige Bekkens, en daaronder één, gevuld met laauw water.
20. Eenige Handdoeken.

Nadere opgaaf van het gebruik, waartoe ieder der deelen, waar uit deze toestel tot de Kunstbewerking van het Breuksnijden bestaat, geschikt is.

1. Het Scheermes is zo wel bij het snijden eener Liesch-, als bij dat eener Dijebreuk nodig, om namelijk de haaren, die zich zo bij Mannen aan den balzak en in de Liesch, als bij Vrouwen aan de buitenste schaamdeelen bevinden, aftescheeren, en dus doende de huid zuiver en behoorlijk te ontblooten; en ter insnijdinge geschikt te doen zijn.

2. Met de op zijne snede bolle (*convexe*) Bistouri (Plaat I. Fig. 1.), wordt de insnijding in de buitenste bekleedfelen der Breuk, namelijk in de huid gemaakt; voorts scheidt men daarmede het celwijs weeffel, 't welk den Breukzak bedekt, van denzelfven af; gelijk men zig ook daarvan tot

de eerste opening des Breukzaks, en tot het maken der insnijding in den band van **POUPART**, bij Dijebreuken, volgens de handelwijze van **BELL** bedient. Deze Bistouri verdient boven den rechten, spits uitloopenden den voorrang, dewijl men, met zijne bolle snede de insnijding in de dieper onder de huid gelegene deelen, inzonderheid in den band van **POUPART**, bij het snijden eener Dijebreuk, bepaalder en vrijer kan maken, en met meer zekerheid besturen.

3. Het zeer smalle, aan zijne snede eenigzins holstaande en met een sondevormigen punt voorzien Scalpel, in deszelfs natuurlijke groote (Pl. I. Fig. 2.) afgebeeld, dient, behalven dat men daarmede den gedeeltelijk geopenden Breukzak volkomen opent, ter verwijding des buikrings bij Lieschbreuken, ingevalle zulks, ter terugbrenginge der ingewanden in de onderbuiksholte, vereischt wordt. Dit Scalpel moet met een sondevormig, stomp einde voorzien zijn, ten einde de vinger des Heelmeesters, wanneer hij hetzelfde door den buikring voert, ongekwetst blijve. Ook kan het in de buikholte zelve niets kwetsen, want deszelfs sonde-vorm maakt het inbrengen

onder het bovenste peesgedeelte des buikrings gemakkelijker; nademaal deszelfs lem-met smal is, laat het zig ook des te gemakkelijker door de bestemde naauwe plaats doorbrengen, en daar het te gelijk gebogen is, verschafft het den Kunstbewerker het voordeel, om in eene geschikte rigting de vereischte insnede in den buikring te maken, zonder gevaar te loopen, van ergens in de onderbuiksholte, de minste kwetsing toetebren-gen, dewijl, uit hoofde dezer bogt, de snede tegen het buikvlies aanlegt.

4. De Incisie-Schaar, moet met smalle stomp-puntige bladen voorzien zijn, en ter plaatse van derzelve vereeniging eenen stompen hoek maken. Men heeft dezelve som-tijds noodig, om de eerste opening des Breukzaks te vergrooten; ook kan men zich daarvan bedienen om de onderlinge tegennatuurlijke saamengroeijingen, die de inbrenging hinderen, van de zig in den Breukzak bevindende inge-wanden, of van dezen met den Breukzak los te maken, wanneer zij zich niet met den vin-ger laten afscheiden, en de Bistouri niet wel met zo veel zekerheid bestierd kan wor-den; eindelijk ook nog, wanneer men gedeel-tens van het net wegnemen wil, enz.

5. Het Ontleed-tangjen, (Pl. I. Fig. 3.) is noodig, om, na dat de buitenste huid en bekleedselen afgescheiden zijn, het daar onder gelegen celwijze weeffel, met voorzigtigheid van de te openen plaats des Breukzaks te verwijderen, daar mede de kleinste gedeeltens van dat weeffel zo te vatten, dat men zig zeker kan houden, van geen ander deel, dan even deze met de tang gevatte deelen, aan de snede bloot te stellen. Het dient verder ook om die plaats des Breukzaks, waarin de eerste insnede, tot deszelfs opening, geschieden moet, zo opteligen, en van de in den zak vervatte ingewanden te verwijderen, dat de Kunstbewerker zich daar door buiten gevaar gesteld vindt, om dezelve te kwetsen. Eindelijk kan men zig met nut daarvan bedienen, om bloedvaten, die afgebonden moeten worden, en zig niet zo gemakkelijk met den slagaderhaak laten vatten, binnen de draadlutsen te brengen; gelijk zulks, inzonderheid bij de kwetsingen der benedenste boven-buiksflagader, (*arteria epigastrica*), onder het snijden eener Dijebreuk, het geval kan zijn.

6. De gevleugelde holle Sonde (Pl. I. Fig. 4.) is noodig, om in den Breukzak, dien men eerst alleenlijk ter lengte van twee lijnen zal openen,

voorzigtiglijk intedringen, dezen boven de ingewanden opteheffen, en op derzelve fleuf, dien zak, met de Bistouri, of Scalpel zo verre te openen, dat de voorste vinger des Heelmeesters ingebracht kan worden, om op deszelfs geleide, den geheelen voorwand des Breukzaks te openen, en de daarin beslotene deelen bloot te leggen. Deze Sonde dient verder in alle zulke gevallen, zo wel bij Liesch- als bij Dijebreuken, wanneer men, na dat de buikring, of de band van POUPART door insnijding verwijd is, wegens éene verregaande beklemming, den vinger niet onder de intefnijdene plaats des buikrings of des bands van POUPART inbrengen kan. Deze holle sonde moet gevleugeld zijn, op dat zij daardoor, de ingewanden, die zo ligt tegen haare fleuf, en gevolgelijk ook tegen de snede van het Bistouri of Scalpel aandringen, moge terug houden.

7. De Slagäder-haak wordt, benevens Naalden en een genoegzaam aantal draaden, bij dezen toestel ter afbindinge van gekwetste slagaderen vereischt. Want men vindt somwijlen, bij de blootligging des Breukzaks, slagäderen, die vrij sterk bloeden; bijzonder echter is dit het geval bij verouderde Breuken,

ken, hoedanige mij meermaalen zijn voorgekomen, en waarbij het niet mogelijk was de kwetsing te vermijden. Dewijl zulke gekwetste slagäderen, (eensdeels om nodeloos bloedverlies voortekomen, anderdeels, om die deelen, waar men de Bistouri inbrengt, van bloed gezuiverd en dus duidelijk onder het oog te hebben,) gebonden moeten worden, zo dient de slagäderhaak, nevens naalden en het daartoe behoorend aantal draaden, bij de hand en in gereedheid te zijn.

Verder zijn dezelve nodig in gevalle, bij eene Lieschbreuk, de zaadslagäder (*arteria spermatica*) door kwetsing van de zaadstreng geopend wordt, of wel enkel de zaadleider, zonder kwetsing der zaadslagader, in welk laatste geval, de bal behoort weggenomen te worden. Ook is het in gereedheid houden dezer middelen ter afbindinge nodig, bij het snijden van Dijebreuken, in gevalle men, geduurende de infnede in den band van POUPART, de buikslagäder (*arteria epigastrica*) mogte komen te kwetsen.

8. De Haak van ARNAUD (Pl. I. Fig. 4.) behoort mede tot den toestel, offchoon alleen bij het snijden eener Dijebreuk, om de ver-

wijding der gaping van FALLOPPIUS, door middel van uitrekking van den band van POUPART te beproeven.

9. Het Drukwerktuig, (Pl. II. Fig. 1—5) is eigenlijk dienstig, bij het snijden eener Lieschbreuk, in gevalle de buikslagader gekwetst mogt worden. Dus kan hetzelfde, uit voorzorg, bij den toestel gevoegd worden. Wanneer echter de Heelmeester zijne insnede in den buikring, ter verwijding deszelve, naar de aangeduide rigting bestiert, zal het gebruik van dit drukwerktuig niet te pasfe komen.

10. Eenige dunne zijdene Snoeren, van omstreeks een voet lengte, moeten zig mede bij dezen toestel bevinden. Te weten, in gevalle darmen, die men binnen den Breukzak vindt, met koudvuur aangedaan zijn, is men gewoon, eer dezelve in de buikholte terug gebragt worden, niet alleen dit zoodanig te doen, dat zij het naast aan den buikring komen te leggen: maar, om ze op deze plaats te houden, en ze in geval van nood in den Breukzak terug te kunnen trekken, er een zoodanig koord omtessaan, en de einden daarvan uitwendig op de buiksbekleedfelen door mid-

del van ftrookjes hechtpleister vast te maken.

11. Een aantal zachte fijne Sponsjes worden vereischt, om, na de infnijding in de huid, het uitvloeiende bloed, alzo het zelve de plaats der infnijdinge onkenbaar maakt, aftewisfchen, en in 't algemeen, om alle onzuiverheid, die zich zo wel buiten, als binnen de Breuk opdoet, door middel derzelve wegtenemen.

12. Een lapjen fijn Linnen, dat zes duimen lang en vijf duimen breed is, benevens eenige bosjens fijne plukfeldraaden: dit lapjen wordt naar de grootte der wonde zo gefneden, dat het dezelve niet alleen volkomen dekken kan, maar zig daarenboven nog eenige vingeren breedte over de randen uitftrekket. Men heeft daarom hier de grootte daarvan maar zo in 't algemeen opgegeven, en het moet iedere reize, naar de verfcheidenheid der Breuken vergroot worden. Dit in zijne onbepaalde grootte opgegeven lapjen linnen, moet in Amandelolie gedoopt, en over de oppervlakte der wonde gelegd worden; zoodanig echter, dat de einden der draaden van de gebezigde binding, als ook die der zijdene, om eenen darm geflin-

gerde koorden, buiten den omtrek van het lapjen, met een hechtpleister aan de huid vastgekleefd gehouden worden. Van buiten over dit lapjen linnen, legt men vervolgens een wiek van plukfel, zoodanig dat dezelve naar den kant des buikrings een kusfentjen make, dat het weder buitenwaards komen der binnengebragte ingewanden verhindert, zonder den buikring of den hals des Breukzaks uitte spannen, en zonder de vernauwing of fluiting te beletten. Dit is inzonderheid het geval, met opzigt tot de opening van FALLOPPIUS, bij Dijebreuken. Het lagere gedeelte van het linnen lapjen bedekt men met losse plukfeldraaden. Dit lapjen Linnen brengt groot voordeel aan, want het belet niet het uitvloeijen van het vocht, hetwelk zig somtijds agter den buikring, gedurende de beklemming, verzameld heeft; en komt tevens voor, dat geen plukfel, het welk op den buikring en de opening van FALLOPPIUS moet werken, en het weder uitkomen der binnen gebragte ingewanden tegenhouden, in den buikring of onder den band van POUPART gerake, dezelve, als een vreemd ligchaam prikkele, uitspanne of smerten veroorzaake, of den

band van POUPART op de plaats der gemaakte infnede drukke. Door middel van dit lapjen linnen, laat zig, (wanneer de lippen der wond, door de ontsteking verslapt, te zeer zwellen, en het op de vlakke der wond aangelegd verband de wondlippen nog meer spant,) het op denzelve aangelegd plukfel gemakkelijk voor een gedeelte wegnemen, zonder dat de wond zelve ontbloot worde. Verder laat zig, bij het wegnemen van het eerste verband, zonder de deelen der wonde te prikkelen, al het plukfel er afnemen, en men behoeft niet bezorgd te zijn, dat er nog eenige draaden zig in zullen verbergen, en dus terug blijven. Het lapjen linnen zal, wegens de Amandelolie, daar het mede doortrokken is, niet ligt door ingezogen en drooggeworden bloed vastkleven, of hard en prikkelend worden; en ingevalle het al eens vastgekleefd mogt bevonden worden, zo laat het zig gemakkelijk met Amandelolie los weken en zagt maken.

13. De strookjes Hechtpleister dienen ter vasthechtinge der, buiten de wonde gebragte en gehoudene, einden der afbindingsdraaden, en omgeslagene zijdene koordjes, gedeeltelijk echter ook, om voor te komen

dat dezelve niet aan de verband-stukken vast kleven, en met het afnemen des verbands in of los getrokken worden.

14. Kompresen of Drukdoeken, van onderscheidene grootte, heeft men bij het aanleggen van het drukwerktuig nodig, in gevalle van eene, bij het snijden eener Lieschbreuk voorvallende, kwetsing der bovenbuiksflagäder. Daarenboven dienen zij ter bedekkinge van de onmiddelijk op de wond liggende verbandstukken; dieswegens moet op den plukfelwiek een driehoekige drukdoek gelegd worden, welke die grootte hebben moet, dat hij, het reeds aangelegd verband der wonde bedekke; deze moet uit fijn, half versleten zuiver linnen, dat noch zoom noch naad heeft en naar de bekende regelen der verbandkunde vervaardigd is, bestaan.

15. Het T verband (Pl. IV.) houdt het gantsche verband wel bevestigd bijeen. Het moet echter niet naar de gewoone wijze; maar in de hier door mij afgebeelde, en daartoe door mij zelven uitgevondene gedaante, vervaardigd en naar de opgegevene wijze aangelegd worden (Pl. IV. Fig. 1.). Het bestaat uit twee stukken: na-

melijk uit den Gordel, die om het lijf gaat, en uit het Dijestuk, zijnde dat gene wat tusfchen de dijen doorgaat.

De Lijfgordel (Pl. IV. Fig. 2.) moet een hand breed of breeder zijn, uit dubbeld wel doornaaid bombazijn vervaardigd worden, en zo lang zijn, dat, als hij omgedaan wordt, de einden over elkanderen komen; voorts moeten aan het eene einde twee lusfen (*a a*) vastgemaakt zijn, waarin de banden (*c c*), die elk tot op de helft gefpleten zijn, ingestoken en met eenen knoop vastgehecht worden. Aan het gedeelte des Lijfgordels, dat buiten op de heupe aan die zijde des ligchaams komt, alwaar de Breuk is, moeten aan den onderkant, op een weinig meer afstands en de breedte van het dijestuk eenigzins overtreffende, twee lusfen (*b b*) vastgemaakt zijn, waarin de strooken der beide einden van het dijestuk van dit T verband gestoken, en met een strik vast geknoopt worden. Wanneer de Lijfgordel omgedaan is, haalt men onder de dije, alwaar zich de Breuk bevindt, het dijestuk van dit T verband zoodanig, dat

hetzelve schuinsch van de heupe naar den balzak, of de schaamtespleet loope.

Dit Dijestuk, (Pl. IV. Fig. 3.) moet van dezelfde stoffe, en op dezelfde wijze, als de Lijfgordel vervaardigd worden. Wat deszelfs form betreft, moet de lengte gelijk zijn aan driemaal de dikte van het bovenste gedeelte der Dije, terwijl de breedte verschillende zijn moet, naar het verschil der Breuken. Tot eene Lieschbreuk, moet het zo breed zijn, dat er het verband behoorlijk door bedekt worde, en op de plaats, daar het aan den balzak komt, kan er een draagzak voor den Bal, (*suspensorium*) (dewelke in de afbeelding weggelaten is) aan vast gemaakt worden. Voor Dijebreuken, kan het smaller zijn, dewijl dit soort van Breuken zelden zulk eene aanmerkelijke uitgestrektheid heeft. Aan de einden van dit Dijestuk bevinden zich ter wederzijde twee banden (*aa*, *bb*), welke door de lusfen des Lijfgordels gehaald en vastgestrikt worden.

Wanneer nu het Dijestuk onrein wordt, maakt men de lusfen aan de agterzijde los, en de banden van het schoone aantellegene dijestuk daar weder aan vast, en

men kan dus, wanneer men de lusfen aan de voorkant los gemaakt heeft, het schoone Dijestuk, terwijl men het vuile zagtes naar voren haalt, onder de dije brengen, zonder dat de Lijder zig behoeft te bewegen.

Dit soort van T verband heeft het groot voordeel, dat het bij Lieschbreuken van mannen den balzak behoorlijk ondersteunt; dat de lijder het niet ligt verschuift; dat het, noch bij het zetten van klisteren, en de daarop volgende ontlasting, noch door het loozen van winden bevuild wordt; dat het zeer ligtelijk met een ander te verwiselen is, zonder dat de Lijder behoeft verplaatst te worden, of nodig heeft eenige ligchaams-beweging te maken. Inzonderheid is hetzelfde bij vrouwelijke lijderesen aan te bevelen, naardien het niet, gelijk de gewone T band, de schaamte-spleet drukt, en dus die gevoelige deelen nodeloos prikkelt.

16. Het gebruik der zuivere Amandelolie is reeds bij N°. 12 aangewezen.

17. Eenige oncen overgehaalde Brandewijn: door middel van welke de bloedingen, door de snede in de huid veroor-

zaakt, kunnen gestild worden, daar men dus, bij de bewerking naauwkeurig kan waarnemen, welke deelen zich aan het mes aanbieden. Ook is dezelve bij Lieschbreuken van een bijzonder nut, te weten, wanneer zulk eene Breuk aanmerkelijk groot, en gevolgelyk de balzak zeer sterk uitgezet is; om denzelven, wanneer hij na de bewerking zeer slap is, daarmede te wasfchen, ten einde, door deszelfs warmte en vlugheid, de ontroofde warmte-ftof, en door deszelfs famentrekkende kragt het inkrimpens vermogen van het bekleedfel des balzaks te doen herleven en den aandrang des bloeds in denzelven te matigen.

18. Een klein gedeelte geäluind Plukfel, kan van dienst zijn, bij bloedingen van gekwetste aderen.

19. Verfcheidene Bekkens, en Water, dienen ter reiniging der sponfen.

20. Even zo dienen eenige Handdoeken den Kunstbewerker, om zig, zijne Werktuigen, en den Lijder te reinigen.

II. *Plaatsing van den Lijder, gedurende de bewerking der Breuksnijding.*

Vóór dat de Heelmeester zijnen Lijder be-

hoorlijk plaatst, moet hij het volgende bezorgd hebben :

1. Dat de kamer, alwaar de Kunstbewerking zal ondernomen worden, zoodanig ingericht zij, dat de Lijder daarin, na het Breuksnijden, blijven kan. Het hiertoe vereischte zal in de beantwoording des *vierden* vraagstukks worden opgegeven.

2. Dat deze kamer genoegzaam verlicht zij. Indien de Kunstbewerking bij den nacht verricht moet worden, dan dient hij zorg te dragen, dat er een meerder getal waschkaarsen ontstoken zij; dat er in 't bijzonder nog twee aan een' zijner helperen gegeven worden, die dezelve zoodanig weet te houden, dat de Heelmeester, noch door zijne eigene schaduw, noch door die van anderen, verhinderd worde, om de plaats, waar hij het mes brengt, duidelijk en in geen valsch licht te kunnen waarnemen.

3. Wat de voorbereiding des Lijders zelve aangaat, deze moet zo gekleed zijn, als hij, na de bewerking, kan blijven. Op dat voorts de gevulde pisblaas niet hinderlijk zij; en ook de Lijder niet genoodzaakt zij om, straks na het snijden, pis te loozen, waarbij het nauwlijks te vermijden zijn zoude, dat in

die deelen, die zo even eerst in den buik terug gebragt zijn, zo door de spanning der buikspieren en des middenrifs, bij het pislloozen, als door de veranderde ligging der ingewanden, (welke het famentrekken en verkleinen der blaas, in de daar dichtst bijgeleene veroorzaakt,) geene verandering te wege gebragt worde; eindelijk ook, op dat de, na de terugbrenging zwellende, pisblaas, de teruggebragte ingewanden zagtjes van de plaats der Breuk moge verwijderen en opheffen, en het weder uitvallen derzelve voorkomen, zo moet de Lijder, vóór de bewerking, zijne blaas ledigen.

Volgens de algemeene regelen der Heelkunde moet men, bij het plaatsen des Lijders, op het volgende acht geeven:

1. Op eene voordeelige en zekere plaatsing van het deel, het welk behandeld moet worden, en van alle de anderen, die daarop meer of min betrekking hebben.
2. Dat men, uit hoofde van de plaatsing des Lijders, gedurende de bewerking,

zig niet in een verkeerd licht bevinde, noch gebrek aan een goed licht hebbe.

3. Dat zo wel de Heelmeester, als zijne helpers, er zulk eene plaats bij nemen kunnen, waarop zij, of gezamentlijk, of ieder afzonderlijk, ongehinderd en met nadruk hun werk verrigten.

4. Dat, hoe minder helpers er zijn, en minder omslag gemaakt worde, om den Lijder in zijne plaatsing te houden, des te uitvoerlijker en beter het zijn zal.

5. Dat de Lijder, zo min mogelijk, door geweld genoodzaakt worde, in eene ongewone en smertelijke houding zijner ledematen te blijven; noch zo geplaatst zij, dat hij de gehele bewerking zien kan; en eindelijk ook dat zijne ligchaamshouding, gedurende de bewerking, geen nadelige gevolgen hebbe op den toestand der gezonde deelen.

6. Wat de plaatsing betreft, welke de Lijder na de bewerking aannemen zal, is het van bijzonder gewigt, dat als men hem gedurende de bewerking zulk eene plaatsing kan doen aannemen, welke hij na de bewerking kan blijven behouden, zulk eene, alle omstandigheden gelijk zijnde, boven eenige andere de voorkeur verdient.

Laten wij nu eens, naar deze algemeene voorschriften, de onderscheidene plaatsingen, welke door verschillende Heelmeesters bij het Breuksnijden voorgeslagen worden, ter toetse brengen.

RICHTER plaatst den Lijder aan den rand van het bed zoodanig op den rug, dat de billen hoger zijn, dan de borst, deze hoger dan de strek der nieren, en de billen digt aan rand van het bed komen te liggen, terwijl de beenen zich buiten hetzelfde bevinden. De voet van die zijde, alwaar de Breuk is, moet met eene gebogene knie, op een voetbank steunen, en de Heelmeester plaatst zig tusschen de beenen des Lijders, op een zitbank (*).

Deze plaatsing van zulk eenen Lijder, en de daartoe noodzakelijk gevorderde stand des Breukmeesters en zijner helperen, is, mijns inziens, noch bij het snijden der Lieschbreuken, noch bij dat der Dijebreuken, te verkiezen, en wel om de volgende redenen.

1. Mist de balzak, bij dusdanig eene plaatsing van mannelijke voorwerpen, die van eene Lieschbreuk zullen gesneden worden, de gevorderde ondersteuning. Dezelve hangt dan

(*) *Anfangsgründe der Arzneykunde, Vier band, Göttingen 1798 p. 292. p. 358.*

los tusfchen de dijen neder, fpant, door zijne eigene zwaarte, de plaats der Breuk digt bij den buikring, en het gedeelte des breukzaks, dat geopend moet worden, en ligt vaster tegen de daarin beflotene deelen aan. Om dit alles voor te komen, moet de Heelmeester zelf den balzak opgeheven houden, en dewijl hij dit niet gefladig, zo lang de bewerking duurt, kan doen, zo moet een der helperen daartoe beftemd worden; dit beide echter maakt de bewerking, zonder noodzakelijkheid, moeielijker; daarbij komt nog, dat eene onvoorzigtige beweging van den helper, gedurende dat de Heelmeester den balzak opent, nadelige gevolgen hebben kan. Dewijl alleenlijk de knie gebogen is, zo heeft de dije, door deze plaatsing der billen, nog altoos eene ongunftige houding, om dat daarbij noch de buikring, noch het weeke des buiks genoeg verflapt wordt; behalven dit, is de plaatsing van de voet, zo wel als des overigen ligchaams, te onzeker; want geraken de beenen, die zich vrij aan den rand van het bed bevinden, verplaatst, zo ondergaat de Kunstbewerker mede onwillekeurige bewegingen, dewelke even zo nadelig worden kunnen, als de daarbij plaatshebbende beweging der deelen, die be-

handeld moeten worden. Stoot een der helpers tegen den zitbank, waarop de Heelmeester zit, zo word dezelve geschud, en verliest daardoor het juist bestier zijner Werktuigen. Stoot een der helpers of de Kunstbewerker zelf tegen den voetbank, waarop de voet des Lijders staat, dan kan dezelve en teffens de plaats der Breuk, uit de richting, die er de Kunstbewerker aangegeven heeft, verschoven worden. Schuiven zig de billen des Lijders over den rand van 't bed naar voren, dan valt hij tegen den Kunstbewerker aan. Daarbij komt nog, dat, in zulk een geval, zo wel de Heelmeester als zijne helpers, zig eensdeels te ver van de bovenste helft des ligchaams van den Lijder af bevinden, en de laatste, ook door het vasthouden van het been belemmerd, zig niet in staat bevinden, om zulk eene nadelige ligchaamsbeweging voor te komen of weg te nemen, zonder stremming te veroorzaken.

2. Naauwlijks kan de Heelmeester, bij zulk eene plaatsing des Lijders, het behoorlijk licht bekomen; dewijl ter wederzijden deszelfs helpers, van voren de Lijder, en van agteren hij zelf, het ontvangen van het daglicht belemmeren.

3. De Heelmeester, daar hij tusfchen de beenen des Lijders als ingesloten is, moet ten uiterften voorzigtig zijn, om de beenen des Lijders niet aanteroeren of te bewegen. Daarbij moet het hem, indien hij zwaarlijvig is, en de Lijder dikke dijnen heeft, aan genoegzame ruimte ontbreken. Behalven dit, moeten de twee helpers, die de voeten houden, zig zo dicht bij den Kunstbewerker bevinden, dat zij, de een zo wel als de ander, zig genoodzaakt vinden, om, inzonderheid bij elke eigene beweging, op elkanderen acht te geven. Hun ontbreekt dus de vereischte geschiktheid, en zij worden, door zig wederzijds verwijderd te houden, te veel afgetrokken, om behoorlijk oplettend te blijven op dat geene, het welk hun eigenlijk aanbevolen is. Hoe kan de helper, die teffens het been der zieke zijde des Lijders moet vasthouden, den Breukmeester behoorlijk bijstaan, zo tot het blootliggen van den breukzak, als in het afbinden der slagaderen? Ook moet het snijden van Breuken aan de rechterzijde, den Heelmeester, wanneer hij niet zeer geoeffend is, om zulks met de linker hand te doen, eenigzins moeilijk

vallen. Bij Dijebreuken eindelijk, wordt hij te zeer door den helper; die het been der kranke zijde vast houdt, in zijne houding belemmerd, en niet zelden ten eenemaal verhinderd.

4. Ook vereischt deze plaatfing te veel helpers: want eigenlijk moet er bij ieder been des Lijders één geplaatst worden, en een derde den Heelmeester de stukken des toestels toereiken; dus zijn er ook meer bankjes nodig, die bij arme lieden zelden, en bij rijken, dikwijls, niet van eene wel passende hoogte gevonden worden.

5. Voor den Lijder en deszelfs gevoel is deze plaatfing geen ins de geschiktste; eensdeels, dewijl het eene ongewoone is, anderdeels, om dat het been en de billen zig in eene gedwongene houding bevinden, en het aangezigt des Lijders vlak naar dat des Heelmeesters en zijne helpers gewend is.

6. Maar het geen deze plaatfing nog het meest tegen zig heeft, is, dat de Lijder, na het aflopen der bewerking, niet in dezelve blijven kan; en bij het nodige verplaatfen in eene andere ligging, zo wel door het omkeeren en optillen, als

nederleggen des Lijders, dezelve het weder uitzakken der terug gebragte deelen begunstigt, en teffens schudding en bewegingen zijner ledematen te wege brengt, die nochtans zeer te vermijden zijn, daar rust, ja de strengste rust, den Lijder, na het aanleggen van het verband, in allen opzichte tot eene ware weldaad en verkwikking wordt. Deze plaatsing wordt, wegens de daarbij vereischte verandering van ligging, zeer gevaarlijk bij eene kwetsing der bovenbuiksflagader (*arteria epigastrica*), eensdeels, dewijl er zo veel tijd verloren gaat, indien men, vóór het aanwenden van bloedstelpende middelen, den Lijder eerst in die ligging wil brengen, welke hij na de bewerking behouden zal; anderdeels ook, dewijl, als men in deze plaatsing, aanstonds bloedstelpende middelen aanwendt, de verandering van legging zelve, en de daarbij onvermijdelijke lichaams-beweging, allezins eenen nadeligen invloed, op de werking der tot stilling van het bloeden aangewende middelen hebben moet.

BELL (*) plaatst den Lijder op een tafel, van bekwame grootte, zoodanig, dat dese

(*) *System of surgery.*

zelfs ligchaam en hoofd even hoog en grondvlakkig, komen te liggen, doch de billen en heupen, door een er onder geschoven kussen wat hoger, en de beenen, tusfchen welke de Heelmeester zig plaatst, over den rand van de tafel afhangen. De beenen worden, in deze plaatsing, wederzijds door helpers vast gehouden, welke zorg moeten dragen, dat de dijen eenigzins in de hoogte opgeheven zijn, op dat alle buikspieren flap zijn mogen.

Bijna alle dezelfde bedenkingen, die wij tegen de vorige legging des Lijders maakte, vinden ook hier, en in 't bijzonder nog meer andere plaats, en wel, dat men, door de dijen in de hoogte te houden, bij eene waterpasse houding des ligchaams, de buikspieren geenzins verflappen kan, en zulks bij de vorige houding, door eene hogere legging der borst en eene lagere van den nierenstreek, eerder plaats vindt; daarbij komt nog, dat het hoger houden der dijen den Kunstbewerker onbetwistbaar moet hinderen; en dusdanig eene plaatsing op eene tafel, meer verschrikkender voor den Lijder is, dan die op het bedde; terwijl hij eindelijk ook, na het volbrengen

der Kunstbewerking, met veel meer moeite en groot gevaar, naar zijne verdere legplaats overgebracht wordt.

Ik heb reeds hierom, sedert agt jaren, bij het snijden van Liesch- en Dijebreuken ondervonden, dat de volgende plaatsing des Lijders de voordeeligste zij. De legplaats zelve vervaardigde ik op de volgende wijze: vooreerst een matras of vederen bed, hierop een stroozak, die allerbest met fijn gesneden stroo gevuld wordt. Op die plaats van den stroozak, waarop de billen des Lijders te liggen komen, kan men een breed, fijn waschdoek leggen, waardoor het indringen van allerlei vochten in het bedde verhinderd wordt; over alles heen legt men een linnen laken, en hierop, ter plaats daar het achterlijf des zieken te liggen komt, een meermaalen saamengevouwen linnen laken, het welk men van onder denzelfden weg trekken kan.

Op zulk een rustbed, dat zig van rondomme vrij in eene kamer moet bevinden, plaatst men den Lijder zoodanig naar de lengte van het bed, op de rugge, dat het hoofd, de borst en het agterste

hoger komen te leggen, dan de streek der lendenen; de dije van die zijde, waar zig de Breuk bevindt, moet een weinig naar buiten en bovenwaards naar de heupen, en zo ook de knie, gebogen zijn: de andere dije blijft uitgestrekt liggen. Bij mannen, met eene Lieschbreuk, moet onmiddelijk onder den Balzak een kussentjen geplaatst worden, waarop dezelve zoodanig rusten kan, dat de plaats des buikrings flap zij (Pl. IV. Fig. 1.); dit kussentjen wordt van linnen, het welk opgerold, en met eenige naaldsteeken doorregen is, in die gedaante vervaardigd.

De Breuksnijder zet zig op een stoel, dicht bij den rand van het bed, naar welken de regter zijde des Lijders gekeerd is. Aan den tegenovergestelde zijde van het bed, en dus aan de linker zijde des Lijders, plaatst hij zijnen voornaamsten helper, die hem, bij verschillende voorvallen, gedurende de bewerking, onmiddelijk ten dienste staat. Zijn tweede helper staat aan zijne regter zijde, om hun, gedurende de bewerking, het nodige toefstel aan te reiken.

Voorts moet het bed, zoodanig in de ziekenkamer geplaatst zijn, dat het daglicht

onmiddelijk op de plaats der Breuk valle, het welk, naar het verschillend invallen des lichts binnen dezelve, onderscheid moet maken.

De voordeelen, die zulk eene plaatsing des Lijders en des Heelmeesters, benevens die der helperen, boven de voorheen bijgebragte heeft, bestaan hier in:

1. Bekomt de balzak, bij Lieschbreuken van mannen, door het daar onder gelegde kussentjen niet alleen de nodige ondersteuning, maar wordt teffens ten voordeeligste, zonder dat daar toe een helper nodig zij; in de hoogte en in zijne plaatsing gehouden, zo dat de Kunstbewerker zig verder niet met de ligging en houding des Balzaks heeft te bemoeijen. De buikring ondergaat daarbij geene spanning, ook zijn de ingewanden, die zig in den Breukzak bevinden, niet dicht tegen denzelfven aangelegen. De Lijder wordt door zijne eigene lichaams-zwaarte in zijne plaatsing gehouden, en men behoeft niet te vreezen, dat hij er uit zal geraken, indien hij zelf zig niet verplaatst. Heeft er ook eens eene geringe beweging der ledematen plaats, deze zal niet van gevolg zijn, dewijl dezelve

noch de helperen, noch den Kunstbewerker belemmeren, en ook gemakkelijk, door beiden, voorgekomen kan worden; alzo zij zig ter wederzijde, van het midden van het ligchaam des Lijders bevinden, daar de helper daarenboven aan de andere zijde van het bed staat, en de Kunstbewerker een vaste zitplaats heeft, zoo kan hij niet wel gestoten of geschud worden.

Door de plaatsing der dije der lijdende zijde, wordt, zo wel als door die der borst en, van het agterlijf, het gantsche spiergestel, tuschen wier peezen de beklemming plaats heeft, in eene bestendige behoorlijke uitspanning en verflapping gehouden.

2. Kan men een behoorlijk licht op het deel, dat behandeld moet worden, laten vallen, naardien zig aan het voeten einde van het bed niemand bevindt, door wien zulks zou kunnen verhinderd worden, en men het er ook zoo op kan laten vallen, dat die plaats, waaraan de Kunstbewerking moet verricht worden, naar eisch verlicht zij.

3. De Kunstbewerker en zijne helpers hebben bij deze ligging des Lijders, eenen

stand, die hen in staat stelt, om, zoo gesamentlijk, als elk afzonderlijk, het geen zij te verrichten hebben, ongehinderd en met nadruk uittevoeren; en dewijl zij van elkanderen verwijderd zijn, zal geen hunner den anderen, door onvoorziene plaatsing, eenen nadeligen stoot toebrengen. De Operateur kan zig vrij bewegen, en zig rugwaarts, en naar beide zijden, zo wel als voorwaards; naar den Lijder wenden, zonder dat hij, of de helpers aan hunne plaats veranderd worden; hij wordt nergens door verhinderd, de Lijder mag dan ook nog zulke dikke dijen hebben, of hij zelf diklijvig zijn; inzonderheid echter kan de Kunstbewerker, in deze plaatsing, Liesch- en Dijebreuken, zo wel die zig aan de rechter als aan de linker zijde bevinden, even gemakkelijk behandelen; dewijl hij daarbij, in de behoorlijke en vrije beweging van zijne linker of rechter hand, niet belemmerd wordt. En in één woord, dewijl de insnede, die in den buikring of in den band van POU-PART gemaakt moet worden, eenigzins naar den kant van het darmbeen gericht dient te zijn; zo is deze plaatsing des

Kunstbewerker juist die geene, welke de geschiktste is, om zulks gevoeglijk en onbelemmerd ten uitvoer te brengen. Ook bij eene Dijebreuk is deze houding, waarin hij zig met betrekking tot de Breuk bevindt, de verwijdering van den voornaamsten helper, en ook de wijze, waarop, in zulk eene houding der dije, de plaats der Breuk zig aanbiedt, in allen opzichten zoodanig, dat er geen betere kan bedacht worden; en daar de Heelmeester en zijn voornaamsten helper recht tegen elkanderen overstaan, zo kunnen zij zig onderling des te beter waarnemen en mededeelen.

4. De Heelmeester heeft niet meer dan twee helpers, in stede van drie, zo als bij de vorige plaatsing. Ja des noods zou hij zig, zonder veel belemmering, met eenen enkelen kunnen behelpen. En het geen er tot zijne plaatsing en de ligging des Lijders vereischt wordt, vindt hij bij de armste lieden, zo wel als bij de rijksten.

5. Voor het gevoel des Lijders is zulk eene plaatsing ook onbetwistbaar de geschiktste; daar het die is, welke hij zelf, bij het neemen van rust, gewoon is te ver-

kiezen. Zij heeft ook niets afschrikkende, en doet de gantsche behandeling meer menschlievende voorkomen. Ook kan bij deze plaatsing, dat geen, 't welk hem de bewerking schrikbaarender moet maken, namelijk de werktuigen, gemakkelijker aan het gezicht des Lijders verborgen worden; en bij het aanzien des Kunstbewerkers en der helperen, in het algemeen, verschaft de ongedwongenheid, waarin hij zich bevindt, hem eene zekere geruststelling.

6. Het geen echter zulk eene plaatsing des Lijders bijzonder aanbeveelt, bestaat daarin: dat dezelve, na het voltoojen der Kunstbewerking, en vervolgens, in die zelfde ligging kan blijven; bij gevolg noch schudding, noch beweging behoeft te ondergaan, en teffens onmiddelijk na het leggen van het verband, de ongestoordste rust, welke voor hem, bij gevreesde bloeding der gekwetste bovenbuiksflagader van het uiterste belang is, kan genieten.

Het geen intusfchen, zo tegen deze, van mij aanbevolene plaatsing des Lijders, als tegen die des Heelmeesters en zijne helperen, gedurende het Breuksnijden, mogte

worden aangevoerd, is, in vergelijking met derzelver hier voor opgenoemde voordeelen, van veel te weinig belang, dan dat men derzelve daarom den voorrang zoude kunnen ontzeggen.

T W E E D E V R A A G S T U K .

Welke kunstmiddelen en handgreepen komen vooral te pas, in een onverhoopt geval van kwetsing der zogenaamde Bovenbuiksvaten (vasa epigastrica), of van de Zaadstreng.

Eene algemeene ondervinding heeft geleerd, dat zig, zo wel bij het snijden van Liesch- als van Dijebreuken, nauwelijks een eenig toeval voordoet, het welk den Lijder plotsling in grooter gevaar brengt, en aan den Heelmeester meer bekommernis verwekt, dan de kwetsing der bovenbuiksvaten en der zaadstreng.

Men was er daarom even algemeen over uit, de regelen uittedenken, volgens welke men zulk een bedenkelijk toeval, gedurende de Kunstbewerking, mogte kunnen afweren, en, in gevalle het zelve echter plaats greepe, de allergepaste hulp ter

beveiliging en redding des krankten, door den Heelmeester mogte aangewend worden.

I. Met betrekking op eene kwetsing der bovenbuiksvaten, heeft men bijna doorgaans die middelen en handgreepen beproeft, welke door uitvinding en ervarenis bij gekwetite bloedvaten bekend zijn, en des niettegenstaande, zal de opmerkzaame Heelmeester moeten bekennen, hoe zeer hij zig gedrongen vindt, om deze middelen, (waarvan eenige, op zig zelve beschouwd, zeker alles afdoen,) hier behoorlijk aantewenden; en dat er deswegens van de zijde des Kunstbewerkers eene groote tegenwoordigheid van geest en een zeer geoeffend oog gevorderd wordt, om eene spoedige, en tot het zig voordoend geval allergepaste keuze) onder zo veelvuldige middelen te doen, ten einde eene kunstbewerking, die het leven, 't welk in gevaar is, moest redden, het zelve integendeel niet vernietige.

Dat geene nu, het welk een bekwaam Heelmeester het minst ontberen kan, eene nauwkeurige kennis namelijk van de saamenstelling der deelen des menschelijken ligchaams, en in 't bijzonder, van den oorsprong en den

loop der bloedvaten bij kwetsingen, zal hier het meeste nut moeten aanbrengen, en zo wel het middel als de handgreep aanwijzen, die bij zulk een gevaar en, somwijlen gedurende het Breuksnijden plaatsgrijpend, toeval, gevorderd worden.

Onder de hier gedagte Bovenbuiksvaten, wordt een dus genoemde slagader en eene ader begrepen, waarvan de oorsprong en loop de volgende zijn, gelijk dezelve (op Plaat III) zijn aangewezen.

Deze Bovenbuikslagader wordt de onderste genaamd, ter onderscheiding eener andere, die de laatste tak is der inwendige borstslagader, (*arteria thoracica*), loodregt tusfchen de rechte en dwarfche buikspieren, naar de navel nederwaarts, en ten laaften met de onderste bovenbuikslagader in een loopt.

De onderste bovenbuikslagader komt, met eenen fcherpen hoek, uit de binnenfte of naar de fchaambeensvereening gekeerde zijde der dijeflagader (*arteria cruralis*) hervoort, ter plaatfe, alwaar dezelve onder den band van POUPART, op de fcheiding der inwendige darm- en groote lendefpier, uit de bekkenholte, over den dwarschen tak des fchaambeens te

voorschijn gekomen is, omtrent ter breedte van eenige lijnen, en neemt alsdan de volgende loop aan, te weten:

Met het celwijze weeffel omkleed, loopt zij eenigzins op- en binnenwaards, naar den ondersten rand van den band van *POUPART* gebogen, naar de agterste oppervlakte van dien band; daalt daarna, met het buikvlies overdekt, in een strekking van twee duimen lengte onder de onderste pees of koord des buikrings naar onderen; tot dat zij, bij mannen onder den zaadstreng, en bij vrouwen onder den ronden band der baarmoeder te voorschijn komende, en onderscheidene takken aan de nabijgelegene deelen gevende, den ondersten of binnenhoek des buikrings genaderd is, alwaar zij zig spoedig naar de pees der dwarsche buikspier ombuigt, en aan den buitenkant der regte buikspier opkomt, langs dewelke zij verscheidene takken afgeeft, en zig verder uitstrekt, tot dat zij de bovenste bovenbuiksflagäder bereikt heeft, en met dezelve door inmonding ineenloopt.

De bovenbuiksäder (*vena epigastrica*) neemt duidelijk haren oorsprong uit de einden der bovenbuiksflagäder, daalt naar beneden af, langs de flagäder, terwijl zij door
hare

hare takken vergroot' wordt, tot zij eindelijk de dije-äder (*vena cruralis*) bereikt hebbende, in dezelve overgaat. Achtervolgends deze waarneemingen, loopt deze slagäder bij het snijden eener Dijebreuk meer gevaar om gekwetst te worden, dan bij die eener Lieschbreuk. Alleenlijk is het aanbrengen van hulp, tegen de gevolgen van derzelver kwetsing, bij eene Dijebreuk niet zo moeilijk, als bij eene Lieschbreuk; en wel daarom, om dat bij eene Dijebreuk de plaats der kwetsing meer bloot ligt.

De middelen en handgreepen, welke men, in gevalle eener kwetsing dezer bovenbuiks vaten, als noodzakelijk aanbevolen heeft, of aanbeveelen kan, bestaan in de volgende:

I. SABATIER, en meer anderen, stelden voor, om wicken met bloedstelpende middelen te bevochtigen, door middel van dezelve de gekwetste vaten, als door een Tampon, toe te drukken. Het voorstel hier van verzekert ons geenzins een gewenscht gevolg, en wel om de volgende redenen,

D

a. Men moge doch onder deze bloedstelpende middelen, de oplossing van ruuwe Aluin of witte Vitriool in water, of een met water verdund vitrioolzuur, overgehaalde Wijnggeest, en de Azijn verkiezen; zo is het echter zeker, dat, zo dezelve al van die kracht konden zijn, en toereikend, om de opening der bovenbuiksflagäder samentetrekken en te sluiten, dezelve eenen te zeer nadeligen invloed op de, nabij de bloedende plaatsen gelegene, ingewanden zoude te wege brengen; inzonderheid, daar deze ingewanden, bij het aanwenden dier middelen, op geenerlei wijze tegen de aanraking, en dus tegen de werking dezer bloedstelpende middelen kunnen beveiligd worden. Hier komt nog bij, dat deze middelen, door het gestadig uitvloeiend bloed, aan de opening der bloedende slagäder, daar zij eigenlijk hunne voornaame kracht moesten uitoeffenen, te zeer verdund en dus doende derzelve werking te zeer verzwakt wordt. Verdunt men dezelve met water, ten einde hunnen nadeeligen invloed op de ingewanden te matigen, dan verliezen zij hunne kracht, en het wordt bewaarheid, het geen de groote POTT zeide: „wat geen nut doet, wordt schadelijk.”

b. Daar de bovenbuiksvaten met het buikvlies bedekt, en met hunne takken in ééne spier ingeplant zijn, die, wanneer zij werkt, deze vaten in hunne lengte uitspant, en deze spanning teffens in eene tegengestelde richting, door de wederkeerige beweging der hoofdstam dezer slagader, der dije-slagader namelijk, gevolgd wordt, daar het daarenboven der slagaderen algemeene eigenschap is, om, wanneer zij in de dwarschte doorgesneden worden, zig aanmerkelijk naar de lengte in te korten, zo is, uit deze waarneming wel af te nemen, dat, insgelijks ook, wegens het bloed, het welk de opening dezer vaten bedekt, deze bloedstelpende middelen, niet eens in eene toereikende aanraking met de gekwetste plaats dezer bloedvaten kunnen gebragt worden, hetwelk inzonderheid bij eene Lieschbreuk het geval is; maar bij eene Dije-breuk wordt wegens de nabijheid der kwetsing aan den hoofdstam, en daardoor veroorzaakte grootere en sterkere aandrift des bloedstrooms, en het veelvuldiger in elk oogenblik uit het vat vloeijende bloed, de werking dezer bloedstelpende middelen, onmiddellijk op de opening van het vat, verhindert. Waarbij zig nog voegt, uit hoofde der ademhaling, de

gestadig voortdurende beweging der buikbekleedfelen, allezins eene beweging dier plaatse, waarop de wiek vast en onverschuijbaar behoorde te blijven liggen; en dus ook eene gedurige verschuiving derzelve ten gevolge heeft.

c. Daar deze bloedstelpende middelen met eene wiek moeten aangewend worden, zo blijft het in 't onzekere, of men dezelve ook werkelijk in behoorlijke aanraking met de plaats, daar zig het bloedend vat bevindt, gebragt hebbe. Want, bij voorbeeld, bij eene Lieschbreuk moet men de wiek binnen den buikring invoeren, en wanneer men dezelve al naar de richting der gedane insnede inbrengt, zoo kan het nog ligt gebeuren, dat dezelve niet zakt, en zig meer achter den buikring, dan wel in de insnede zelve ophoude. De Heelmeester is dan, terwijl er, uit hoofde der aangelegde wiek, geen bloed meer uit de wonde vloeit, in het vertrouwen, dat hij de bloeding gestelpt heeft, die echter nog aanhoudt; en wanneer derzelve gevolgen uit den invloed op het werktuiglijk gestel blijkbaar worden, zo zal niet zelden de dood er het gevolg van zijn, voor en

al eer hij zig in staat bevindt om de oorzaak van dit gevolg wegtenemen.

d. Het vermogen dezer middelen wordt eigerlijk, door het drukken en opvullen der plaatse alwaar zij hunne kracht moeten uitoeffenen, in werking gebragt, of voorze-ker daardoor magtiger ondersteund; en wel voornamelijk, naardien de drukking het voordstroomend bloed in de eerste ogenblikken zoodanig matigt, dat die middelen, die ook door het bloed niet zoo zeer verzwakt worden, hunne behoorlijk stelpende kracht, op de gekwetste plaatse der vaten kunnen uitoeffenen. Maar, hoe kan, als men het hier voorgaande bijgebragte in 't oog houdt, eene zulke drukking inzonderheid bij eene Lieschbreuk aangebragt worden. Bij eene Dijebreuk zou zulks, veelligt echter alleen ter eener zijde, tegen den dwarschen tak des schaambeens kunnen geschieden; daar intuschen, wegens de inmonding der onderste bovenbuikslagader met de bovenste, de bloeding, als deze gekwetst is, niet eerder ophoudt, dan wanneer beide de openingen der bloedende slagaderen gesloten zijn, en echter, dus doende, alleen die opening der gekwetste beneden-

ste bovenbuiks-flagäder, welke met hare oorsprong ingemond is, gedrukt wordt; terwijl die geene integendeel, welke zig met de bovenste bovenbuiks-flagäder inmond, van drukking vrij blijft, en dewijl eene drukking tegen den band van *POUPART* zig niet wel, door middel dezer wieke, laat bewerkstelligen; zoo volgt van zelve, dat de bloedstelpende middelen ook hier van geen dienst zijn.

Het geen intusfchen tegen het aanwenden van middelen ter bloedstelpinge strijdt, is, de nadeelige uitwerking der wieke zelve op den buikring, of op de gaping onder den band van *FALLOPPIUS*; want als men dezelve in eene behoorlijke hoeveelheid, waar door alleen het eenigzins mogelijk wordt, hier eenen schijn van drukking te bewerken, zo wel in den buikring als in de gaping onder den band van *FALLOPPIUS* steekt, dan moet daardoor niet alleen de buikring, of de band van *POUPART* vrij wat uitgerekt, en dusdoende de hevigste toevallen in het werktuiglijk gestel veroorzaakt worden, waarvan ik, helaas! een treurig geval, in mijne eigene Kunstbeoeffening gezien heb, te weten, waar men mij riep bij

eenen mijner kranken, dien ik, na hem van eene Breuk gefneden te hebben, ter verdere bezorginge aan eenen Heelmeester had overgelaten. Deze nu had, tegen mijnen raad, den buikring met draadplukfel, om het uitzakken der darmen te verhoeden, opgevuld; het welke den Lijder niet alleen hevige zenuwtoevallen, maar ook geweldige braken veroorzaakte. Ik haalde ogenbliklijk de plukfelwiel uit den buikring; de toevallen weeken wel rasch, en daar ik, bij nader onderzoek, geene andere oorzaak ontdekte, moest ik dit opvullen met plukfel als de eenige daarvan houden.

Behalven dit, prikkelt zulk een vreemd ligchaam, het welk men, wegens de gevreesde wederkeering van het bloeden, toch eenen geruimen tijd in de wonde moet laten zitten, dezelve; ook vermeerdert het de ontsteking der zich daar tegen, door wurmwijze kronkelen, aanwrijvende en niet zelden reeds ontstokene darmen; deze vermeerderde ontsteking stremt het uitvloeijen der vogtigheden, die zig dikwerf gedurende de beklemming binnen de buikholte opgehoopt hebben; drukt den zaadstreng, en wat dies meer is. Dieswegens is dan het aanwenden van deze bloed-

ftelpende middelen, hoe zeer zij ook door fommigen, in geval eener kwetfing der bovenbuiksvaten, mogen aanprezen zijn, geenzins aantebevelen. Het boven bijgebragte kan den kundigen en beoeffenenden Heelmeesteren genoegzaam ten bewijze dienen, hoe weinig men kunne vertrouwen, dat de aanwending dezer middelen een goed gevolg hebben, of aan derzelve beftemming beantwoorden zal; daar toch die aanwending zelve meer nadeel veroorzaakt, dan derzelve, uit gunftig vooroordeel, ten ruimfte berekende, werking nuttig kan zijn.

II. De aanwending van alle zulke middelen, die de bloeding van gekwetfte vaten daardoor ftillen, dat zij derzelve levenskrachten vernietigen, en daarenboven nog een korst op de plaatfe dier vernietiging verwekken, bij voorbeeld de bijtmiddelen of het gloeiend ijzer, zijn, wegens derzelve fchadelijken invloed op die werktuigen, waarmede de aan derzelve aanwending blootgeftelde plaats omgeven is, even zoo gevaarlijk, als het onuitvoerbaar is, om ze bepaaldelijk op die plaatfe aan te brengen, waar hunne werking van nut zou kunnen zijn.

III. Het wrijven der slagaderen tufchen

de vingeren, heeft men ook als een bloedenstillend middel, in geval van eene kwetsing van vaten, aanbevolen: edoch hoe eenvoudig ook dit in den eersten opslag voorkome, hoe het deswegens de voorkeur verdienen zoude, zoo kan het toch in het tegenwoordig geval geene plaats vinden. Dewijl deze gekwetste vaten, aan de binnen zijde met het buikvlies bedekt, teruggetrokken, agterwaards op het celwijsweeffel en vet leggen, en aan de voorzijde, wegens de buikbeksleden niet te bereiken zijn, zoo kan men op geenerlije wijze eenige wrijving op derzelve van een gescheidene deelen te werk stellen, die toereikend zij, om het uit derzelve openingen vloeiende bloed tegentegaan: dit bloedstillende middel is derhalven, in het tegenwoordig geval, niet alleen onaanwendbaar, maar ook ontoereikend.

IV. Er blijven dus nog maar twee middelen en handgreepen over, die, onmiddelijk aan de gekwetste vaten te werk gesteld, vermogend zijn om het bloeden te stillen, namelijk *de toedrukking* van de einden van het gekwetste bloedvat, en derzelve *binding*.

Het eerste, *de toedrukking*, kan bij eene kwetsing der bovenbuiksvaten, onder het snijden eener Lieschbreuk, — het laatste, *de binding*,

integerdeel bij eene kwetsing dier vaten, gedurende het snijden eener Dijebreuk, met goed gevolg aangewend worden, om in beide gevallen de bloeding te doen ophouden.

Gronden voor de uitvoerbaarheid der toedrukking, bij eene kwetsing der bovenbuiksvaten, in gevallen eener Lieschbreuk.

Wanneer men den loop der bovenbuiksvaten beschouwt (Plaat III.), zo kunnen dezelve niet gekwetst worden, dan alleenlijk, wanneer de insnede, ter verwijding van den buikring, naar den binnenhoek deszelfs, of naar den navel verricht wordt; en als dan kan eene behoorlijke drukking, die men in den omtrek der in den buikring gemaakte insnede aanbrengt, gewisfelijk de verwijde monden der gekwetste bovenbuiksvaten zo sluiten, dat derzelve bloeding moet ophouden. Deze drukking kan plaats hebben, wanneer een werktuig zo aangebragt wordt, dat hetzelfde den omtrek der wondlippen en van derzelve insnede, binnen den buikring, op het buikvlies te-

gen denzelfven, en op de buitenste oppervlakte der buikbekleedfelen te gelijk drukke. Dit werktuig kan op beide de plaatfen aangebragt worden; dewijl men, na dat de in de Breuk bevatte deelen terug gebragt zijn, ruimte genoeg vindt, om zig van een, door den verwijden buikring heen en aan den omtrek van de lippen van deszelfs infnede, op het buikvliës ingebragt werktuig, tot dit oogmerk en naar de plaats van dit deel gefchikt, te bedienen. Wat de andere plaats, de buitenste oppervlakte der buikbekleedfelen betreft, dit verftaat zig van zelve.

Daar men nu met den vinger, als het zekerfte boven alle tent-ijzers, binnen de buikholte komen kan, zo laten zig ook de ingewanden van de plaatfe, alwaar de drukking aangebragt moet worden, verwijderen, en zo doende verhoedt men, dat zij niet mede in de drukking gevat worden. Voorts zijn er ook in dat gedeelte, het welk men ter filling van het bloeden drukken moet, geene zulke bevat, die deze drukking verbieden, door welker drukking even het zelfde gevaar zou veroorzaakt worden, het welk men eigenlijk wil afwenden.

Men kan het ook dus aanleggen, dat de drukking, door middel van dit werktuig, zig

niet over de gantsche uitgestrektheid van den buikring rekkend uitstrekke, en zorg dragen, dat door middel van deszelfs maakfel, en de wijze, waarop het zijne werking verricht, het noch op de wond, noch op de daar dicht bij gelegene deelen geenen nadeeligen invloed hebbe, die aan het nut, waartoe het bestemd is, eenige merkelijke vermindering zou kunnen toebrengen.

Eindelijk moet men zig, indien de bovenbuiksflagäder onder het snijden eener Lieschbreuk gekwetst wordt, eeniglijk bij het toedrukken op derzelve monden bepalen; dewijl eene binding, op deze plaats, onuitvoerlijk is; en dewijl, om zulks te kunnen doen, de wond der in snede in den buikring te zeer zou moeten verlengd worden, en zulks echter dan nog niet toereikend zoude zijn, om de plaats, alwaar de binding geschieden moet, voor het gezicht te brengen; waarbij het ook nog te vreezen zoude zijn, dat het in den onderbuikholte zagt gedrukte darmkanaal gelegenheid vond, om weder uit te zakken.

Er blijft nu nog over om aantetoonen, op wat wijze deze drukking zij te bewerkstelligen, en hoedaniger wijze zulk een druk-

werktuig overeenkomstig de voorafgegane bepalingen zal moeten samengesteld zijn.

Men heeft voorgesteld, om deze drukking met den vinger te bewerken, maar waarschijnlijk daarbij niet overwogen, dat, daar de van een verwijderde monden wederzijds moeten toegedrukt worden, om het bloeden met zekerheid te stillen; en dat, daar de openingen eener gekwetste bovenbuiksflagader, inzonderheid op deze plaats zo aanmerkelijk van elkanderen verwijderd zijn, ééne vinger te smal is, om de vereischte drukking zeker te werk te stellen; behalven dat zulks ook op zig zelve onuitvoerbaar en niet zeker is; *onuitvoerlijk*, dewijl geen Heelmeester, met eenige mogelijkheid, gedurende zulk eenen langen tijd, als die drukking moet aanhouden, in de daartoe vereischte houding kan blijven volharden, en dat eene afwisseling met een helper, het reeds bewerkte weder zou vernietigen; dat zij ook *onzeker* is, dewijl hij, bij zoodanige beweging des Lijders zelve, als dikwerf niet te vermijden zijn, bij voorbeeld, bij het hoesten en bij gevolgde buikontlastingen, niet in staat is, om zijnen vinger nauwkeurig op de bloedende monden dezer gekwetste bovenbuiksflagader gevestigd

te houden. Voorts ook, om dat het ligtelijk gebeuren kan, dat, inzonderheid bij nacht, de slaap hem overvalle, en dat de Lijder te gelijk met hem in slaap geraake, alleenlijk, helaas! met dit onderscheid, dat de laatste veelligt nooit weder ontwaake, enz.

CHOPART sloeg dieswegens voor, om eene tang, of een soortgelijk werktuig in diervoege in te brengen, dat deszelfs eene tak, waar op een toebereide spons vastgemaakt is, van binnen op de monden der slagader, de andere van buiten, op eene drukdoek komt, en dat derzelve greepen saamgebonden worden, ten einde daardoor eene sterke en aanhoudende drukking op de bovenbuiksflagader te maken.

Dewijl mij het maakfel van dusdanig eene tang onbekend is, ga ik derzelve nadere beproeving, zo wel met betrekking van derzelve vermogen, als met betrekking op de mogelijkheid om er met nut gebruik van te maken, voorbij; inzonderheid, om dat ik bij deze gelegenheid, een eigen drukwerktuig, heb uitgevonden, het welk, zoo ik met grond meen te mogen hopen, de goedkeuring der meesters in de Heelkunst zal wegdragen. Dewijl ik bij geene mijner ondernomene

Breuksnijdingen, in 't geval gekomen ben, om eene gekwetste bovenbuiksflagader te behandelen, zo kan ik de dadelijke deugdzaamheid van dit door mij uitgedagte drukwerktuig, niet door ondervinding van onmiddellijke aanwending staven

Eene naauwkeurige beschrijving van het maakfel van dit drukwerktuig vindt men bij de verklaring der hier agter gevoegde Platen, en wel bij die der tweede Plaat.

*De wijze, hoe men er zig van bedient, is
dusdanig:*

Na dat het drukwerktuig geheel en al uitgeschroefd is, wordt de onderste plaat A, als ook de stang B met warme amandelolie bestreken, en wel de stang zo ver, als men denkt, dat zij met de gekwetste deelen omgeven zal zijn. Als dan vat de Kunstbewerker de stang B met de regter hand, en voert de plaat A, op den voorsten vinger van de linker hand, in den door insnijding verwijden buikring, zoodanig, dat de stang B, tusfchen deszelfs wondlippen loodregt voorwaards naar buiten uitsteeke, en de plaat A zig zo geplaatst vinde, dat zij het buikvlies aan de bo-

venste en onderste wondlip behoorlijk raake; zonder dat zig evenwel ergens eenig gedeelte der ingewanden tusfchen de plaat en het door dezelve geraakte buikvlies inschuive. Als dan legt de helper eenen eenvoudigen drukdoek, op die plaats der buikbeksleden, waar de plaat C van buiten komt te liggen. Nu houdt de Breukmeester het drukwerktuig in de beschrevene plaatsing vast, terwijl dat zijn helper den schroefvleugel D vat, en, door middel deszelfs, de plaat B voorzigtig naar onderen schroeft, tot zo verre, dat de drukking toereikend zij, om het bloeden te doen ophouden. Voorts kan die drukking door een koordjen, dat aan de stang B gehecht is, en dit, door een behoorlijk op de huidbeksleden aangelegde hechtpleister, vast gehouden worden. Dewijl de boog EE uit veerkrachtig staal vervaardigd is, zo zal, offchoon de deelen, die zig tusfchen de platen bevinden, voor de drukking van het werktuig wijken, de drukking echter daardoor niet verminderen, het welk, ten minsten, bij de door CHOPART in voorflag gebragte tang het geval niet is.

Omtrent den derden of vierden dag pleegt de drukking, door de als dan ontstaane ontstekking der wondlippen onbeerd te kunnen worden;

den; echter moet men als dan ook de volgende voorzigtigheid, bij het wegnemen van het drukwerktuig, in acht nemen: hier in bestaande, dat men, aanvankelijk de schroef maar eenige gangen los draaije, en het hierbij gedurende eenige uren late; als dan weder eenige gangen, tot dat eindelijk de plaat C geheel afgeschroefd zij; dusdanig moet men te werk gaan, om het snel indringen van het bloed, in de tot dus lang gedrukte plaats, voortekomen; het geen na-deel, ja het hervatten der bloeding ten gevolge zou kunnen hebben. De Heelmeester plaatst alsdan, even als bij het inbrengen, den voorsten vinger der linker hand tegen de plaat A, en brengt dezelve, met de rechter hand, waarmede hij de stang B vat, buiten de wonde, te weten na dat hij overtuigd is, dat de bedoeling, namelijk het stillen der bloeding, volkomen bereikt is geworden.

*Gronden voor het afbinden, bij eene kwetsing
der Bovenbuiksvaten, gedurende het snijden
eener Dije-breuk.*

Het is eene algemeene grondstelling der

E

oeffenende Heelkunde, dat, wanneer een gewond bloedvat, met eenen draad omgeven en volkómen gebonden kan worden, men dus doende het beste geschikte middel aanwendt, waardoor men, even spoedig als zeker, de bloeding, die uit de monden zulker bloedvaten voortkomt, kan stillen. De binding komt derhalven, bij eene, gedurende het snijden eener Dijebreuk, voorgevallene kwetsing der bovenbuiksflagäder, te pas, dewijl er niets is, dat zulks kan verhinderen bewerkstelligd te worden.

I. Het bezit eener nauwkeuriger kennis van de ligging van alle zig hier bevindende werktuiglijke deelen, met betrekking op de beide, offchoon van een gescheiden, en op eenigen afstand verwijderde monden dezer bovenbuiksflagäder, (gelijk zig zulks uit de opgegeven beschrijving, van den loop dezer slagader, en de wijze, hoe dezelve, bij het snijden eener Dijebreuk, kan gekwetst worden, van zelfs voordoet,) kan, bij het te werk stellen der door mij opgegevene handgreep, met groot voordeel aangewend worden.

De beide van een gescheiden monden dezer slagäder bevinden zig, offchoon er we-

gens derzelve saamentrekking, eenige verwijdering van elkanderen plaats heeft, ook dan nog digter bij den ondersten rand van den band van POUPART, ter zijde van de wondlippen. Als derhalven de Heelmeester den voorsten vinger van zijne linker hand onder de agterste of binnenste oppervlakte, en den duim van die zelfde hand, op de voorste, of buitenste oppervlakte van dien doorgesneden band plaatst, dan kan hij dus doende deszelfs agterste of binnenste oppervlakte zoodanig naar buiten omkeeren, dat de daarop gelegene gekwetste slagader duidelijker voor het oog komt bloot te liggen; daar toch, de op deze wijze, door insnede, verwijde band van POUPART eene zulke omkeering toelaat, en wel des te gemakkelijker, wanneer men de gemaakte insnede in denzelven voorzigtiglijk een weinig verwijdt, of de gaping onder denzelven, door verschuiven van het celwijs weeffsel, over deszelfs lengte wat ruimer maakt.

Men kan, door middel dezer door mij aanbevolene handgreep, aan de zijdelijke randen der beide wondlippen des ingesneden bands, de van een gescheidene monden der

bovenbuiksflagäder dies te duidelijker gewaar worden, dewijl men

II. Door eene drukking des duims op de vaten, de bloeding hebbende doen ophouden, door vervolgens deze drukking na te laten, aan de plaats, waar het bloed weder begint uittevloeiën, met zekerheid, den mond der gekwetste flagäder kan ontwaren.

Beide heb ik veelmaals in lijken beproefd, te weten, door de dijeflagäder met eene geleverde vloeistof optespuiten, en de verwijding van den band van POUPART, door middel eener insnede van buiten, zo te bewerken, dat de bovenbuiksflagäder gekwetst wierdt, en mij dus doende overtuigde, dat de door mij aanbevolene handgreep, in alle gevallen, voldoende is, om de binding der beide, van een gescheiden, monden eener gekwetste bovenbuiksflagader, behoorlijk te werk te stellen. De bijzondere omzigtigheid, die ik steeds bij het snijden eener Dijebrek angewend heb, om toch de bovenbuiksflagader niet te kwetsen, heeft mij tot nog toe behoed voor de noodzakelijkheid, om deze handgreep aan een levend mensch te beproeven.

III. Verder is de binding in zulke gevallen verkieslijk, om dat de Heelmeester daar bij niet bekommerd behoeft te zijn, dat daardoor de veele werktuiglijke deelen, waaraan dit bloedvat toevoert, van allen voedsel beroofd zouden worden. Want alhoewel het zelve, na de binding, geen bloed meer uit de stam ontvangt, zo wordt haar echter dan nog, door derzelve inmondingen met de bovenste bovenbuiks- en andere slagaderen, het vereischte bloed, het welk de stam niet meer kan leveren, toegevoerd.

IV. Eindelijk pleiten ook nog in dit geval voor de binding: eensdeels de hindernissen, die de toedrukking ter dezer plaatse ontmoet, te weten, dat men, nog met den tang van CHOPART, nog met eenig ander werktuig, de beiden van een verwijderde monden der slagader, wegens de hier plaats hebbende, betrekkelijke, mislijdende plaatfing derzelve, niet te gelijk toedrukken kan, en de toedrukking van een der monden van dit vat, wegens derzelve inmonding, of den toevloed uit de hoofdstam, de bloeding niet geheel kan doen ophouden; anderdeels ook, dewijl, bij het aanbrengen van een druk-

werktuig, niet wel zulke deelen, wier drukking gevaarlijke gevolgen konde naar zig slepen, van de drukking uitsluiten zijn.

Wijze, hoe het binden te werk te stellen zij.

Wanneer de Heelmeester, na het terug brengen van de uitgezakte ingewanden in den onderbuik, bevindt, dat hij, bij het insnijden van den band van POUPART, de onderbuiksflagader gekwetst heeft, zo brengt hij, dewijl de richting der insnede beter aan hem bekend is, dan aan zijnen helper, den voorsten vinger van zijne linker hand onder die plaats, welke het naaste aan de insnede is; plaatst denzelfven op de binneste oppervlakte van den zijdelijken rand van een der wondlippen, en den duim op de buitenste oppervlakte van dien zelfden zijrand; en begint daarop deze wondlip om te keren, of naar buiten om te buigen. Bevindt hij nu, bij deze poging, dat, of de band zelf, of het daar onder zig bevindend celwijs weeffel zulks verhinderen, dan moet hij, de vereischte insnede maken, en wel in het wederstandbiedend gedeelte des bands zelve, of het celwijsweeffel en de

gaping onder den band met den ingebragten vinger verschuiven. Heeft men nu, dus doende, het ombuigen gemakkelijker gemaakt, en laat het zig volvoeren, dan moet de helper den bebloeden rand der wondlippen met eene spons reinigen, terwijl de Heelmeester zelf, met den ingebragten voorvinger en duim, de wondlip en teffens de opening van 't gekwetste bloedvat drukt, en daardoor de verdere bloeding stremt; dan vat de Heelmeester den slagaderhaak, die met eene omgeslagene draad voorzien is, brengt denzelven in den mond van het gekwetste en opgekrompen, teruggetrokken vat, en trekt het zelve naar vooren: de helper schuift dan den omgeslagen draad behoorlijk onder het bloedvat, en haalt, naar de bekende voorschriften der binding, de lus toe. Wanneer intusschen de mond der slagader zig te ver onder het buikvlies teruggetrokken heeft, dan kan de helper dat vlies zelve, door middel der ontleedtang vatten, en zagtjes naar zig toetrekken, op dat het daar onder gelegen vat voor den Heelmeester zichtbaar worde.

Hierop moet nu ook, volgens dezelfde handgreep, de andere wondlip der insnede van

den band van **POUPART** gevat, en de zig aldaar bevindende andere mond der gekwetste slagader gebonden worden; dewijl de bloeding uit dezen nog blijft aanhouden, en de gekwetste onderste bovenbuiksflagader met de bovenste van dezelfde lichaamszijde, en daarenboven nog met andere slagaderen door inmonding vereenigd is, na het binden van eenen, die met den hoofdstam te samenhangt.

In 't bijzonder doch, moet men het voor eene regel houden, om eerst dien eerstgenoemden mond der gekwetste slagader, die met den hoofdstam namelijk, dat is, met de dijeflagader vereenigd is, te binden; dewijl deze het is, die het sterkste bloedt, en zig daardoor van den anderen duidelijk onderkennen laat. De einden der draden moeten, van den knoop des striks af gerekend, wat lang zijn, op dat zij genoegzaam, buiten den band van **POUPART**, op het onderlijf, door middel van strookjens hechtpleister vastgehouden zouden kunnen worden.

Als nu de Heelmeester, op het gevoel van zijnen vinger, dien hij onder den band houdt, en door te bevinden, dat dezelve niet zeer rood van bloed is, zig overtuigd kan houden, dat het bloeden der slagader gestild

is; moet hij, om het hervatten deszelven voortekomen, het volgende in acht neemen:

1. Moet hij den Lijder de strengste, zo wel ligchaams- als gemoedsrust aanbeveelen.
2. Naauwkeurig op denzelven letten, of ook het bloeden weder van nieuw af beginne.
3. Uitwendig op de plaats der Breuk, niets, dat te zeer verwarmt, veroorloven,
4. Maar inwendig den Lijder, binnen de 24 uren, een dragma ruwe aluin, (*Alumen crudum*) in een halve maat zoete weij toedienen.

Alle deze aanbevelingen moeten dienen; om het wederkeeren der bloeding, het zij dezelve door toedrukken, of door binden gestild zij, voor te komen; en schoon dezelve, in het laatste geval, zo dringend niet schijnen, moeten zij echter niet verwaarloosd worden.

II. *In betrekking tot eene kwetsing der
Zaadstreng.*

De meeste Heelkundige schriften over de

wonden behouden, aangaande den zaadstreng, een diep stilzwijgen, even als of de betrekking, welke eene kwetsing van dit deel op de Heelkunde heeft, bij de opgave der behandeling van wonden in 't algemeen, voldoende genoeg opgegeven ware. Neemt men echter derzelve maaksel in acht, overweegt men hier bij den grooten invloed van het geen daarin vervat is, op het manlijk vermogen; neemt men in aanmerking de gevaarlijke toevallen, waarmede dikwerf de ontmanning, en wel voornamelijk, wegens de daarbij onvermijdelijke kwetsing der zaadstreng, vergezeld gaat; dan ziet men duidelijk, hoe weinig men gerechtigd is, om de wonden der zaadstreng, zo met betrekking tot het geen vereischt wordt, om dezelve te kennen, als om ze heelkundig te behandelen, in eene opgave van den rei der wonden van enkele deelen, en derzelve behandeling agterwege te laten; inzonderheid, daar uit de beantwoording van het derde Vraagstuk blijkt, hoe ligt de zaadstreng bij het snijden eener Lieschbreuk, gekwetst kan worden, en hoe noodzakelijk het dieswegens zij, zulk eene kwetsing, in eene voordragt van de leer der wonden van enkele deelen, niet weg te laten.

De hulp intusfchen, die de Heelmeester, bij eene kwetsing van dit deel, te bewijzen heeft, is verschillend, naar de deelen der zaadstreng, die gekwetst zijn geworden; zij is ook verschillend, naar den trap der kwetsing, en naar de plaatse des deels, dat in dezelve gekwetst is.

In het famenstel der zaadstreng vindt men, zo als bekend is, de zaadslagader en ader, en derzelve veelvuldige takken, een aanzienlijk getal opflorpande vaten, zenuwen, en eindelijk de zaadgeleider (*vas deferens*).

Indien onder deze deelen, alleenlijk de zaadader, of de opflorpande vaten gekwetst zijn, de zaadslagader en de zaadgeleider integendeel van kwetsing vrij gebleven zijn, zo kan eene bedekking der wond met draadplukfel, dat in aluinwater gedoopt en daarna gedroogd is, de gevolgen eener zulke kwetsing genoegzaam voorkomen.

De door LEAL LEALIS, en meer anderen, vermoede, eigene vereeniging dezer ader met de zaadslagader, is toch reeds lang door HALLER en WINSLOW wederlegd. Maar wanneer de zaadslagader gekwetst is, bevindt zig de Heelmeester in de noodzakelijkheid, van zulk eene kwetsing, om tweeërleije redenen, in opmer-

king te nemen. In de eerste plaats, heeft hij het geenzins gering te achten toeval eener bloeding te duchten; en indien hij deze bloeding kan stillen, en dat wel door binding, dan is, in de tweede plaats, de vraag, welken invloed zulks hebbe op den zaadbal, naardien de zaadslagader denzelven eigenlijk de stof aanvoert, uit dewelke deze het zaad bereidt? De bellisfing dezer tweede vraag vordert dieswegens alle de opmerkzaamheid van den Heelmeester, die zo ongelukkig was, om, gedurende het Breuksnijden, de zaadstreng zoodanig te beledigen, dat de zaadslagader, de ader, en de opflorpemde vaten zig gekwetst bevinden. Aan de mogelijkheid van zulk eene kwetfing zal niemand kunnen twijffelen, die de gesteldheid eeniger Lieschbreuken, welke men bij PETRUS CAMPER, afgebeeld vindt, in ogenfchijn neemt (*), alwaar men de zaadstreng, bijna geheel van een gefcheiden ziet, zoodanig, dat nu eens de zaadleider buitenwaards ter regter, en de vaten binnenwaards, ter linker zijde van denzelven, dan weder de vaten aan de buiten en regter, en

(*) *Icones Herniarum* à s. TH. SOEEMMERRING edit.
 & Francofurti ad Moenum 1801. Tab. octava.

de zaadgeleider binnenwaards aan de linker zijde gelegen zijn.

Eindelijk, dewijl de zaadgeleider aan de achter zijde van de zaadstreng, uit den bijbal tot in den buikring opklimt, zo is het zeer natuurlijk te begrijpen, hoe ook deze vaten bij eene, naar het famenstel der zaadstreng, regelmatige ligging, in gevalle van kwetsing der zaadstreng, door eene insnijding in dezelve, kunnen doorgesneden worden. Overeenkomstig hier mede, is dan de vraag, of bij zulk eene kwetsing der zaadstreng, de bal nog behouden kan blijven? Een aantal Heelmeesters zijn, wel is waar, van meening, dat men alsdan de ontmanning hebbe te onderneemen, dewijl de bal toch, door zoodanig eene kwetsing der zaadslagader versterven moet. Eene nadere kennis echter van het gebouw des menschelijken ligchaams, inzonderheid van de Vaatkunde (*Angiologia*), geeft voldoende gronden aan de hand, om dusdanig eene verminking des mannelijken ligchaams te kunnen nalaten. Hiertoe behoren de veelvuldige vereenigingen der zaadslagader, zoo wel boven den buikring, als gedurende haren loop door de zaadstreng, en zelfs tot vlak aan den bijbal, zo wel bij haren ingang in de

zelfstandigheid des bals, als in den buitensten omvang deszelven; te weten, met de takken der onderste bovenbuiksflagäder (*arteria epigastrica inferior*), met de onderste balzakflagäder (*arteria scrotalis, inferior*) en met de takken, die uit de omgebogene, onderste en diep gelegen dijellagäder (*arteria femoris circumflexa, interna et profunda*) voortkomen: waar uit dan volgt, dat deze, offchoon gebonden zaadflagäder, van zoo veele kanten het bloed, dat zij niet meer uit haren oorsprong ontvangt, naar zig trekken kan. HALLER zegt dieswegens:

„ *Hinc, ligatis vasis seminalibus, testis non emori-*
 „ *tur, ob sanguinis suppetitias, quas a vasis ex-*
 „ *ternis habet, etsi ea adeo angusta sint, ut*
 „ *testis ad venerem nunc ineptus fiat (*).*

dat is:

„ Hierom versterft de bal niet door het
 „ binden der zaadvaten, dewijl hij onder-
 „ stand van bloed ontvangt door uitwendige
 „ vaten, offchoon dezelve zo naauw zijn, dat
 „ de bal tot de bijslaap onnut wordt.”

(*) *Element. Physiologiae corporis humani. Lausane*
 1778 *libro XXVII p. 430.*

Dit zelfde was ook het gevoelen van VERHEYEN en PALFYN. Voorts dient men zig, bij het binden der zaadslagader, (wegens derzelve veelvuldige inmondigen, die zij, dicht bij den bovenbal en de buitenste zelfstandigheid des bals zelve, met de onderscheidene takken der afgelegene slagaderstam heeft,) tot het behouden des bals, te regelen naar den ouderdom des Lijders. Want hoe jonger dezelve is, des te waarschijnlijker is het, dat deze inmondigen van een gunstig gevolg zullen zijn: des te eerder is te verwagten, dat de verrichting des bals zig volkomen herstellen zal; dewijl de inmondigen zig in een jong ligchaam ligter en meer kunnen verwijden. Bij ouden, integendeel, bij dewelke het toch met afscheiding des zaads trager toegaat, kan de, uit deze vreemde oorsprong, aan de zelfstandigheid des bals toestroomende hoeveelheid bloeds alleenlijk tot deszelfs voeding verstreken.

Er doet zig bij gevolg, in gevalle van eene kwetsing der zaadslagader, in en op zig zelve, niets op, dat het wegnemen van den bal van die zijde kan vorderen, of noodzakelijk maken. Het eenige derhalven, waarom zig de Heelmeester te bekommeren heeft,

is het stillen van het bloeden der slagader, waartoe de binding het zekerst en spoedigst werkend middel is. Daarbij is hoofdzakelijk in acht te nemen:

Vooreerst, dat de beide van een gescheiden monden der gekwetste slagader moeten gebonden worden. Ten tweden, dat nog de zenuwen, die zich in de zaadstreng bevinden, nog de zaadgeleider in de binding moet vervat zijn.

Het binden wordt op de volgende wijze verricht. De helper vat de zaadstreng, boven de plaats alwaar zij gekwetst is, namelijk naar den buikring toegerekend, met den voorsten vinger en duim; of, indien de plaats der kwetsing dicht bij den buikring is, drukt hij dezelve tegen het schaambeek, en houdt ze aldus gedrukt, gedurende dat de Kunstbewerker, met eene in laauw water bevochtigde spons, de wond van bloed zuivert, en den slagaderhaak of de ontleedtang, met eene in eene lus geslagen draad voorzien, aanvat. Nu laat de helper het drukken na, op dat de Heelmeester de opening der gekwetste slagader te beter moge kunnen ontdekken, de welke hij met den haak of tang vat, en uit den zaadstreng trekt, den helper de drukking doet

doet stoten, ten einde de lus om de slagader te kunnen schuiven en toetrekken. Bij het door mij ondernomen wegnemen eenes kankerachtigen bals, heb ik ondervonden, dat zulk eene afbinding in verre na zoo moeilijk niet is, als de Schrijvers die voorstellen.

Op dezen grond, en dewijl ook het afbinden of toedrukken der geheele zaadstreng hier, alwaar, behalven dat, de deelen tot heviger ontsteking voorbereid zijn, niet te werk gesteld mag worden, is het afbinden der enkele zaadslagader verre te stellen boven de toedrukking der zaadstreng. Na dat de bovenste opening der gekwetste zaadslagader afgebonden is, wordt ook de afbinding van den onderste mond op dezelfde wijze verrigt.

Wanneer eene zenuw bij het kwetsen der zaadstreng geraakt is, zoo vordert zulks gene bijzondere hulp. Alleenlijk indien zij half doorsneden ware, en zig vervolgens hevige zenuwtoevallen opdeden, zou men dezelve geheel moeten doorsnijden, dewijl de algemeene ondervinding leert, dat alsdan, wanneer alle andere omstandigheden gelijk staan, zulke toevallen ophouden. Maar als de zaad-leider gekwetst is, als deze kwetsing diep

doorgedrongen, of dezelve geheel afgesneden is, dan schiet er geene andere hulp over, dan de geheele wegneming des bals benevens deszelfs bijbal. De wijze, hoe men dit te werk stelt, is te bekend, dan dat zulks hier eene afzonderlijke beschrijving zou vorderen, want:

1. Is daar bij, naar de gunstigste uitzigten, niets anders te verwagten, dan eene aanhoudende zaadfistel, die, bij het grootste verlies van een voor de dierlijke huishouding zoo belangrijk vogt, niet anders kan voorgekomen worden, dan door het wegneemen des bals. Daar dit nu, onmiddelijk na het breuksnijden, voor den Lijder eene omstandigheid van weinig belang is, en als dan ondernomen wordende, geene aanmerkelijke bloeding veroorzaakt, en toch de gantsche wond door eene en dezelve ontsteking geheelt wordt, zoo zou het onbescheiden, ja nalatig, en tegen de waare grondbeginselen eens kloeken Heelmeesters gehandeld zijn, langer met het eindelijk onvermijdbaar wegnemen dezes bals te dralen.

2. Wordt de Lijder, door zulk eene wegneming des bals, niet van belang in zijn voortteelend vermogen verzwakt; daar het

zaad, dat ook in die bal, welks zaadleider open is, afgescheiden wordt, niet in het zaadblaasje komen, en ook niet meer door de werktuigen, welke het aan de vrouwelijke teeldeelen onmiddelijk mededeelen, voortgevoerd kan worden.

Alles ten duidelijken bewijze van het geen CELSUS zegt:

*Cujus autem rei non est certa notitia,
Ejus opinio certum reperire remedium non
potest.*

* * *

DERDE VRAAGSTUK.

Met welke Ontleed- en Heelkundige gronden en waarnemingen behoort een oplettend Heelmeester bekend te zijn, om zodanige gevaarlijke kwetsingen te vermijden?

Hij moet bekend zijn met de gesteldheid van Liesch- en Dijebreuken, als ook van derzelve naastbijgelegene deelen; inzonderheid echter met den oorspong en loop, zowel der vaten van de buikbekleedselen, als van de zaadstreng. Hij moet weten, welke afwijkingen van derzelve loop, de vaten der zaadstreng bij volkomene Breuken ondergaan kunnen; en weten te beoordeelen, in welke oogenblikken bij diergelijke gevallen heilkundige hulp gevorderd wordt; en dit alles vereenigen met een volkomen inzien in de eigene gesteldheid der Hem voorkomende Breuk: dit alles zamengenomen, wijst den opmerk-

zaamen en bekwaamen Kunstenaar, die niet gewoon is om slaafs te werk te gaan, de gronden en regelen aan, bij welke opvolging de gevaarlijke kwetsingen, zoo wel der vaten van de buiksbekleedfelen, als der zaadstreng, bij het snijden eener Breuk te vermijden zijn. Dus is het waarneming, ondervinding, en beschouwende kennis der Ontleeden Heelkunde, die de volgende grondstellingen en regelen, ter behandeling en ter vermindering dier gevaarlijke kwetsingen aan de hand geven.

I. *Eij het snijden eener Lieschbreuk.*

De verwijding des buikrings door eene insnede in denzelven, is het hoofddoel dezer bewerking, waarbij eene kwetsing van de vaten der buiksbekleedfelen te duchten is. Men was deswegens in vorige tijden bedacht, om verwijdende werktuigen uitte vinden, ten einde deze insnede te kunnen ontbeeren; maar de nadere beproeving zulker werktuigen, de nadelige gevolgen van derzelve gebruik, en het onvermogen om dezelve in zo

veelerleijge gevallen te kunnen aanwenden, hebben het reeds uitgemaakt, dat, wel is waar, de Kunstbewerker, na het openen van den breukzak, vooraf te pogen hebbe, om door middel der vinger den buikring te verwijderen, en langs dien weg de uitgezakte ingewanden, met behoorlijke behoedzaamheid, binnen de buiksholte terug te brengen, en dan eerst, wanneer hij ondervindt, dat de naauwte der opening des buikrings zulk eene terugbrenging volstrektelijk belet, door eene insnede in denzelfden, die opening zó veel ruimer te maaken, dat de ingewanden met de vereischte voorzorg terug gebragt kunnen worden.

De eerste regel, ter vermijding dezer vaten, bestaat dus hier in, dat men alleenlijk den buikring door eene insnede verwijde in de navolgende gevallen:

1. Wanneer alle aangewendde handgreepen, om de in den ontblootten breukzak bevatte ingewanden terug te brengen, vruchteloos bevonden worden. Hiertoe behooren: het losmaken der samengroeijingen, die somwijlen tusfchen de uitgezakte deelen onderling, of tusfchen deze en den buikring, of breukzak plaats hebben; voorts de door

RICHTER aangeprezene handgreep, hier in bestaande, dat men het bovenste gedeelte van den hals des breukzaks aan het boven-einde der snede vatte, en zo verre het mogelijk is uit de buikholte buiten- en bovenwaards trekke; dus doende wordt de bovenste rand des buikrings, door middel des breukzaks naar boven getrokken, en van den ondersten verwijderd, waarbij meermaals bevonden wierdt, dat, terwijl men hier mede bezig was, de darmen zig gemakkelijk lieten terug schuiven. (*)

2. Wanneer de uitgezakte deelen ontstoken zijn, en alle prikkeling derzelve, zo veel mogelijk, moet vermijd worden.

3. In alle gevallen, waar bij de uitgezakte darmen van derzelve beklemming door den buikkring moeten bevrijd worden, en zij zelfs nog eenigen tijd in den breukzak buiten den buikring moeten gehouden worden.

4. Wanneer de klomp der uitgezakte deelen, in betrekking tot de opening des buikrings te groot is, en deswegens eene aanmer-

(*) Zie deszelfs *Anfangsgründe der Wund-artzneikunde.*

kelijke ruimte vordert, om terug gebragt te kunnen worden.

5. Wanneer dezelve verdachte plekken van koudvuur hebben, en bij gevolg, bij het binnen brengen, het welke eenige drukking vereischt, eene vaneenscheiding derzelve doen duchten, enz.

6. Wanneer die klomp de oorzaak der beklemming is, en wel in de opgegevene maate plaats heeft.

Van de richting der insnede, die men in den buikring maakt, en van de grootte dier insnede, hangt het nu af zig verzekerd te kunnen houden, van de vaten der buiksbekleedfelen niet te zullen kwetsen.

De vaten der buiksbekleedfelen, namelijk de onderste Bovenbuiksflagäder en de gelijknamige ader, hebben geene afwijkingen, in opzigt haarer oorsprong en loop, den Waarnemers aangeboden; want de onderscheidene van elkanderen afwijkende beschrijvingen en afbeeldingen, welke ons de Ontleedkundigen daar van gegeven hebben, zijn enkel gevolgen eener niet voorzigtige en naauwkeurige ontleding derzelve; hangen af van de verplaatfing, die de deelen wederzijds, met betrekking tot elkanderen, gedurende het

ontleden ondergaan hebben, of dikwerf ook van de mindere naauwkeurigheid, waarmede de Tekenaar dezelve waargenomen heeft, en kunnen, op de voorheen gelegde gronden, geenzins ten regel en tegenbewijs verstreken. Hierom voeg ik bij deze Verhandeling eene getrouwe afbeelding der Natuur, (*Plaat III.*) waar in men, duidelijker dan ergens, waar men deze belangrijke streek des menschelijken ligchaams afgebeeld heeft, dezen onveranderlijken oorsprong en loop dier vaten en derzelve ware plaatsing, met betrekking tot den buikring kan waarnemen; welke plaatsing ook bij het ontstaan eener Lieschbreuk, alleenlijk deze verandering ondergaat, dat zij iets nader aan den binnensten en ondersten hoek des buikrings komen te liggen, en dus eene algemeene regel aan de hand geven, om de insnede in denzelfden zoo te besturen, dat deze vaten voor kwetsing beveiligd blijven.

Intusfchen zijn de beroemdste Heelkundigen het omtrent de rigting dezer insnede in verre na niet eens. Onder hun, die eene binnenwaards na den navel gerigte insnede aanbevelen, behoort RICHTER, die zig zekerlijk, met zijne aan de leere der breuken toe-

gebragte verbeteringen, zeer verdienstelijk gemaakt heeft. (*)

Naardien intusfchen omtrent de rigting der infnede in den buikring, gelijk RICHTER zeer wel opmerkt, twee omftandigheden in het oog zijn te houden; te weten, het vermijden van de buikflagäder, en den buikring door eene kleine infnede te verwijden; zo zal deze ftrijdigheid van meeningen onder de Heelkundigen zig aller best door eene nafpeuring van den loop der onderfte Bovenbuikflagäder en van de rigting der peesvezelen, waaruit de buikring bestaat, befliften.

Reeds is de loop der onderfte bovenbuikflagäder in de beäntwoording der Tweede Vraage beschreven, en met een opflag van het oog, zeer duidelik in mijne afbeelding (*Plaat III.*) te zien; volgens welke het on-

(*) Zie deszelfs *Anfangsgründen der Wund-artzneykunde. Gottingen 1798.* Seite 309, alwaar hij zegt:

„Men vermijdt ten zekerften de onderfte boven-
„ buikflagäder, wanneer men den bovenrand des buik-
„ rings infnijdende, de fnede naar den navel richt. De
„ buikflagäder loopt gewoonlijk langs den buitenften en
„ bovenften hoek des buikrings.” (*)

(*) DIONIS, BELL, HANCZOWSKY en meer anderen; prijzen eene buiten- en bovenwaardsch gerigte infnede aan.

loochenbaar is, dat RICHTER zig omtrent den waaren natuurlijken loop dezer slagader vergist heeft, daar dezelve niet langs den buitensten en bovensten hoek des buikrings loopt, maar zig naar deszelfs onderste pees en naar den binnensten en onderste hoek deszelfs begeeft, zig aldaar ombuigt, en naar den buitenrand der rechte buikspier opklimt. Men zou derhalven, wanneer men volgens RICHTER, de insnede in den buikring naar den navel rigte, zich allermeest aan het gevaar van de vaten der buikbekleedfelen te kwetsen, blootstellen; daar men in tegendeel, door die insnede in de buikring naar de bovenbuikstreek (*hypochondrium*) van die zelfde zijde, alwaar zich de breuk bevindt, of schuinsch boven en buitenwaards naar den agtersten rand des heupbeens optevoeren, onbetwistbaar alle gevaar van die vaten te kwetsen, voorkomt. (*)

(*) Men vergelijke met dezen grondregel mijne Ontleedkundige waarneeming. (*Plaat III.*); verders ook PÉTRI CAMPERI *Icones Herniarum*, editæ à SAM. THOM. SOEMMERRING, *Francofurti ad Moenam* 1801. in *Folio*. *Tab. X. Fig. 1. Tab. XI et XII.* alwaar men dit beweerde klaar, echter niet zoo duidelijk en leerrijk als in mijne gegevene afbeelding, voorgesteld vindt.

Het geen RICHTER verder tegen deze rigting inbrengt, als of dus doende de buikring door eene kleine insnede niet genoeg verwijd zou kunnen worden; dewijl alsdan de peesvezelen des buikrings niet in de schuinte, maar naar de lengte van een gescheiden worden, en men deswegens, zelfs door eene groote snede maar weinig ruimte zoude bekomen, wordt door eene naauwkeurige waarneming van het maakfel dezes rings wederlegd. Want de peesvezelen van deszelfs bovensten rand, loopen evenwijdig aan den rand des schaambeens-vereening, en gedeeltelijk horifontaal tot den buiten rand der regte buikspier, bestaande deszelfs weeffel gedeeltelijk uit zig overkruisfende vezelen; zoo dat bij zulk eene rigting der snede in dien ring, niets minder dan eene scheiding dezer vezelen, maar wel degelijk eene volkomene dwarsfche doorsnijding derzelve plaats zal hebben. (*)

(*) Men vergelijke hier mede ALBINI, *Tabulae Sceleti & Musculorum corporis humani*. Lugd. Batav. 1747. Tab. XIII. Fig. 1. Lett. 1, enz. Fig. 3. Lett. z, enz. VOORTS OOK PETRI CAMPERI, *Icon. Herniarum editae* & S. TH. SOEMMERINI, *Tab. nona. Fig. I en II. Tab. decima tertia. Fig. 1.*

Hier uit volgt dan, dat het voor eene algemeene grondstelling in de Heelkunst te houden zij, dat bij het snijden eener Lieschbreuk, wanneer door eene insnede in den buikring eene verwijding deszelven moet bewerkt worden, de snede in de bovenste pees des rings, om het kwetsen der benedenste bovenbuiksflagäder te vermijden, schuins boven en buitenwaards, of schuins naar den bovenbuikstreek (*hypochondrium*) van die zijde, alwaar de breuk plaats heeft, moet gerigt worden.

Voorts heeft men, ten einde het kwetsen dezer bloedvaten te vermijden, voorgeslagen, om alleen alsdan den buikring door eene insnede te verwijden, wanneer deze verwijding zig door geene uitrekking laat bewerkstelligen.

Eenige stelden voor, dat de Heelmeester zig, ter bewerkinge van zulk eene uitrekking, van zijnen vinger zou bedienen. Andere hebben daartoe werktuigen uitgevonden, gelijk de verwijdingsgoot (*gorgeret dilatatoire*) van LE BLANC, en den stompen haak van ARNAUD. Dewijl de insnede, behoorlijk gerigt zijnde, den Heelmeester geenzins aan eene kwetsing der bewuste bloedvaten blootstelt; behalven dat dezelve bij alle voorvallen kan

aangewend worden, ook voor den Lijder minder pijnlijk en nadelig is, en de vereischte verwijding voldoende bewerken kan, zoo verdienen deze andere voorflagen geene aanmerking.

Men kan zig, noch van deze werktuigen, noch van den vinger met goed gevolg bedienen, dewijl de buikring zig alleen alsdan laat uitrekken, wanneer eene toereikende drukking, zoo wel op de bovenste pees van deze opening als op de onderste, in zulker voege gelijktijdig aangebragt wordt, dat die beide peezen genoodzaakt worden, zig genoegzaam van elkanderen te verwijderen. De haak van ARNAUD is ten eenemale nutteloos, dewijl bij deszelfs gebruik, een trekken des buikrings naar vooren, maar geene verwijding van deszelfs opening plaats heeft. Van eenen vinger des Heelmeesters moet het zelfde gezegd worden. Twee vingers, en zoo ook eveneens de verwijdende goot van LE BLANC, zouden het bedoelde wel kunnen bereiken; maar dewijl bij eene volkomene beklemming meestal te weinig ruimte plaats heeft, zoo verdwijnt ook, met betrekking hier toe, het nut van derzelve aanwending; ja men mag met allen regt vermoeden, dat in

die gevallen, waarin men zig hiervan met een goed gevolg bediende, de beklemming zoodanig geweest is, dat een kundig Heelmeester, door eene bekwaame behandeling, zonder eenige verwijding te bewerken, de uitgezakte ingewanden zoude hebben kunnen terug brengen. Daarenboven zoude ook hierbij de buikring veel te wijd uitgerekt moeten worden, eensdeels, om dat zoo wel de vinger als het *Gorgeret* de opening op zig zelve reeds meer vernauwen; anderdeels, om dat de uitgezakte ingewanden meestentijds eene vrij groote ruimte vereischen.

Het ter uitvoer brengen van deze poging, ter verwijding des buikrings is pijnlijk, dewijl zulk eene drukking, in weerwil van alle aangewende behoedzaamheid, niet zoodanig kan te werk gesteld worden, dat de gevoelige deelen, bij voorbeeld de zaadstreng, en de talrijke zig in de nabijheid bevindende zenuwen, daarbij voor kwetsing behoed blijven, die des te gewigtiger en pijnlijker wordt, daar dezelve zo lang moet aanhouden, tot dat de uitgezakte deelen in de onderbuiksholte terug gebragt zijn geworden. De aanwending derzelve is ook nadeelig, naardien de uitgezakte deelen niet voor drukking bewaard

kunnen blijven, en dus, het zij dezelve aanleg tot ontsteking hebben, of reeds werkelijk ontstoken zijn, daar door te zeer aan gevaar bloot gesteld worden.

Veele gevallen doen zig op, waarbij de buikring niet anders dan door insnede kan ruimer gemaakt worden, gelijk reeds aange-toond is. Het kan ook somwijlen gebeuren, dat de randen des buikrings onrekbaarer geworden zijn. Poogt men nu, in zulk een geval, dezelve door uitrekking te verwijderen, zoo heeft men den Lijder, zonder nut te doen, mishandeld, denzelven aan eene pijnlijke en schadelijke behandeling bloot gesteld, en men moet als dan even zeer zijnen toevlugt tot de insnede neemen.

II. *Bij het snijden eener Dijebreuk.*

Bij het beschouwen der naar de Natuur afgetekenden loop der bovenbuiksvaten, (*Plaat III*) kan het naauwlijks misfen, of men moet gewaar worden, dat het gevaar om dezelve te kwetsen, veel grooter is bij het snijden eener Dijebreuk, als bij dat eener Lieschbreuk. Dit gevaar wordt intusfchen nog grooter,
naar

naar de verscheidenheid der plaatse, alwaar de ingewanden uit de buikholte, onder den band van POUPART heen, zijn uitgezakt; en wel, hoe nader dit aan den buikring plaats heeft, hoe grooter het zelve is. Dit groot gevaar, dat in dit opzigt eene somwijlen onvermijdelijke insnede in den band van POUPART moet verzellen, zal insgelijks, uit mijne gemelde afbeelding van den waaren oorsprong en loop der bovenbuikslagader, duidelijk in 't oog vallen. Men heeft zig dus zeer bemoeid, om regelen uitte vinden, door welker opvolging men het gevaar van deze vaten te kwetsen zou kunnen ontgaan.

Eerste Regel. Men moet de peesvezelen, die van den Dijezwagtel (*Fascia lata*) in den band van POUPART overgaan, en met denzelven in een gevlogten zijn, ver genoeg doorsnijden, vóór dat men de insnede in dien band zelve onderneemt: want meermaalen zijn deze vezelen de oorzaak der beklemming.

GUNZ en BERTRANDI hebben ten minsten waargenomen, dat Dijebreuken somwijlen, zodra deze vezelen doorgesneden waren, zig lieten terug brengen.

Tweede Regel. Men moet de insnede in den band van POUPART niet onderneemen, dan

nadat men de poging, om de gaping onder denzelfven door uitrekking ruimer te maken, niet toereikende bevonden heeft, om de uitgezakte ingewanden terug te brengen. Wanneer men het maakfel dezer gaping of ruimte (Plaat III) waar door de ingewanden uit het onderlijf uitzakken, gade slaat, zo bevindt men, dat, daar de band van POUPART over den dwarschen tak van het schaambeem, even als een vlak gespannen boog, deszelfs bovenrand uitmaakt, deze gaping aldus, door eene schuinsch boven- en buitenwaards gerigte rekking, kan verwijd worden.

Ten dien einde heeft men onderscheidene handgreepen en werktuigen aangepreezen.

I. Men moet, na dat de Breukzak geöpend is, de uitgezakte en bekleemde deelen, op dat dezelve bij het te werk stellen dezer handgreep, voor alle dingen, onbeledigd blijven mogen, een weinig onder den band van POUPART naar zig toe trekken, en brengen alsdan den met olij bestreken voorsten vinger van de linkerhand langzaam en voorzichtig zoodanig onder dien band, dat deszelfs onderrand op de buiging van het eerste met het tweede vingerlid komt te leggen, en het overige gedeelte dezes vingers alsdan haakswijze gebogen zijnde,

de band door dezelve schuinsch naar boven en buitenwaards opgeheven worde. Gedurende deze uitrekking moet de Breukmeester, door middel der rechterhand, de uitgezakte deelen voorzigtig in den onderbuik pogen terug te brengen.

II. Somwijlen echter is de beklemming zo sterk, dat men den vinger niet wel onder dien band inbrengen kan. Somwijlen bevindt men bij dusdanig een aanwenden des vingers, dat de vergrooting dezer gaping, door middel van uitrekking, van geen belang is; en in deze omstandigheid zou de haak, welke ARNAUD daartoe uitgevonden heeft, aan te prijzen zijn; deeze behoeft slechts eene geringe ruimte, en vernauwt dus, bij deszelfs aanwending, de opening niet zo zeer, als de vinger (*).

Alleenlijk behoorde dezelve, ter plaatse alwaar zij onder den band van POUPART komen zal, wat breeder te zijn, weshalven ik het, met deze verbetering, in aftekening vertoon (Plaat I. fig. 4.). Vóór dat men er gebruik van maakt, moet dezelve met warme olie bestreken worden.

(*) Men vindt dit werktuig afgebeeld in ARNAUDS *Memoires de Chirurgie*, als ook bij BELL *System of surgery*, Tab. IV. fig. 6.

De verwijdingsgoot (*Gorgeret dilatoire*) van LE BLANC kan hier toe even min als bij den buikring aanprezen worden, dewijl men, bij deszelfs gebruik, er niet voor instaan kan, dat geene andere deelen eenige bedenkelijke en nadeelige kwetsing zullen ondergaan, om dat men dikwijls, wegens gebrek aan ruimte, geen gebruik van dezelve kan maken, en daarenboven met den haak van ARNAUD, zonder die nadeelen toetebrengeu, den zelfden graad van uitrekking des bands bewerkt, en zekerlijk zonder beschuldigd te kunnen worden, van een middel te hebben durven beproeven, dat meer schade dan nut aanbragt.

III. Wanneer, uit hoofde van den aart en heviger beklemming, de uitrekking des bands van POUPART, geene voldoende verwijding der gaping onder denzelfen, te wege brengt; wanneer de gesteldheid der in de Breuk vervatte ingewanden, eene insnede in dien band noodzakelijk maken, zo heeft men, ten einde eene kwetsing van de onderste bovenbuiksflagader te ontgaan, het volgende, zo met betrekking tot de rigting waarin, als tot de wijze, hoe die insnede te doen zij, in acht te neemen.

Eerst en vooral moet de Heelmeester op

de agterste vlakke van den Breukzak, dewelke dat gedeelte van de dijeflagader, waar uit de benedenste bovenbuiksflagader voorkomt, overdekt, naauwkeurig onderzoek doen naar de plaats en ligging dier flagader, het welk door den voorsten en middensten vinger op de binnenste en achterste, als ook op de zijdelijke oppervlaktens des Breukzaks te plaatsen, uit derzelver klopping gemakkelijk op het gevoel ontdekt kan worden.

Ligt alsdan de dijeflagader nader aan de buitenzijde des Breukzaks, dan is het gevaar, om de benedenste bovenbuiksflagader te kwetsen, het allergrootst: want in Plaat III. kan men waarneemen, dat deze flagader voortkomt uit de binnenste, naar de schaambeensvereening gekeerde zijde der dijeflagader, ter plaatse waar dezelve, een weinig onder den band van *POUPART*, over den bovenrand van het dwarse schaambeenstuk, over den hoek van scheiding der darm- en lendespieren (*Iliacus internus* & *Psoas*), uit de bekkenholte te voorschijn gekomen is, en in het celwijs weeffel gewikkeld, eenigzins buitenwaards, naar den onderrand van den band van *POUPART* opklimt, en nu, met het buikvlies of den agtersten wand van den hals des Breukzaks

overdekt, langs den onderrand van dien band heen, in eene strekking van twee duimen lengte, naar den ondersten en binnensten hoek des buikrings nederdaalt; zo is hieruit duidelijk genoeg optemaken, dat, hoe men hier de insnede naar buiten, naar boven, of ook naar binnen richte, men t'elken reize deze slagader zal moeten kwetsen. Bij zulk eene op zich zelve, zo bedenkelijke ligging, blijft den Kunstbewerker niets anders overig, dan dat hij, met voorzigtigheid, den met olie bestreeken voorsten vinger, over de binnenste oppervlakte des Breukzaks, in zulker voege onder den band van POUPART brenge, dat de binnenzijde dezès vingers naar de buitenzijde des Breukzaks, en deszèlfs rug naar de in dien zak vervatte ingewanden gekeerd zij. Als nu de Heelmeester den vinger zoodanig geplaatst heeft, dan moet hij met eene zagte drukking, door denzelven te werk gesteld, de buitenzijde des Breukzaks langzamerhand naar het darmbeen, en teffens buiten en bovenwaards over de dijslagader zoeken heen te schuiven, zo dat men den polslag van deze slagader met den rug des ingebragten vingers waarneeme, en daar door verzekerd zij, dat de slagader zig achter de

zen vinger bevindt. In deze plaatſing moet de inſnede in den band van POUPART langs de plaats, welke door dien vinger opgeligt is, buiten en bovenwaards, naar den kant van het heupbeen gerigt worden. Dit terugſchuiven van het bovenſte gedeelte des Breukzaks onder den band van POUPART, is zo moeilijk niet, als men zig in den eerſten opflag voorſtelt; dewijl het zagt celwijs weeffel meer of min de eenige wederſtand is, die men te boven te komen heeft. Behalven dat, leeren wij uit de ondervinding bij Dijebreuken, dat de natuur zelve meermaalen deze plaatſing, met betrekking tot de dijeflagader, aan den Breukzak gegeven heeft.

Indien zig eindelijk de dijeflagader nader bij, of wel geheel en al aan de binnenzijde des Breukzaks, of, het geen het zelfde is, de Breukzak zig aan de buitenzijde dier ſlagader bevindt, zo behoeft men deze voorzigtigheid, om denzelven te verſchuiven, niet aan te wenden, wanneer men maar alleenlijk de inſnede aan dezelfs buitenſte zijde ſchuins naar boven, en buitenwaards naar den kam des heupbeens rigt.

Men zal in het te werk ſtellen dezer handgreep, bij het doen der aangeduide inſnede

dies te zekerer wel slagen, wanneer men daarbij de handelwijze volgt, die BELL (*), omtrent de insnijding van den band van POUPART voorstaat, en hier in bestaat, dat men dezen band van buiten af insnijde. Terwijl dan nu de reeds aangebragte voorste vinger der linkerhand, tegen de binnenste oppervlakte van den band van POUPART geplaatst is, moet men met de Bistouri of het Scalpel de insnede ter lengte van een duim van boven naar beneden, door de buitenste oppervlakte dezes bands maken, de Bistouri of 't Scalpel herhaalde reizen weder aanzetten, en door herhaalde kleine sneden al dieper en dieper inbrengen, tot dat ten laatsten, alleenlijk nog maar de binnenste laag van vezelen, die de agterste oppervlakte dezes bands uitmaken, ondoorgesneden overig zij, die verder geenen wederstand biedt en zig gemakkelijk laat uitrekken.

RICHTER brengt tegen deze handelwijze in: dat zij, zonder groote behoedzaamheid, bij vette perfoonen niet kan te werk gesteld worden, en dat men er geene verdere uitrekking of insnede toe noodig heeft, wanneer men slegts den vinger onder den band kan binnen

(*) *System of surgery.*

brengeu. Wat deeze eerſte tegenbedenking aangaat, zoo moet men wel toefaan, dat, wanneer het voorwerp ook maar eenigzins vet is, men wegens dezelfs dik vetvlies, en om eene grootere en vrijere ruimte te bekomen, eene lange infnede, zoo wel in de buitenſte bekleedſelen, als in dat vlies zelve, noodig heeft, dewelke echter bij de grootere zekerheid, die men, door het volgen der wijze van BELL, den Lijder aanbrengt, in geene bijzondere aanmerking kan komen; veel minder eenen bekwaamen Breukmeester terug kunnen houden van de leerwijze van BELL te volgen.

b. Wat de tweede tegenbedenking aangaat, zo moet men indedaad verbaasd ſtaan, wanneer men RICHTER met zig zelveu vergelijkende, bevindt, dat hij op de aangevoerde plaats (*) zegt: „dat de Heelmeester niet geregtigd „is, den band intefnijden, vóór en aleer hij „den haak van ARNAUD. of het uittrekkings- „werktuig van LE BLANC, beproefd hebbe,” en (†) „dat men geene verdere uitrekking „nodig heeft, wanneer men den vinger flegts „binnen brengen kan,” even als of de vinger een grooter vermogen van uitrekking had, dan

(*) Pag. 448. §. 530.

(†) Pag. 449. §. 531.

die werktuigen; en wanneer hij ook zulks bezat, zoo vernauwt hij de gaping onder den band van FALLOPIUS zoo zeer, dat, als de haak van ARNAUD geene hulpe biedt, hij weinig toebrengen kan, tot verwijding derzelve; daarenboven moet nog dat geene, omtrent het gebruik van den vinger in aanmerking genomen worden, hetwelke RICHTER (*) zegt. Eindelijk onderstelt men ook nog, dat somwijlen, wanneer de vinger ingebracht kan worden, men nog daarenboven in staat is om die gaping door den uittrekkingshaak aanmerkelijk ruimer te maken; dat er daarenboven ook zulke gevallen voorkomen, waarbij de uitgezakte ingewanden eene veel grootere verwijding van dezelve vorderen, om binnen gebragt te kunnen worden. Er komen gevallen voor, waar bij de beklemming moet weggenomen, maar de uitgezakte ingewanden niet in de buiksholte ingebracht mogen worden, en bij de zulken beteken alle deze uitvlugten van RICHTER niets; de insnede in den band kan alsdan alleen in aanmerking komen, en als de beklemming zoo sterk is, dat men den vinger niet onder den band brengen kan, dan althans is de handelwijze van BELL tegen deze bedenking beveiligd;

(*) Pag 314. §. 382.

ja deze handelwijze is alsdan integendeel des te meer nodig, en kan te werk gesteld worden, door, in plaats van den vinger, eene breedere* stompe holle sonde (Plaat I. fig. 3.) te gebruiken.

De kwetsing der Zaadstreng

Kan gedurende het Breuksnijden voorkomen worden, door de volgende regelen van voorzigtigheid in acht te neemen.

I. Bij het snijden eener Lieschbreuk.

Dit soort van Breuken is het, welke den Heelmeester, bij het snijden derzelve, aan veelerlei gevaar om de zaadstreng te kwetsen blootstelt.

De eerste gelegenheid daartoe doet zig op bij het openen des Breukzaks: want alshoon in de meeste gevallen de Breukzak op de Zaadstreng rustende gevonden wordt, zoo hebben toch waarnemingen geleerd, dat dezelve zig somtijds achter dezelve bevondt, en dus de zaadstreng op de voorste oppervlakte des Breuk-

zaks, het zij aan de eene of andere zijde, of wel op het midden deszelven.

BELL geeft zulk een geval op, het welk hem, bij het snijden eener Lieschbreuk, is voorgekomen (*). Soortgelijke afwijkingen ten aanzien der ligging der zaadstreng, met betrekking tot den Breukzak, hebben LE DRAN (*) en MORGAGNE (†) waargenomen.

Wij bezitten van deze afwijkingen uitmuntende afbeeldingen, door den beroemden CAMPER, (§) van welken reeds hier boven gewag is gemaakt, en waar bij teffens de zaadleider door den Breukzak van de Zaadstreng afgezonderd wierdt.

Ingevolge van deze waargenomene voorvallen, is ligtelijk nategaan, hoe een daaromtrent niet onderricht, of wel een daarop niet lettend Heelmeester, geduurende dat hij, bij het insnijden van de huid en het openen van den Breukzak, zijne eenige oplettenheid

(*) *System of surgery.*

(*) *Traité des Operations.*

(†) *De sedibus & causis morborum per anatomen indagatis, edit. Venetiis, 1761 Epistola XXXVI.*

(§) PETRI CAMPERI, *Icones Herniarum editæ à S. TH. SOEMMERRINÆ, Francofurti ad Moenum, 1801 Tab. VIII Fig. I en II.*

naar de in denzelven beslotene deelen wendt, zeer ligt de zaadstreng kan kwetsen.

Derhalven zijn in de Heelkunde, met betrekking op zulk eene kwetsing, de volgende regelen, bij het snijden der Lieschbreuken in Mannen, als algemeen geldende grondstellingen te erkennen.

I. Moet men zich, vóór deeze Kunstbewerking, door uitwendig onderzoek, naauwkeurig van de ligging des bals en der zaadstreng verzekeren.

II. Moet de insnede in de huid niet, gelijk eenigen aanbevolen hebben, zoodanig verrigt worden, dat de Heelmeester de over den Breukzak gelegene huid met eene schuin-sche plooi opligte, en het midden dezer plooi in eens en vaardig doorsnijde: want de zaadstreng kon dus zeer gemakkelijk mede in de hoogte opgeheven zijn geworden, en door zulk eene wijze van insnijden ligtelijk gekwetst worden. Deswegens dient men deze insnede in de huid op de volgende wijze te verrichten: de Heelmeester vat met zijne linker hand het gezwel zoodanig, dat daardoor de huid op deszelfs voorste gedeelte behoorlijk gespannen zij, en bestuurt dan met zijne reg-

ter hand zijn Bistouri, zo dat de huid voldoende en voorzigtig doorgesneden worde.

III. Moet de Heelmeester, gedurende de ontbloting des Breukzaks, de deelen, die hij insnijdt, naauwkeurig van bloed zuiveren, en bloedvaten vindende, wel waarnemen, of het enkele, dan of het zamengewikkelde zijn, en in welke rigting zij loopen, dewijl die van de zaadstreng zig naar de lengte en niet dwars uitstrekken.

IV. Inzonderheid behoort men vooraf de verdachte plaats, vóór dat men die ontbloomt, met den vinger te betasten, of men ook eene klopping daaraan waarneeme. Indien zulks plaats heeft, moet men deze deelen voorzigtig bloot maken, gelijk zulks trouwens ook, buiten deze voorzorg, om andere redenen geschieden moet.

V. Moet men den Breukzak niet naar beneden opensnijden, zonder dat men vooraf denzelven langs dezen geheelen streek, in welke ook de huidsnede verrigt wordt, ontbloomt hebbe. Want het geval, het welk CAMPER waarnam (*), strekt ten bewijze dat men, zonder deze voorzorg, telken reize de zaad-

(*) *Tab. VIII Fig. 1. & 2.*

vaten der streng dicht bij het laagste gedeelte der insnijding des zaks moet afscheiden.

De tweede gelegenheid, om de zaadstreng te kwetsen, grijpt plaats, wanneer men, onder het terugbrengen der uitgezakte ingewanden, faamengroeiingen derzelve heeft van een te scheiden; want CAMPER en HUNTER hebben bij eene aangegroeide Breuk waargenomen, dat de zaadstreng tusfchen de binnen den Breukzak zig bevindende ingewanden in gelegen was. Hoe ligt kon dus niet een, op zulk een geval niet verdagt Heelmeester, inzonderheid indien hij onderscheidene faamengroeiingen van den Breukzak met de doorgezakte ingewanden had los te maken, de hier tusfchen gelegene zaadstreng voor zulk eene faamengroeiing, of voor eenen bedrieglijken band kunnen houden, en dezelve kwetsen.

In een derde geval, kan de zaadstreng beledigd worden, wanneer de Heelmeester zig van de onderscheidene handelwijzen, die tot eene radicale genezing eener Breuk aanprezen worden, bedient.

Daartoe behoren

I. Het door GAUTHIER (†) weder aange-

(†) *Sur l'usage des Caustiques pour la guerison des Hernies, à Paris 1774.*

prezene Brandmiddel, het welk op de binnenste oppervlakte des ontblooten hals van de Breukzak aangebragt moet worden; bij het aanwenden van welk middel de doorknaging ligtelijk tot in de zaadstreng doordringen kan, en dezelve beschadigen.

II. Het inkerven van den hals des Breukzaks, en het daarop volgend aanleggen van een Breukband, waarbij men den raad heeft gegeven om den agtersten wand des Breukzaks niet intekerven, dewijl achter denzelven de zaadstreng gelegen is, en door het Bistouri ligtelijk zou kunnen gekwetst worden. Als men intusfchen de reeds opgegevene waarnemingen van afwijkingen in de plaatsing der zaadstreng, met betrekking tot den Breukzak, en inzonderheid die, waar uit blijkt dat dezelve somtijds op den voorsten wand deszelven gevonden wordt, in 't oog houdt, zoo kan ook zelfs in zulk een geval, in weêrwil dezer voorzorg, geduurende het inkerven, de zaadstreng gekwetst worden.

III. Dewijl men de radicale heeling hoofdzakelijk hoopt te bewerkftelligen, door den hals des Breukzaks door faamengroeiing te doen sluiten, zoo hebben sommige voorgeslagen, om denzelven van het celwijsweeffel des
bal-

balzaks afteſcheiden, en nabij den buikring aftebinden. Dat hierbij de zaadſtreng, offchoon zij haare gewoone plaatſing behouden heeft, kan gekwetst worden, is ligt te begrijpen; en wanneer men zig ſlegts die waarnemingen herinnerdt, volgens dewelke zij zig ſomwijlen op de voorſte oppervlakte des Breukzaks of aan dezelfs zijde geplaatst bevondt, dan begrijpt men, dat zij nog des te eerder gevaar loopt van gekwetst te worden; of, het geen een even nadeelig gevolg kan hebben, dat zij mede in den band des Breukzaks gevat, en met denzelven gebonden kan worden. P E T I T heeft na zulk eene binding, waargenomen, dat hevige pijnen in het onderlijf ontſtonden, en men zig genoodzaakt vondt om de draden der binding weder los te maken. Eenmaal volgde onmiddellijk de dood, onder de toevallen van beklemming, bij welk geval, naar mijne meening, zeer waarſchijnlijk zulk eene medebinding van de zaadſtreng heeft plaats gehad.

IV. Is eene dergelijke kwetſing der zaadſtreng mogelijk, bij het volvoeren van het geen V O G E L begeert, en hier in beſtaat, dat men alleenlijk het bovenſte gedeelte van den hals des Breukzaks van de zaadſtreng en het

celwijs weeffel afzondere, en om denzelven eenen band aanlegge.

V. Behoort hier toe de zogenaamde *gouden fleek*, eene verouderde Kunstbewerking, waarbij men eenen gouden draad om de zaadstreng en den hals des Breukzaks legde. Het aanleggen des gouden draads ging zekerlijk met minder of meerder gevaar eener kwetsing vergezeld, offchoon ook de verbeterde wijze van dezelve toe te draaijen, daarvan meerder of minder beveiliging kan doen beloven.

VI. Eindelijk bestondt de *Koninglijke naad* hier in, dat men den gantschen Breukzak van de streng afzonderde en toenaaide. Hoe ligt ook bij deze handelwijze, ter grondige heeling der Breuke, eene kwetsing der zaadstreng plaats kan hebben, blijkt reeds duideljk uit het boven bijgebragte: in 't bijzonder echter loopt zulks gevaar, wanneer men het gedeelte des Breukzaks, het welk nabij de zaadstreng gelegen was, toenaaide.

De algemeene regel of grondstelling, welke de Heelmeester, bij deze aanleidingen ter kwetsing van de zaadstreng, waar te neemen hebbe, om zulks te vermijden, bestaat daarin, dat hij zig doorgaands van zulke pogingen, ter grondige heeling, onthoude: dewijl dezelve,

hoe zeer zij ook in oude tijden, ja misfchien ook nog door latere Heelmeesters aangeprezen worden, niets minder vermogen, dan eene grondige heeling der Breuke te bewerken; want zij alleen, die het maakfel der deelen, waaruit eene Breuk eigenlijk bestaat, niet grondig kennen, en de oorzaken, waar door zij voortgebragt wordt, niet genoeg overwogen hebben, die niet onderzogten hoe de Breukzak, bij de voortgang der heeling, langs den weg der verettering, onder een behoorlijk bestuur, in eene foort van band overgaat, kunnen blijven geloven, dat de vernietiging of vergroeiing des Breukzaks, even zo veel als het terugkeeren der Breuke, voor het toekomende meer of min te verhinderen zij, daar men intusfchen, met eene goede bedoeling, enkel middelen verzonnen heeft, die het gevaar der kwetfing der zaadftreng bij het fneiden van Lieschbreuken vermenigvuldigen.

Want :

I. Wordt door deze poging, om eene grondige genezing der Breuke te bewerken, den aanleg tot Breuken, die meermaalen in het overige maakfel en faamenftel der werktuigen des bekkens, des buikrings en der ingewanden des onderbuiks gelegen is, geenzins weggeno-

men; en daar het klaar is, dat het buikvlies, waaruit de breukzak gevormd is, nog altoos, offchoon er niets het minste van den Breukzak overblijve, de geschiktheid blijft behouden, om zig op nieuw tot eenen onmatigen grooten Breukzak uitterekken, zo volgt, dat, van die zijde beschouwd, de poging, om eene grondige genezing te bewerken, voor niets minder, dan voor eene ware radicale genezing te houden zij.

II. Even weinig vermag deze poging ter grondige genezing, om de aanleidende oorzaken des Breuken voor het vervolg voortekomen.

III. Indien men eindelijk onderzoek doet naar de wijze, hoe zig de door het Breuksnijden gemaakte wond, welker grond of binnenste oppervlakte eigenlijk den Breukzak uitmaakt, door middel van de ettermaking heele, het welk, indien de buikring door insnede verwijd is geworden, zelfs in het bovenste gedeelte des Breukzaks plaats heeft, zal men zig overreed moeten houden, dat de volkomene vergroeiing van zelve, en bij gevolg zonder die gevaarlijke bewerkingen, gedurende die heeling door een lidteken, moet volgen.

Dit vindt men bevestigd, gedeeltelijk door het onderzoek van lijken der zulken, die eenmaal het Breuksnijden ondergaan hadden, gedeeltelijk ook door de grondige heeling der Waterbreuk van den schederok en der zaadstreng.

IV. Brengt ook het aanleggen van eenen veerkragtigen Breukband, na dat de heeling der bij het Breuksnijden gemaakte wond voltooid is, veel meer nut aan, dan het inslaan van alle deze gevaarlijke wegen, ter bewerking eener radicale genezing.

V. Leert ook de ondervinding, dat veele, aan dewelke men bovengemelde pogingen tot eene radicale genezing te werk stelde, echter, inzonderheid in het dragen van een Breukband, veroorzaakt door een te sterk vertrouwen op een goed gevolg, vroeger of later weder met eene Breuk, en wel op dezelfde plaats, aangedaan geraakten.

De *vierde* gelegenheid of aanleiding om de zaadstreng te kwetsen, bij het snijden eener Lieschbreuk, grijpt dan plaats, wanneer men den raad van sommige Heelmeesters volgt, en na het terug brengen der ingewanden, ter wederzijde van den Breukzak, in gevalle dezelve zeer groot, hard en dik is, een hal-

vemaanvormig stuk afsnijdt, ten einde de dikte, die zulk een Breukzak, na de heeling, in den Balzak nalaat, te doen achterwege blijven. Overweegt men nu hier bij, dat, gelijk de reeds meermaalen aangevoerde waarnemingen leeren, de zaadstreng niet altijd aan het achterste gedeelte des Breukzaks, maar ook somwijlen aan deszelfs zijden, ja ook wel aan den voorkant gevonden wordt, zoo vereischt de voorzigtigheid allezins, dat men, ter voorkoming van het kwetsen dier streng, dit afsnijden van den Breukzak achterwege late; te meer daar het bovendien onnut en overbodig is. Want eigene onderzinding zo wel, als die van zoo veele door oeffening ervaren gewordenen Heelmeesters, heeft bewezen, dat, hoe groot en dik de Breukzak ook mogte zijn, dezelve echter, gedurende den voortgang der heeling, door middel der verettering zoodanig afnam, dat men zig eindelijk overreed moest houden, dat de bekommering, wegens deze wantaltheid deszelfs, overbodig geweest was. Nog voor eenige maanden heb ik eene Waterbreuk van den schederok des bals en der zaadstreng, bij eenen 36 jaarigen man gesneden; de grootte welke Waterbreuk aanmerkelijk was, zijnde

de fchederok op de doorsnede ten minsten een duim dik; en stondt, toen ze doorgesneden was, stijf, en beurswijze overeind; echter sneed ik niets van denzelfen weg, en tot mijn groot genoeg is dezelve,, gedurende den voortgang der heeling, door verettering, in zo verre gesmolten,, dat men thands geen merkbaar verschil tusfchen de grootte van de eene zijde des balzaks, en die der andere kan ontwaar worden.

Het *vijfde* gevaar, van de zaadstreng te kwetsen, doet zig voor, wanneer de zig binnen den Breukzak bevindende ingewanden, met de achterfte wand deszelfen zijn famengegroeid. Alsdan kan een onvoorzichtig Heelmeester, als hij het gevaar om dezelve te kwetsen niet inziet, en zich aldus daardoor omtrent het losmaken dezer faamengroeijing niet verontrust vindt, zeer ligt, gedurende eene overeilde overgang hier toe, de zaadstreng kwetsen.

II. *Gedurende het snijden eener Dijebreuk,*

Kan men het kwetsen der zaadstreng ont-

gaan, alleenlijk door de insnede in den band van POUPART niet naar den buikring, of naar den navel, maar naar den kam van 't heupbeen, bovenwaards naar buiten te richten. Als men, bij gevolg, de voorschriften, ter vermijding van het kwetsen der onderbuikslagader, bij het insnijden van den band van POUPART in acht neemt, ontgaat men teffens het gevaar eener kwetsing van de zaadstreng.

*Cujus autem rei non est certa notitia,
ejus opinio certum reperire remedium non potest.*

CELSUS.

VIERDE VRAAGSTUK.

Waaromtrent moeten de zorg en raadgevingen des Breukmeesters gaan, terstond na de gedane Kunstbewerking en vervolgens, ter volkomene genezing en verdere voorbehoeding des Lijders?

Door Breuksnijden verstaat men die Kunstbewerking, waardoor men den Breukzak opent, de deelen, die zig daarin bevinden, van de beklemming bevrijdt, en in de holte des onderbuiks terug brengt.

Op het oogenblik, dat het snijden der Breuk voleindigd is, en deszelfs gelukkig gevolg, door de redding en volkomene genezing des Lijders, daarop gegrond moet worden; gaat de Breukmeester, uit den rei der Kunstenaaren in den kring der door wetenschappen gevormde Geneesmeesteren over, ten einde als-

dan, bekend geworden met de Natuur des menschelijken ligchaams, en met de geheimen der Heelkunde, een oog te werpen op de nu aanwezige gesteldheid des Lijders, en op het vermogen der Heelmiddelen; het zig voor doende zorgelijke intezien, en de inrichtingen te bestemmen, door wier beiderzijdsche volkomenheid de Lijder in zekerheid gesteld en tot dien trap van genezing gebragt kan worden, welke zo de omstandigheid der Breuk, als de bijzonder eigene toestand des Lijders toelaten, en door het heilvermogen, zoo wel der Kunst als der Natuur, kan bereikt worden.

Wanneer ook de ruwe Heelmeester, gedurende het voltrekken van het Breuksnijden, niet zoo in 't oog lopend herkend wordt; wanneer, gelijk zulks ons oudere en nieuwere waarnemingen bevestigen, rondzwerfende Breuksnijders, dikwerf met eene stoute hand, den Breukzak ontbloten, de daar binnen bevatte ingewanden in de onderbuiksholte terug schuiven en daardoor de algemeene bewondering van het gemeen, over hunne bekwaamheid in het heelen van Breuken verwerven; zoo blijkt toch uit het gedrag van zoodanige voorwerpen, na de gedane bewerking, ten volle, tot welken rang zij behoren, en hoe ruw, hoe

gruwlijk en gevaarlijk, zulke handwerkers de Kunstbewerking van het Breuksnijden hebben ter uitvoer gebragt. Dan is het, dat de zorgeloosheid, waarmede zij den Lijder behandelen, de onbeperkte belofte van spoedige en volkomene herstelling, die zij den aan den rand des grafs genaderden doen, de keus der heelmiddelen, en het foort van verband, waarvan zij zig bedienen, het gevaar, waaraan zij hunnen Lijder bloot geven, en de verlegenheid, die zij bij het daadelyk gevaar verraden, de onbetwistbaarste kenmerken opleveren, waaraan men zulk eenen lompaart van eenen waren Meester, dezen slaafschen bewerker van eenen door vernuft en ondervinding alleen, in zijne vrije keuze beperkten man, kan onderkennen.

Wanneer ook, na voltrekking der Breuksnijding, het leven des Lijders, uit den elk oogenblik geduchter woedenden storm, die het zelve drijgt te zullen vernielen, voor dat oogenblik gered wordt; dan noch, zijn echter de gevolgen dezès doorgestaanen storms zelden van weinig belang; veel meer dikwerf zoodanig, dat zij het leven des Lijders in gevaar brengen, en het zelve somwijlen onverhinderbaar vernietigen. Een Lijder heeft derhalven zulk eenen Heelmeester noodig, die in de

Heelkunde grondig geoëffend is, op dat hij, zo wel onmiddelijk na de bewerking, als in 't vervolg, behoorlijk bijgestaan en bezorgd moge worden.

Bij deze bezorging der genezing, moet het volgende in aanmerking genomen worden:

I. Dat men den Lijder, door de bewerking van het Breuksnijden, eene wond heeft toegebracht.

II. Dat de ingewanden, die beklemd waren, meer of minder door die beknelling geleden hebben.

III. Dat men dient te weten, of niet, gedurende het openen des Breukzaks, of het losmaken der samengroeijing, die somwijlen onder de deelen der Breuk plaats heeft, eenige darmen gekwetst zijn geworden; en hoe men zig bij zulke samengroeijingen hebbe te gedragen?

IV. Dat die werktuigen, tot welke de beklemd geweest zijnde behooren, mede meer of minder zijn aangedaan, en aldus meer of minder in hunne verrichtingen gestoord zijn geworden.

V. In hoe verre dit plaatselijk lijden, op het gantsche gestel des Lijders invloed gehad hebbe?

VI. Of de Lijder van de hevige kolijkpijnen bevrijd zij geworden?

VII. Hoe men den, door deze Kunstbewerking, van zijne Breuk bevrijden Lijder tegen het wederkeeren derzelve te verzekeren hebbe.

Met betrekking op dit alles, heeft men den ouderdom, de kunne en de ligchaamsgesteldheid des Lijders, het jaargetijde, het weder, de plaatslike omstandigheid, waarin hij zich bevindt, eindelijk ook de voortdoring der beklemming, de wijze van behandeling tot aan de Kunstbewerking gehouden, de Kunstbewerking zelve, benevens de hoedanigheid der beklemd gewezen deelen, en diergelijken in overweging te nemen; om, uit de samenvoeging van alle deze nasporingen, zulk eenen regel van behandeling omtrent den Lijder op te maken, waarbij voor zijne legplaats, het verband, de aanwending van uit- en inwendige heelmiddelen, het voedsel, de drank, de gesteldheid der ziekenkamer, de ligchaamshouding benevens de gemoedsgesteldheid des Lijders gezorgd wordt; op dat hij, onder zulk een toezigt, met de hoogst mogelijke zekerheid, tot volkomene herstelling moge gebragt worden.

I. *Behandeling der door het Breuksnijden
gemaakte wonde.*

Overeenkomstig de regelmaat ter behandeling der Wonden in het algemeen, en inzonderheid der gefnedene, onder welken rang de voorhanden zijnde behoort, moeten de voorzorgen en de raad des Heelmeesters, onmiddellijk na de bewerking en in 't vervolg, ter geheele genezing en veiligheid des Lijders, omtrent het navolgende verkeerem:

I. Omtrent *de bloeding*. Deze is naar de verscheidenheid der jaren, der kunne, der lichaamsgesteldheid, naar het aantal, de groote en het soort der gekwetste vaten, naar de aanhoudenheid der bloedvloeiingen, naar de grootte der wonde, en de volgende ontsteeking en ettering, nu eens nadelig, dan wederom gevaardreigend. Het zijn, bij het Breuksnijden, de bloedvaten des balzaks, der zaadstreng, of der uitwendige schaamlippen, der liesfen, als ook die der buikbeksleden, welke gekwetst kunnen worden. Inzonderheid echter verdient de kwetsing der benedenste Boven-

buiksflagader, dewijl het daaruit vloeijend bloed, bij het snijden eener Lieschbreuk, in de onderbuiksholte dringt, en de Lijder, binnen weinig uren na de bewerking, aan deze bloeding onverwagt sterven kan, de grootste zorgvuldigheid des bewerkers. Het is dieswegens zijne bijzondere pligt, in dit opzigt zijnen Lijder onmiddellijk na de Kunstbewerking, naauwkeurig en gedurende eenigen tijd gade te slaan, ten einde eene bloeding, die of nadeelig of gevaardreigend mogte worden, naar de verscheidenheid van het gekwetste bloedvat, tijdig, of door het verband, of door het drukwerktuig, of ook door binden gestelpt worde.

II. Omtrent *het behouden der gekwetste deelen.* Ingevalle de zaadstreng gekwetst is geworden, moet onmiddellijk na het snijden, naauwkeurig onderzocht worden, of de kwetsing tot door den zaadleider gedrongen is. Bij de beantwoording nu des tweeden Vraagstuks is bewezen geworden, dat bij eene kwetsing van de vaten der zaadstreng, en wel van de zaadflagader, uit hoofde van derzelve veelvuldige inmondigingen met verwijdde takken van andere slagaderen, de voeding des bals niet geheel en al gestremd wordt; maar is de zaadleider gekwetst, dan kan het in den bal bereide zaad

niet meer ter plaatse zijner bestemming komen; en er kan eene zaadfistel gevormd worden. Om dit nu voor te komen, en teffens aan de heeling, door een lidteken, in 't vervolg geene vertraging toe te brengen, verwijdere men, onmiddellijk na het snijden, den bal, welks zaadleider gekwetst geworden is, door hem uit de wonde uittepellen.

III. Omtrent *het zuiveren der wonde*. Dit zal maar zelden nodig zijn, dewijl zulks alleen plaats kan hebben, wanneer zig vreemde van buiten ingebragte ligchamen in dezelve opdoen. Intusfchen is het niet zeldzaam gebruik, van het zorgvuldig met azijn of brandewijn uitwasfchen van het bloed uit de wonde, zonder bedoeling en tegen het oogmerk der natuur, wanneer hetzelve ongehinderd uitvloeijen kan, en door deszelfs overvloed niet fchadelijk is. Bij verftervende Breuken echter, alwaar zig een drekfistel gevormd heeft, of daar zig enkele verftorvene plekken der darmen binnen den Breukzak bevinden, is het der zorge des Heelmeesters aanbevolen, om van tijd tot tijd den drek, even als de verftorvene gedeelten uit de wonde, met een in warm water bevochtigde spons, weg te neemen.

IV. Omtrent *de vorming van het lidteken*.

Deze

Deze wordt door een belangrijk verschijnsel in de dierlijke huishouding, dat onder den naam van *ontsteking* bekend is, langs tweeërleie wegen bewerkt: het zij door het voortbrengen van eene strembare wei, of door den etter. Naar den trap, dien de ontsteking bereikt, naar het soort van wonde, naar de gesteldheid des Lijders, en naar de behandeling der wonde, in de eerste oogenblikken na dat zij ontstondt, volgt deze of gene derzelve.

De Operateur, hiervan onderricht, zal aldus, wanneer het soort der wonde, en de bijzondere gesteldheid des Lijders hem niet verhinderen, steeds de vorming van het lidteken zoodanig zoeken te leiden, als het met het doel der kunstig gemaakte wonde overeenstemt.

Dewijl nu in het voorhanden zijnde geval, de samengroeiing der binnenste wanden des Breukzaks met den buitensten naad der wonde, en inzonderheid met den geopenden buikring, of opening van FALLOPIUS, ter voorkoming van eene gemakkelijke wederkering der Breuk, ter verhoeding van eene verzameling van vochten binnen den Breukzak, waaruit in 't vervolg ligtelijk een eigen soort van Waterbreuk ontstaan kan, noodzakelijk vereischt

wordt; dewijl fomwijlen de dikte en hardheid der wanden des Breukzaks alleenlijk door den voortgang der verettering moet smelten; dewijl daarenboven ook de gesteldheid der uitgezakte ingewanden dikwerf een lang openhouden des Breukzaks vordert, enz. zoo moet de heeling dezer wonde, langs den weg van ettering geleid worden, en men hier van het voordeel afzien, het welk uit eene spoedige vereeniging der wondlippen, en voortbrengen van een enkel strembaar vocht te wagten staat.

De voorzorg en de raad, welke tot dezen aangeduiden voortgang der heeling gevorderd worden, moeten ingericht zijn naar de twee onderscheidene tijdperken, welke zij moet doorloopen.

I. *Tijdperk der ontsteking.* De Heelmeester moet voor alle dingen bedoelen, en indien er zig niets tegen opdoet, alles aanwenden, wat dienstig kan zijn om dezelve dien trap te doen bereiken, welke tot eene behoorlijke verettering vereischt wordt.

Men erkent dezen trap van ontsteking aan de meerdere of mindere hevigheid der toevallen, waarvan die ontsteking noodwendig vergezeld gaat; men berekent denzelfen naar

de jaren, de kunne, de ligchaamsgesteldheid des Lijders, naar den duur der beklemming, en de deelen die beklemd waren, naar de grootte der Breuk en derzelve ouderdom, naar de behandeling daarvan vóór en gedurende de Kunstbewerking, naar het jaargetijde, de weêrsgesteldheid, naar den aard der dan heerschende ziekten, naar de grootte der wonde, naar de deelen die gekwetst zijn geworden, naar de bloeding, die gedurende en na de Kunstbewerking plaats had, naar den tijd wanneer de ontsteking plaats grijpt, inzonderheid wanneer geen schadelijk kunstmiddel, geen misgreep des Kunstbewerkers, of geene nadelige toestand des Lijders daarbij komen.

Gevolgelijk zal nu de Heelmeester, die zijne kunst verstaat, die den trap der ontsteking, en den gang der dierlijke huishouding kent, weten te onderscheiden, of de toevallen der ontsteking gevaar dreigen, of zij nadelig, dan of zij heilzaam zijn.

Hij moet derhalven, onmiddellijk na de kunstbewerking, deze berekening der volgende trappen van ontsteking opmaken, als ook in 't vervolg de toevallen, waarvan dezelve noodwendig vergezeld gaat, opmerkzaam gadeslaan en onderzoeken; om, zoo dra als zij den trap, die

ter voortbrenging des etters gevorderd wordt, niet schijnt te bereiken, of dadelijk niet bereikt, den Lijder versterkend, of, indien het tegendeel plaats grijpt, dat zij dien trap drijgt te overstijgen, verzwakkend te behandelen, of indien, bij het klimmen der ontsteking, het koudvuur ontstaat, hem, gelijk van zelve spreekt, versterkende te behandelen.

Bij de verzwakkende behandeling, moet echter, met betrekking tot het doen der aderlating, de noodzakelijk volgende ettermaking in aanmerking genomen worden. De omtrek der wonde moet, naarmate de toevallen, die de ontsteking vergezellen, als daar zijn de zwelling en spanning, derzelve grenzen overschreiden; naarmate de Breuk, door hare grootte, de wonde gespannen heeft, naarmate er zig koud vuur in de wond of aan de uitgezakte deelen opdoet; of ook naarmate er een kunstaars of drekfistel tegenwoordig is, nu eens met verflappende, dan weder met saamentrekkende middelen, gestoofd worden.

Voor 't overige moet de wond zoodanig behandeld, en de Lijder met betrekking tot deszelfs toestand bezorgd worden, dat zulks de natuur, noch van de eene, noch van de andere

zijde, in het voortbrengen van dien trap van ontsteking, die ter etterwording vereischt wordt, eenige stremming toebrengt.

Hiertoe wordt het volgende vereischt:

I. *Het verband* heeft ten oogmerk, om allen uitwendigen schadelijken indruk van de gewonde deelen te verwijderen; behalven dat moet het zelve zoo ingericht zijn, dat het zelve het weder uitzakken der terug gebragte ingewanden meer of minder wederstand biedt; dat het uitvloeijen der tegennatuurlijke vochtigheden, die zig somwijlen binnen de buiksholte verzamelen, niet hinderlijk zij; dat de spanning, welke zoo wel de balzak, als de buikring bij Lieschbreuken in mannen, gedurende de beklemming ondergaan hebben, niet verder blijven voortduuren.

Reeds is het zelve in de beantwoording der *eerste* Vraag beschreven. Het met amandelolie doortrokken, zagt en buigzaam geworden, linnen lapjen zal de oppervlakte der wonde tegen den invloed der buitenlucht dekken, zonder dat het zelfs aan de gevoelige en ontblootte deelen vastkleve en prikkele. Het hier over heen gelegd plukfel zal het lapjen op zijne plaats houden, en nog meer alle uitwendige drukking verwijderen, en te gelijk

ook, even als een kusfentjen, den open buikring of de opening van FALLOPIUS fluiten, en dat wel van buiten, bij gevolg zonder dezelve uitte rekken, of het uitvloeijen der tegennatuurlijke, in de onderbuiksholte verzamelde, vochtigheden te verhinderen. Voorts kan men, in gevalle de zwelling der ontsteking de randen der wonde elkanderen doet naderen, zonder derzelve geheele, nu nog gevoeliger geworden oppervlakte te ontblooten, en de verbandstukken, die onmiddelijk op dezelve gelegen zijn, te verschuiven, en de wond daardoor te prikkelen, enkele gedeelten van het daarop liggend plukfel wegnemen, en daardoor de spanning, welke het verband thans tegen de gezwollene wondlippen vermeerdert, kunnen matigen.

Het opgegeven T verband is van zoodanig een maakfel, dat hetzelve gemakkelijk, en zonder den Lijder door ligchaamsbeweging nadeel toe te brengen, los gemaakt, en het dijestuk, wanneer het vuil geworden is, voor een ander, dat schoon is, kan verwisfeld worden. Bij eene Lieschbreuk in mannen is het zeer nadelig, dat de balzak, na de bewerking en in 't vervolg, los tusfchen de dijen neerhange, inzonderheid wanneer de ontsteking in deszelfs

omtrek eenigzins van belang, en de Breuk van eene aanmerkelijke grootte is. Deze nu wordt door het bij het verband aanbevolen en onder geplaatst kussentjen volkomen opgehouden, ook kan men, door deze hogere ligging des balzaks, den omtrek der wonde naauwkeurig gadeslaan en reinigen, als ook het rauw worden derzelve voorkomen.

Nu volgt de vraag, hoe menigmaal men het verband gedurende dit tijdperk der vorming van 't lidteken zal moeten vernieuwen?

Zulks dient te geschieden:

I. Wanneer men aan het zelve waarneemt, dat eene nieuwe bloeding van eenig belang nadelig drijgt te worden; want dikwerf trekken zig de bloedvaten, in het eerste oogenblik na derzelve kwetsing, aanmerkelijk te samen en bloeden weinig, weswegens de Heelmeester, in de verwachting dat het verband de bloeding zal stillen, daar weinig acht op slaat. Later echter, wanneer de werkkraft dezer vaten, door de wondkoorts aangezet wordende, het bloed met grooter kracht tegen derzelve gekwetste monden voortstuwt, verwijden zig dezelve, en laten het bloed in grooter overvloed uitvloeijen. Ook gebeurt het somwijlen, dat, wanneer alleen dat gedeelte van het ge-

kwetste bloedvat, het welke het naast aan den stam is, en met denzelven nog samenhangt, gebonden wordt, de bloeding van het ander gedeelte van geen belang is, dit echter na eenigen tijd, van veel meer belang wordt, kunnende allengskens meer en meer bloed, uit de vaten, waarmede het ingemond is, naar zig trekken. Ook kan het gebeuren, dat de binding niet naar behooren verricht, en niet vast genoeg toegehaald is; en bij alle zulke gevallen is het noodig, dat men, ten einde de bloeding tegen te gaan, het verband wegneme.

II. Wanneer zig op nieuws weder toevallen van beklemming opdoen, en men den grond daartoe meent te moeten zoeken in iets, het geen of eene terugbrenging der Breuk, of een onderzoek van den buikring, of van de opening van FALLOPIUS vordert. Ingevalle de Lijder door brakingen of sterk hoesten overvallen wordt, en de Heelmeester deswegens voor eene hernieuwde uitzakking der deelen beducht is.

III. Wanneer de verbandstukken van na-deelig vocht doornat, of wel door iets anders onrein geworden zijn.

IV. Wanneer er eene aanmerkelijke vuile

stank uit de verbandstukken opgaat, en men dus alle redenen heeft, om te vermoeden, dat zig bloed of andere vochtigheden onder of tusfchen dezelve opgehoopt hebben, die, inzonderheid bij groote zomerhette, vervuild zijn geworden; en daardoor, in die gevallen, waar bij de ontsteking traag voortgaat, en naauwelijks door kunst tot haare vereischte hoogte bevorderd kan worden, de oppervlakte der wonde weldra in verfterving doen overgaan. Dusdanig een geval heb ik in de voorleden zomer gezien.

Een 76 jarig man, die sedert acht dagen, met eene beklemde Lieschbreuk, veel leedt aan kolijkpijnen en de hevigste zenuwtoevallen onderging, van zijnen Geneesheer met sterkwerkende purgeermiddelen, en van zijnen Heelmeester met vruchteloze en geweldige handgreepen der Taxis geplaagd wierdt, bad mij eindelijk om hulp. Bij een naauwkeurig onderzoek der Breuk, die eene aanmerkelijke grootte bereikt had, na vergeeffche aanwending van eenige middelen en eene voorzichtige doch vruchteloze beproeving der Taxis, oordeelde ik, ten einde den bijna aan den rand des grafs genaderden Lijder noch te redden, de Breuknijding volstrekt noodzakelijk; de

bewerking slaagde wel, de uitwendig over den Breukzak lopende bloedvaten werden gedeeltelijk gebonden, en het bloeden der overige hoopte ik door het verband te doen ophouden; ook volgde er, na zes uren, ontlasting. Nadat ik omtrent de verdere behandeling met den Genees- en Heelmeester afspraak gemaakt had, en er reeds 38 uren na de bewerking verlopen waren, keerde ik naar mijne 8 uren van daar verwijderde woonplaats terug. Vier dagen daarna bezogt ik den Lijder weder, die zig, met betrekking tot de wederherstelling der buiksontlasting en der zenuwtoevallen, zeer verligt gevoelde, maar echter nog zeer koortsig was; doch toen ik ook het verband eens wilde onderzoeken, en de Heelmeester het dek van den Lijder opligte, verschrikte ik van den bijna ondragelijken stank, die mijne reuk aandeedt, en van vervuild bloed, dat zig tusschen de verbandstukken ophieldt, voortkwam. Toen de wond ontbloot werd, was de stank nog ondragelijker; men nam eene hoeveelheid vervuild bloed weg, en nu vondt men de geheele oppervlakte der wonde groenachtig van kleur, en met een vervuilde korst overdekt. Ik liet dezelve geheelenal met terpentijnolie bevochtigen, en er zo wel de pluk,

felwieken als de drukdoeken met een verzadigd afkookfel van de koortsbast doorvochtigd opleggen. Na eenigen tijd begon de oppervlakte er beter uittezien, en na eene matige ettering volgde eindelijk het sluiten der wonde, en de genezing van dezen 76 jarigen man, die, zo wel door het onvermogen der natuur, als door de onbedrevenheid zijnes wondhealers, ten grave verwezen schein te zijn.

V. Wanneer zig de eerste spooren der eenen aanvang nemende verettering opdoen:

Bij het afnemen en weder aanleggen des verbands, is het volgende in acht te nemen.

I. Dat men de verbandstukken, ter plaatse waar zij vast gekleefd bevonden worden, vóór dat men die wegneme, door middel van laauw water geheel losweeke, ten einde het inscheuren der wondlippen en andere deelen voor te komen.

II. Dat men dezelve inzonderheid daar ter plaatse, alwaar zig de draden van eene binding bevinden, met de uiterste voorzichtigheid afneme, ten einde het losrukken derzelve, en de bloeding, die daaruit zou kunnen ontstaan, te verhoeden. Zoo ook daar ter plaatse, alwaar het met een hechtpleister vastgehechte koorden, hetwelk een terug gebragt gedeelte des

darmkanaals omstreeks den buikring of de opening van FALLOPIUS moet houden, zig bevindt, opdat men dat deel niet naar buiten trekke.

III. Dat die deelen, waarin de wond plaats heeft, als ook dewelke in den wond zelve gelegen zijn, zoo veel als mogelijk is, van beweging, drukking en verscheuring bevrijd blijven.

IV. Dat intusfchen evenwel alle onzuiverheid, die zig omtrent den omtrek der wonde mogt bevinden, met laauw water weggenomen worde.

V. Dat men de oppervlakte der wonde, ten zij die met bedorvene of te overvloedig opgehoopte vochtigheid overdekt ware, niet afwasfche: maar alleenlijk het linnen lapjen, in laauw water gedoopt, er weder overlegge; en op dit lapjen eene in grootte aan de uitgestrektheid der wonde beantwoordende plukfelwiek.

II. *Van de legplaats en de ligging des Lijders.*

Dit is beide reeds opgegeven; alleenlijk moet hij, wat zijne ligging aangaat, wat meer

in het midden van het bed geplaatst worden, met dit onderscheid echter, dat de dije der lijdende zijde wat meer uitgestrekt mag gelegd worden. Bij deze zijne ligging moet, met betrekking tot de legplaats, bijzonder in acht genomen worden, dat het bed zoodanig geplaatst zij, dat de Lijder, noch bij dag, noch bij nacht, aan eenen te sterken indruk van het licht, noch ook aan eenigen tocht bloot gesteld zij. Het bed zij voorts ook niet tegen of dicht bij eenen natten wand geplaatst, en moet zoo gesteld zijn, dat men hem van alle zijden, naar dat zulks vereischt wordt, kan behandelen; dat hem zuivere gezonde lucht omgeve en dezelve matig verwarmd, en niet met deelen bezwangerd zij, die hoest of niezen veroorzaken, beide schuddingen van de werktuigen der ademhaling, welke hem zeer gevaarlijk kunnen worden; dat generlei gedruisch zijne gemoedsbewegingen gaande make. Wat hêt beddegoed betreft, dit moet bestendig rein gehouden worden, en hij eene stevige ligging, die echter niet te hard moet zijn, hebben, op dat hij zig dies te beter stil moge kunnen houden. Inzonderheid dienen de dekens niet zwaar op de plaats der Breuk te drukken, en den Lijder te zeer te verwarmen, gelijk zulks

op het land niet zelden, door de aldaar gebruikelijke dekbedden veroorzaakt wordt. Op de stevigheid der legerstede moet bijzonder acht geslagen worden, dewijl het breeken derzelve den Lijder in gevaar zou kunnen brengen.

III. Het *gedrag des Lijders* is eene gewichtige omstandigheid, die een zeer zorgvuldig beleid vordert, niet alleen in zoo verre daardoor de ontsteking van derzelve vereischte trap afwijke; maar zelfs het kwaad, waarvan men den Lijder bevrijd had, weder vernieuwd zou kunnen worden. Dieswegens hebbe zig de Lijder naar de volgende voorschriften te gedragen:

I. *Voedsel en drank* moeten naar de onderscheidene wijze, waarop men de ontsteking behandelt, gekozen worden; het zou doch een misgreep tegen het gezond verstand zijn, bij eene versterkende behandeling, verzwakkend voedsel en drank voorteschrijven; en zoo ook omgekeerd. In elk geval echter, moet zig de Lijder door het veelmaals herhaald gebruik van kleine gedeeltens voedsel, de nodige hoeveelheid verschaffen. Het aan doenlijk darmkanaal zou gevaar lopen, van door

het minder herhaald gebruik van grootere hoeveelheid te zeer bezwaard worden.

II. De Lijder moet zijn *water*, zonder de aangenomene ligging tevens te veranderen, in een daartoe gebruikelijk glas lozen; gelijk men hem ook, indien er buiksonstasting volgt, een ondersteekfel moet onderschuiven. Gedurende het waterlozen en den stoelgang, onthoude hij zig, van deze ontlastingen, door hulpe der ademingswerktuigen of der buikwanden, te bespoedigen of te bevorderen; dewijl daardoor ligtelijk eene weder afzakking der teruggebrachte ingewanden zou kunnen bewerkt worden; inzonderheid onmiddelijk na de bewerking, en eenigen tijd daarna.

III. De Lijder moet, bij de eerste neiging tot braken, hoesten of niezen, die hij mogt voelen opkomen, zijnen oppasfer daarvan verwittigen, ten einde deze, gedurende zulke schuddingen der ingewanden des onderbuiks en derzelve daardoor veroorzaakten aandrang tegen den buikring, of de opening van FALLOPIUS, door eene zachte tegendrukking op het verband omstreeks den dwarschen tak des schaambeens te maken, eene uitzakking voorkome.

IV. De Lijder heeft inzonderheid ook *fig-*

chaamsrust in acht te nemen; daar toch rust, op zig zelve, bij wonden allerbelangrijkst en verkieslijkst is, hoeveel te meer is zij dan niet den van eene Breuk gesnedenen allermeest aantebevelen: want behalven dat hij, door lichaamsbeweging aan zijne wonde nadeel toebrengt, zoo stelt hij zig nog daarenboven in gevaar, om daardoor eene wederafzakking der uit den Breukzak teruggebragte ingewanden te veroorzaken. Geenerlei lichaamsbeweging is hem intuschen nadeeliger, dan die, waardoor hij uit zijne horifontale, in eene zittende of staande houding overgaan mogt, of wanneer hij, in zijne horifontale ligging blijvende, zijn ligchaam bovenwaards kromt, het welk meesten tijds plaats pleegt te hebben, bij het gebruiken der ondersteekfels, wanneer men hem niet in 't bijzonder onderricht, dat hij daarbij, wegens de sterkere beweging der buikbekeedfelen, en de schadelijke richting van den last der ingewanden des onderbuiks, tot eene hernieuwde afzakking der teruggebragte deelen zou kunnen aanleiding geven. Hiertoe behoren ook alle sterkere bewegingen der ademingswerktuigen, als daar zijn: lagchen, schreijen, zuchten, lang aanhoudend spreken, en diergelijken.

V. *De Slaap.* Om den invloed van dit natuurverschijnsel op den Lijder rechtmatig te beoordeelen, en denzelven daarna behoorlijk te bestieren, moet men inzonderheid wel weten te onderscheiden of dezelve zig binnen de grenzen der natuurlijke oorzaken bepaale. Is de slaap een gevolg van de behoefte der natuur, zoo is het zeker, dat de veranderingen, die gedurende denzelven in de dierlijke huishouding ontstaan, eenen allezins zeer weldadigen invloed op den Lijder hebben.

Aan den slaap, den stiller van alle inspanningen der werktuigen des menschelijken lichaams, heeft de Lijder vermindering der smerten, door de wonde veroorzaakt en door de ontsteking zelfs vermeerderd, te danken.

De indrukken, welke door de hevige gemoedsaandoeningen, vóór en gedurende de bewerking verwekt wierden, worden door de aanmerkelijke ontspanning der hersfen-vezelen, gedurende den slaap weggenomen, en ook na het ontwaken, niet weder in de vorige mate hernieuwd, dewijl de slaap de aandoenlijkheid des geheelen zenuwgestels matigt, en meer of minder doet naderen aan deszelfs waren regelmaat. De door zoveele oorzaken koortsig geworden pols wordt langzamer; daar ge-

durende den slaap zoo menig eene den omloop bevorderende drijfveder ontspannen wordt, zoo bevindt zig de Lijder meer tegen nadeelige bloeding der gewondde vaten beveiligd, en de ontsteking zelve breekt de hevigheid harer toevallen. De slaap komt het weder uitzakken der teruggebragte ingewanden voor, te weten daardoor, dat gedurende denzelven, het ademen zwakker en zeldzamer wordt, het middenrif en de buikbekleedfelen in mindere, de overige spieren der borstholte integendeel in sterkere werking zijn. Door den slaap wordt de wormwijze beweging van maag en darmen eenigzins minder, en even daardoor de herstelling uit de, door de beklemming veroorzaakte, verkeerde richting, in derzelve regelmatige beweging bevorderd, en de elders plaats hebbende ontsteking van den darmbuis te onder gebragt. Daar voorts de slaap den invloed der hersenen op het geheele werktuiglijk gestel verzwakt, maar even daardoor het werk der voeding bevordert, is hij bovenal den Lijder nuttig, zoo wel met betrekking op de wonde zelve, als op die deelen, welke, daar zij, gedurende de beklemming, aan eene trapswijze toegenomene binding bloot

ftonden, in hare voeding geftoord, en dus met verlamming bedreigd waren geworden. Niet minder wordt ook de natuurlijke fluiting der gekwetste vaten daardoor bevorderd. De volkomenfte rust, welke de Lijder gedurende de flAAP geniet, heeft eene hernieuwing van krachten, welke voor Breuklijders, na de Kunstbewerking, zeer nodig en heilzaam is, ten gevolge.

Daar intusfchen de in flAAP verzonken Lijder, van zijne bewustheid beroofd is, zoo kan het ligt gebeuren, dat hij, gedurende denzelfen, eene nadelige beweging make, of eene gevaarlijke ligchaamshouding aanneme; het kan ook gebeuren, dat de Lijder een nachtwandelaar zij; om welk alles te verhoeden, men eenen waakzamen oppasfer, aan de zijde des in flAAP geraakten Lijders geplaatst, moet aanbevelen, om oogenblikkelijk zulke onwillekeurige en nadelige bewegingen tegen te gaan.

VI. *Gemoeds-toestand des Lijders.* Slaap en ligchaams-rust zijn den Lijder voordeelig: maar even zoo heilzaam is hem een rustige toestand des gemoeds. De nadeelige gevolgen van hevige gemoedsaandoeningen zijn uit de leer der hartstochten te bekend, dan dat het

zelve hier ter plaatse eene afzonderlijke melding zoude vorderen; inzonderheid, daar hij zig, in zijne ligging, tot eenen hoogen toon van aandoenlijkheid gestemd vindt. Het beste, dat men hier in doen kan, is dat men dat alles, het geen zijne driften zoude kunnen gaande maken, van zijne legerstede verwijderd houde. Niet alleen zijn het de gemoedsaandoeningen van toorn, gramschap, vrees, enz. die te verhoeden zijn: maar ook vreugde, liefde, en alle zulke medegezellinnen eens genoeglijken levens, welke den Lijder nadeelig kunnen zijn, indien hij zig aan dezelve onmatig overgeeft.

III. *Het bewaren en de oppassing des Lijders.*

I. Uit het tot hier toe aangevoerde, is blijkbaar, hoe onontbeerlijk den Lijder een *oppasser* zij, die met inschikkelijkheid, vriendelijkheid, bescheidenheid en reinheid zijnen dienst verricht; die door den Heelmeester nauwkeurig, aangaande den toestand des Lijders, onderricht is; dien men voorgehouden heeft, waarop het inzonderheid aankomt, om

gevaar aftewenden. Deezen oppasfer moet men, gedurende de eerste 24 uren, eenen helper toevoegen, inzonderheid wanneer eene bloeding te duchten is,

II. *Reinheid* moet, voor alle dingen, in acht genomen worden. Met betrekking op het bed, houde men zig in den beginne bij de linnen lakens, die hem den eersten dag zijn ondergelegd. Wanneer men in 't vervolg het bed zal vermaken, moet de Heelmeester zelf tegenwoordig zijn. Hier bij staat te bezorgen dat de Lijder op een, op stoelen of op eene Canapé bereid bed, het welk men tegen dat, waarop hij gelegen is, aanschuift, (terwijl vereischte helpers aan zijne armen, beenen en ligchaam geplaatst zijn, en de Heelmeester zelf, ten einde eene uitzakking te verhoeden, zijne vlakke hand op het verband legt,) voorzigtig overgebracht en nedergelegd moet worden, tot dat het bed vermaakt zij, en hij, met dezelfde omzigtigheid en voorzorg, er weder in overgebracht kan worden. Deze overbrenging kan ook, door middel van een hem ondergeschoven vel van juchtleder, zeer geschikt volvoerd worden.

III. *Het verschoonen des Lijders.* Het is in 't algemeen, en in 't bijzonder in deze ge-

vallen zeer goed, dat men den Lijder korte hembden, die maar tot aan de lendenen komen, om de reinheid zijns ligchaams te bewaren, doe aantrekken; dezelve moeten, behalven dit, van voren, gelijk ook de mouwen opengesneden en met banden voorzien zijn.

IV. Het *wasfchen* der handen en voeten des Lijders is mede heilzaam; fomtijds kan men, onder het daartoe gefchikt laauw water, wat brandewijn mengen.

V. Inzonderheid echter hebbe men het *doorliggen*, waaraan vette perfonen zo ligt onderhevig zijn, voortekomen, en wel door het linnengoed te verfchoonen, en door een gewascht kleed onder het beddelaken te leggen, ten einde daardoor de vouwen in het bed voortekomen. Als zig, in weerwil dezer behoedfels, roode plekken opdoen, dan wasfche men dezelve met overgehaalden wijngeest, aluinwater, enz. maar als er verzwearingen ontftaan, moet men daartoe zig van eene zalf, uit Campher en Loodzalf bereid, bedienen.

VI. Maar hoe behandelt men den Lijder, die de plaats, alwaar de Kunstbewerking aan hem verricht is, ftraks daarna verlaten moet, of wenscht te verlaten?

Wanneer de korte afstand der plaats, waarheen hij overgebracht moet worden, veroorlooft om zulks in eene zachte draagstoel te doen, is dit het allerverkieslijkst. Alleenlijk moet men daarbij zorg dragen:

a) Dat hij behoorlijk bewaard worde voor eene hernieuwde uitzakking der binnengebragte ingewanden.

b) Dat alle nadelige invloed der lucht zoo veel als doenlijk is geweerd worde.

Deswegens moet de Heelmeester, in gevalle zijn Lijder door overstroming of door brand met levensgevaar bedreigd mogt worden, onverwijld naar denzelfven heenen eilen, om hem, door het overbrengen naar eene verdere plaats, aan het gevaar te onttrekken. Ook konde, in tijd van oorlog, het overbrengen noodzakelijk worden: in zulk eene omstandigheid evenwel was het raadzaamer, dat de militaire Heelmeester eene wacht bij den Lijder plaatste, en hem den vijand als onzijdig vooritelde, dan dat men hem, om hem den gevangenen staat te onttrekken, door het overbrengen naar elders, het graf overleverde.

Het is echter te hopen, dat eindelijk eenmaal de onmenschelijkheid, die krijgsvoerende machten in 't algemeene, tegen gekwetsten nog

tot aan den huidigen dag toe blijven uitoefenen, als een bedrijf, dat tegen alle volksrechten aanloopt, zal erkend worden; dat het eenmaal tusfchen tegen elkander ftrijdende legermachten uitgemaakt zal worden, dat hunne wederzijdsche gewonden en zieken als volkomen onzijdig te beschouwen zijn; dat het de heilige plicht van ieder leger zij, de gekwetften hunner tegenpartij als hunne eigene te beschouwen; dezelve even zoo zorgvuldig te verzorgen en te onderhouden, en ze ter plaatfe, alwaar zij dezelve aantreffen, alle rust te doen genieten; eindelijk hen, na derzelver herftelling, niet als gevangenen te houden, maar aan hunnen tegenpartij terug te zenden.

Somwijlen worden *Reizende* door eene beklemming overvallen, moeten de Kunstbewerking ondergaan, en niet zelden wordt alsdan de Kunstbewerker door den Lijder, of door deszelfs Reisgenoten verzogt, hem, na de bewerking, zijne reis te laten vervorderen. Intusfchen moet echter de Heelmeester hiertoe niet fchielijk zijne toestemming geven; ten minften niet eerder, dan wanneer men geene bloeding meer te vreezen heeft, wanneer de hevigfte toevallen der ontfteking voorbij zijn, en de vrije buiksontlasting weder herfteld zij. Hij

moet hem het reizen te water, boven dat te lande aanbevelen, en teffens, dat hij zig niet hebbe te overhaasten, zig, zoo veel mogelijk, voor nadeeligen invloed der lucht beware, en hem door eenen behoorlijk onderrichtten helper en oppasfer doe vergezellen; in allen gevallen echter hem niet, dan wanneer de omstandigheden zeer dringend zijn, laten vertrekken. Een geval, en de nadelige gevolgen mijner te groote toegeevenheid, is mij nog in te versche geheugen, dan dat ik zou kunnen nalaten, om niet iederen wondheeler daarop opmerkzaam te maken; ten einde hij zijnen Lijder niet uit zijne handen, en aan indrukken en eene behandeling, die verkeerd en schadelijk is, opoffere.

II. *Tijdperk der ettering.* Onder zulk eene behandeling nu, bereikt de voortbrenging des etters, zonder hevige toevallen, haaren vereischten trap; en wanneer de ettering dadelijk daar is, worden de toevallen der ontsteking allengskens gematigder, tot dat zij geheelal verdwijnen, en de gantsche oppervlakte der wonde in etter staat; waarmede dan ook het gevaarlijk tijdstip voor den Lijder voorbij is.

Gedurende dit tijdperk van heelingsvoortgang

heeft de Heelmeester intusfchen het volgende in 't oog te houden:

I. Dat hij den etter, noch voor eene fchadelijke vochtigheid, noch voor een vreemd ligchaam op de oppervlakte aanzie: maar integendeel als den natuurlijken balfem, die beter is, dan alle door kunst bereide zalven; die in dit tijdperk, voor de wonde, dat gene is, wat de fpijzen voor den mond en de tranen voor de oogen zijn.

II. Dat, wanneer deze etter van zijne gezonde gefteeldheid ontaart, en het verzworene zelf zijn bloedig aanzien verliest, of wanneer uitwendige fchadelijkheden op de verzweringe zelve, of wel op de gefteeldheid des Lijders gewerkt hebben, men niet door zalven, maar, door op eene gepaste wijze deze nadelige invloeden aftewaren, van het bekend tegenftandbiedend vermogen der dierlijke huis-houding, eene nieuwe hervoortbrenging van goeden etter te wagten heeft.

III. Dat alles, wat op het vaatgeftel werkt, de verzwering prikkelt, en eene te overvloedige voortbrenging van etter ten gevolge heeft, waardoor aan den Lijder, zonder bedoeling, zijne fappen ontroofd worden, na-deelig is.

IV. Dat de etter behoorlijk uitvloeije, 'zig niet in de wonde ophope, of in naburige deelen blijve hangen.

V. Dat de Lijder bij aanhoudenheid van zijne sappen verliest, waartoe de hervoortbrenging des etters eenen nieuwen bron opent.

VI. Dat hij, offchoon de ettering eenen aanvang genomen heeft, des niet tegenstaande nog immer in omstandigheden blijft verkeeren, die eene terugkeering der Breuk doen vreezen. Dieswegens moet hij dezelfde gedragsregeling, die hem gedurende het tijdperk der ontsteking is voorgeschreven, in zo verre zulks door een dezer voortekenen van heeling gevorderd wordt, blijven in acht nemen. Intusfchen moet men hem een voedsel, het welk ter herstelling der door de ettering verloren-gaande vochten dienstig is, veroorloven.

Met betrekking op de etterende wonde, hebbe men het volgende in acht te neemen:

I. Men overdekke door middel eener plukfelwiek, die ter voorkoming van alle prikkeling met laauw water doordrongen is, de gantsche vlakke der wonde, daar over legge men eenen drukdoek, en bevestige dit alles door den band.

II. Men neme, bij vernieuwing des ver-

bands, door middel eener fijne sponse, alleenlijk den overtolligen etter uit de diepte der wonde weg, maar zij teffens op zijne hoede, om dien natuurlijken balssem, den etter naamlijk, niet te zorgvuldig van de oppervlakte derzelve wegtevegen.

III. Aan den buitensten omtrek der wonde, kan eene zorgvuldige zuivering van aangekleefden etter van nut zijn; echter moet ook hier bij behoedzaamheid in acht genomen worden; dewijl veel wrijven en zuiveren, in den omtrek derzelve, te veel prikkelt en bij gevolg naedeel doet.

IV. In heete zomerdagen, bij jonge volbloedige voorwerpen, en in 't algemeen, wanneer men eene sterke ettering waarneemt, moet, ten minsten tweemaal daags, het verband vernieuwd worden; en offchoon anderzins een eenmaal, gedurende dit tijdverloop, vernieuwd verband voldoende zij, zoo moet echter, in gevalle zig, bij eene met koudvuur aangedane Breuk, een kunstaars of een drekfistel gevormd heeft, het verband meermaalen vernieuwd worden, naarmate de ontlasting des dreks zulks vordert, om, bij het afnemen, der plukfelwieken de nieuwe vleeschtepels niet te verscheuren, te spannen en te prikkelen.

Men verhoede ook, dat, bij het afneemen des verbands, de draden eener binding, of de einden der om eenen binnengebragten darm geflingerde koordjes, niet gespannen, of wel, te gelijk met de stukken des verbands, geheel en al uitgetrokken worden.

V. Heeft zig, in weerwil van dit alles, de etter in de naburige deelen blijven ophouden, of is er bij eene Lieschbreuk eens mans, gedurende de ontsteking, eene verzwering aan den balzak, of bij eene vrouw, aan de buitenste schaamlippen ontstaan; dan moet men dezelve, bij mannen echter behoedzaam met betrekking tot den bal, naar de wijze der kunst, door insnijding openen.

VI. Neemt men waar, dat de etter van zijne goede gesteldheid afwijkt, zoo behoort men voor alle dingen de oorzaak daarvan op te speuren, voorts alle zalving der wonde na te laten, integendeel, naar de algemeen erkende heelingsregelen, deze opgespeurde oorzaken tegen te gaan.

VII. Nooit doe men nutloos onderzoek, met trekken aan de bindingsdraden; maar neme die alleenlijk alsdan uit de wonde, wanneer de ettering dezelve volkomen los gemaakt heeft.

VIII. Drage men zorg, dat de wondlippen zig niet eerder vereenigen, dan wanneer het jonge vleesch zig behoorlijk uit den bodem der wonde opgeheven heeft, en geene holligheden meer achterlaat.

IX. Het jonge vleesch moet in 't vervolg met droog pluksel bedekt worden; en indien het des niet tegenstaande te welig aangroeit, is het kunstmatig aanraken met de *Lapis Infernalis* toereikend.

Onder zulk eene behandeling, zal zig de door kunst gemaakte Breuksnede langzamerhand sluiten; inzonderheid wanneer men alles vermijdt, wat tot eene hernieuwing der ontsteking aanleiding geven, of den natuurlijken gang der ettering belemmeren kan.

II. *De ingewanden, welke beklemd waren, ondergingen allengskens meer of min de gevolgen dier beknelling.*

De voornaamste gevolgen daarvan zijn ontsteking, vernauwing, door dit beknellen verlamming, en het dadelijk koudvuur. Buiten de vernauwing vindt men, dat ontsteking, verlam-

ming, en het dadelijk koudvuur zig of alleenlijk aan enkele streken bepaalt, of dat ze over den geheelen omvang der ingewanden, die beklemd waren geweest, verspreid zijn. Dieswegens moet, onmiddellijk na de Kunstbewerking, de voornaamste zorg en raad des Heelmeesters daar heen gericht zijn, hoe hij deze gevolgen behoorlijk hebbe tegen te gaan:

I. Is eenig deel ontstoken, dan heeft men van het verwijderen van dat geen, hetwelk de ontsteking veroorzaakte, de beklemming name-lijk, de beste uit erking te verwagten; inzonderheid, wanneer de tot hier toe gestremde ontlasting des darmkanaals weder hersteld, en het geen binnen het ontstoken gedeelte bevat was, binnen een gezonder deel voortgestuwd is, en daar door nalaat, door deszelfs overgang tot bederf, de ontsteking nog meer aantezetten, en dus doende derzelve noodwendige afscheiding tegen te werken.

II. Indien eenig deel door omknelling vernauwd geworden is, het geen voornamelijk bij langzaam toenemende beknelling pleegt te geschieden, maken de buikring of band van POUPART op het onder dezelve gelegen deel als eene sleuf, en gedurende dat deze be-

ftendig der drukking wederftand biedt, worden de onderling beknelde deelen meer tegen elkanderen geperst, groeijen famen in dezen ftaat, en er vormen zig vereelingen. Bevat dit deel eene holligheid, zo moet dezelve vernauwd worden; daarom heeft de Kunstbewerker, bij het terugbrengen van een beklemd gedeelte der darmbuis, vooral zorg te dragen, om vooraf het darmftuk, hetwelk onmiddelijk binnen de beklemde buikring, of onder den band van POUPART ligt, iets naar voren in den Breukzak te trekken, en naauwkeurig te onderzoeken, of het ook eene zoodanige beklemming en vernauwing ondergaan heeft. Ingevalle nu zulks van geen belang bevonden wordt, dan kan men het binnen brengen, alzoó zig de vereeling eerlang oplost, en de vernauwing verdwijnt; maar is de vernauwing van belang, dan moet dat darmftuk, vóór de terugbrenging, even als wij reeds omtrent zulk een, dat van koudvuur verdagt is, opgegeven hebben, met eene koord omflingerd worden, om ingevalle deze vernauwing zig niet oplosfe, het zelve weder terug te kunnen trekken, en eene voortdurende darmontfteking te voorkomen, naardien men het

ver-

naauwd gedeelte wefsnijdt, en de beide darmeinden naar de wijze van RAMDOHR vereenigt en te famen doet groeijen.

III. Als een gedeelte verlamd is, dan heeft men, dewijl de omloop der vochten, de invloed der zenuwvlechten op derzelver takken, die zig in dit beklemd deel bevinden, en zelfs de beweging der spiervezelen van dit deel, door de werking der met dezelve verknochte vezelen, weder hersteld wordt, eene hernieuwing der werking van alle de gedeelten van dit verlamd deel, van het wegnemen der beklemming te verwagten.

IV. De voornaamste zorg, en eene op ervaring en toereikende kundigheid gegronde raad wordt er gevorderd, in gevalle het koudvuur, als een gevolg van dezen indruk der beklemming, of enkele strecken, of wel den gantschen omtrek des uitgezakten ingewands heeft aangegrepen.

Het Net, dat door koudvuur aangedaan is, kan zonder verdere voorzorg, door middel van het mes weggenomen worden. Niet alleen vindt men het veilige hier van door de ervaring der beste geoeffende Heelmeesters bewezen; maar ik zelf heb, bij meer dan tien gevallen, aanzienlijke gedeelten van het

in den Breukzak vervat en door koudvuur aangetaste Net, met het beste gevolg, afgescheiden. Maar in gevalle men koudvuur aan een beklemd darmstuk bespeurt, dan vordert zulks, zoo wel gedurende de Kunstbewerking, als onmiddelijk na dezelve, en in 't vervolg, de oplettendste voorzorg en besten raad des Heelmeesters, ten einde den Lijder met zekerheid dien trap van genezing te doen bereiken, waartoe hij door de heelkracht der natuur en der kunst kan bevorderd worden.

Van de uitgestrektheid van het koudvuur, en de ligging des daardoor aangetasten darmstuks kan zig de Heelmeester, het best door het gevoel zijnes vingeren verzekeren.

Met betrekking tot de uitgebreidheid van het koudvuur, staat het volgende te onderscheiden:

I. Of hetzelve den wand des darms doordrongen heeft.

II. Of het denzelven alleen op eenen kleinen plek doordrongen heeft.

III. Of de geheele darmbuis in haren omtrek daarmede aangedaan is.

IV. Of het geheele gedeelte des darms, dat beklemd was, of alleenlijk eenig gedeelte deszelve daardoor aangedaan is.

I. Indien her koudvuur, in plaatse van den wand des darmstuks te doordringen, zig alleen bij deszelfs oppervlakte bepaalt, dan is het dit gedeelte alleen, dat bekommernis baart, en de Heelmeester heeft na de bewerking alleenlijk te duchten, dat het kwaad nu eerst verder zal doordringen, en na de terugbrenging, de drek zig in 't onderlijf zal uitstorten. Intusfchen hebben GOETZ (*) en meer anderen onderzonden, dat in gevallen, waar het buitenste bekleedfel alleen van koudvuur verdacht, die streek gantsch murw was en zig met den vinger liet afwrijven, het terugbrengen van hetzelfde echter de beste gevolgen had.

In weerwil dezer ondervindingen, vordert echter de voorzichtigheid, dat men, bij het binnen brengen van zulk een darmstuk, den plek, die men van koudvuur verdacht houdt, onmiddelijk na de bewerking en vervolgens, zoo lang bij den buikring of den band van POUPART houdt, tot dat men verzekerd is, dat de verdachte streek voldoende herleeft, en van haar oppervlakkig koudvuur bevrijd en geheel is.

Hiertoe dient, dat men een dun, met amandelolie

(*) *Journal de Medicine Tom. 36.*

doortrokken snoertjen, achter deze verdachte plaats, door het darmscheil trekke, en dus daarmede dat gedeelte des darms zachtjes omvatte. Na het binnen brengen van dit darmstuk, worden de einden der koordjes buiten den buikring of de gaping van FALLOPIUS, door middel van eene hechtpleister, op de huid vast gemaakt. Zulk een snoer is verkiesliker dan een draad, dewijl men daar van niet zoo ligt, als van eenen draad, eene beknelling des omvatten darms te duchten heeft. Lost zig nu het koudvuur op, en volgt er geene opening van den wand des darms, dan kan, na dat deze, slegts oppervlakkig met koudvuur aangedaan geweest zijnde, streek volkomen geheeld is, het snoer gemakkelijk uitgetrokken worden. breidt zig echter het koudvuur, na de terugbrenging, over den geheelen wand des darms uit, en geraakt, na het afstooten van het door koudvuur aangedane, de wand deszelven open, dan kan de drek door den buikring of de gaping van FALLOPIUS uitvloeijen, en dewijl deze wand, door middel van het snoer, dicht aan de binnenste opening des buikrings, of van de opening van FALLOPIUS gelegen gehouden wordt, zoo kan verder, gedurende de heeling van den wand, een

inwendige saamengroeiing van denzelfven met het buikvlies dezer streek plaats hebben. Alleenlijk moet men in zulk een geval zorg dragen, dat deze darmwand niet in den buikring of de opening van FALLOPIUS getrokken worde, dewijl zig anders somwijlen, na de heeling, eene vernauwing doet bespeuren, die tot kolijken, knoestgezwellen, en eindelijk tot kanker aanleiding kan geven.

Bij deze gelegenheid zij het mij veroorloft, een zeer belangrijk geval te beschrijven. Een sterk handwerker wierdt, gedurende zijne uitlandigheid, door eene Lieschbreuk overvallen. Men bragt dezelve door middel der Taxis binnen, en deedt hem vervolgens eenen behoorlijk vervaardigden band aan, dien hij aanhoudend droeg. Bijna drie weken na de Taxis, wierdt deze man door kolijken overvallen, die op vaste tijden wederkeerden. Dus leefde hij, vier volle jaren, behalven zijne regelmatige buikpijnen, gezond, tot dat dezelve eindelijk allerhevigst wierden, en hij daarbij van darmbeknelling overvallen wierdt.

Men riep mij te hulpe; ik onderzocht deze streek des buikrings zeer nauwkeurig, en ontdekte geen spoor zelfs van uitzakking zijner voormalige Breuk; het gelukte mij terstond,

de kolijkpijnen optelosfen, en in weerwil dat zig geen schijn van ontsteking des onderbuiks opdeedt, stierf deze Lijder den zesden dag daarna, onder de hevigste buikpijnen. Ik opende het lijk, en vondt alleenlijk een klein gedeelte van den rok des kronkeldarms (*Ilium*) binnen den buikring beklemd, knoestachtig en door eenen kankerachtigen plek in het onderlijf doorgebroken, rondom dewelke eenige lepels vol gerstenpap, die hij 's daags voor zijnen dood genoten had, uitgestort gevonden wierden. Hier was blijkbaar, bij de *Taxis*, een gedeelte van den wand des kronkeldarms in den buikring terug gebleven, dat, door de aanhoudende drukking des buikrings, met kleine ontstekingen aangedaan en eindelijk verhard geworden was.

II. Indien eene kleine plek op den wand van een gedeelte darms van koudvuur doordrongen is, moet hierbij, vóór alle dingen, onderzocht worden, of de darm ook door zamengroeiing aan het binnenste des buikrings of der gaping van *FALLOPIUS* vast is.

Heeft zulk eene zamengroeiing geene plaats, dan moet, even als bij het vorige geval, een snoer door het darmscheil getrokken,

en het gezonde gedeelte des darms in zulker-
voege binnen gebragt worden, dat het door
koudvuur aangedane gedeelte tegen de binnen-
fte opening des buikrings aan kome te liggen,
en in deze plaatsing, door het voorzichtiglijk
er omgeslagen snoertjen, dat men van buiten
met eene hechtpleister vast hecht, gehouden
worde.

Eenige willen, dat men, met eene schaar,
de koudvurige plekken zoodanig zal uitsnij-
den, dat men het levendige nergens kwetse;
doch ik meen dit te moeten afraden, om de
volgende redenen:

I. Om dat deze afscheiding van geen nut
is, dewijl doch, door het wegnemen van het
door koudvuur aangegrepene, het koudvuur
zelf niet beperkt wordt.

II. Dewijl de natuur, ook bij het ter uit-
voer brengen van dit voorgeslagene, het le-
vendige van het doode moet palen stellen.

III. Dewijl zulk eene plek somtijds opper-
vlakkelig in eene grootere uitgestrektheid aange-
daan is, dan in de diepte, en dat men dus, als
dit plaats heeft, met het mes of met de schaar
in het levendig gedeelte des darms konde
geraken.

IV. Ook om dat de stof, die door de darmbuis voortgestuwd wordt, evenwel nog zijnen weg langs deze streek kan nemen, en men dus, door dit voorgeslagene, door kunst een drekfistel bewerkt; het geen het gevolg niet is, wanneer men de afscheiding des bedorvenen van het levendige aan de natuur overlaat.

V. Wanneer de drek zig in eenig geval ergens mogte ophoopen, zoo kan hij zelf het koudvuurige zeer gemakkelijk doorstooten; en zoo niet, dan kan men dit gedeelte darms, door middel van het snoer, naar zig haalen en uitgang aan den drek geven.

Indien gedurende de beklemming, de uitgezakte darm, waartoe het met koudvuur aangedane behoort, in den buikring of opening van FALLOPIUS vastgegroeid is, zoo moet men zulks niet los maken; want deze afscheiding bevordert de verdere uitbreiding van de de koudvuurige plekken; zij is behalven dat nadelig, om dat zulk eene vastgroeijing het omslaan van het bovengedachte snoer spaart; als ook nutteloos, dewijl het beschadigde darmstuk, gedurende de genezing, door aanhoudend op den rug liggen, zig van zelve trapsgewijze in de onderbuiksholte terug trekt.

Alleenlijk moet daar bij in acht genomen worden, dat men de beklemming wegneme. Heeft de vastgroeijing in den buikring plaats, dan moet men daarvan alleen zoo veel los maken, als tot het invoeren van het mes, waarmede men den buikring of band van **POUPART** klieft, vereischt wordt. Meerma- len vindt men alleenlijk eenen wand des darms beklemd, en teffens door koudvuur aangedaan: doch wegens voorafgegane ontstekingen met den binnenrand des buikrings of der gaping van **FALLOPIUS** zamengegroeid. In zulk een ge- val behoort noch de buikring, noch de band van **POUPART** doorgesneden te worden, aange- zien er, dewijl dat deel van den wand des darms, dat beklemd was, met koudvuur aan- gedaan is, geene beklemming meer plaats heeft. Maar bijaldien de doortcht door deze streek van de darmbuis verstoppt is, wordt het koudvurige eerder weggestooten en een drekfistel gevormd, dan dat de verstopping volkomen zoude worden.

Het geen de Heelmeester onmiddelijk na

de Kunstbewerking ter heeling aantewenden heeft, komt op het volgende neder:

I. De afscheiding van de koudvurige streek van het levendige, benevens de heeling derzelve, is het werk der natuur; alleenlijk moet de kunst de ontsteking en ettering binnen derzelve tot de heeling vereischte palen pogen te houden.

II. Moet de voortgang der in de darmbuis vervatte stoffe ter dezer plaatse gemakkelijk gemaakt worden, het geen, door het genot van vloeibaar, ligt verteerbaar voedsel, en instandhouding der behoorlijke buiklozing, bevorderd wordt.

III. Het linnen lapjen, en het daarop gelegene plukfel, als ook de compresen moeten dikwerf met een afkooksel van Kina bevochtigd worden.

IV. Indien zig de darm, gedurende dat het door koudvuur aangedane gedeelte zijns wands van het gezonde los wordt, opent, en er drek in de wonde uitvloeit, dan moet derzelve, door middel eener in laauw water gedoopte spons, daar uit weggenomen, en deswegens ook alsdan het verband veelmaal daags vernieuwd worden; opdat zig toch de drek

geenen verkeerden weg baane, en bij voorbeeld in den balzak begeve.

V. Zoodra de drekstof overvloediger langs deszelfs natuurlijken weg afgaat, zal dezelve zeldzamer door de wonde uitvloeijen, en daar de heeling gestadig in volkomenheid toeneemt, eerlang geheel ophouden, met dien weg te nemen. Wat de kunst ter herstelling eener zulke drekfistel vermag, zal nader aangetoond worden.

VI. Alleenlijk moet de Lijder, ten einde het weder afzakken des teruggebragten darms voor te komen, noch naauwkeuriger de bereids voorgeschrevene regeling van zijn gedrag op volgen. Want het kan hier zeer ligt gebeuren, dat niet alleen het grootste gedeelte van de darmbuis uitzakt; maar dat dezelve zig teffens, in het uitzakken, het binnenste buiten keere, zoodanig, dat zijne binnenste oppervlakte zig de buitenste vertoone.

Zulk een treurig geval heb ik in 't jaar 1793, te *Dresden*, in het militair Hospital gezien; en vindt het ook, schoon niet volkomen, door F. A. VON HUMBOLDT beschreven (*).

(*) *Versuche uber die gereitzte Muskel und Nervenfieber.*
Berlin 1797 1ste band pag. 366.

Dus zoude ook, door een onvoorzigtig gedrag des Lijders, het met den binnenrand des buikrings of van de gaping van FALLOPIUS saamengegroeid deel los gescheurd, en van de opening verschoven zijnde, en de drek zig in de holte des onderbuiks uitstortende, de Lijder daardoor in 't grootste levensgevaar, en de Heelmeester in de grootste verlegenheid gebragt worden.

Indien ook de ontstaane drekfistel werkelijk genezen ware, zoo moet men echter den Lijder de na te noemene voorbehoedmiddelen voor het vervolg aanbevelen. Want daar de door koudvuur geopende darm zig, gedurende de heeling, achter den buikring of de gaping van FALLOPIUS, flegts met zwakke vliezen sluit, en de saamenhang met den binnenrand derzelve zwak is; zoo moet in den eersten tijd na de heeling alles vermijdd worden, wat de saamenhang, zou kunnen losscheuren, tot dat, met den tijd, de heeling en zamenhang meer hechtheid bekome. Anderzins heeft men, door eene gevolgde losscheuring, eene hernieuwde opening des darms, eene uitstorting van de drekstof in den onderbuik, en dus doende den dood te duchten. Dit afscheiden of losscheuren kan door hevige bewegingen, door ge-

weldige uitspanningen en schuddingen van den darm en der buikbkleedfelen, namelijk door spijs, drekstofte, winden, door brakingen, schreijen, niezen, door persing bij harden stoelgang, door buikzuiverende middelen, door het ligchaam schielijk achterover te buigen, enz. veroorzaakt worden; en dit moet men, door zorgvuldige vermijding van bovengedachte aanleiding gevende oorzaken voorkomen; waartoe bijzonder dienstig is, het gepast gebruik van klistereen.

III. Het allerergst en gevaarlijkst geval is, wanneer het koudvuur den geheelen omtrek van het darmstuk doordringt. Bij zulke met koudvuur aangedane Breuken hebben twee gevallen plaats.

Of de geheele darmbuis, zoo verre als dezelve zig buiten den buikring of opening van FALLOPIUS bevindt, is door het koudvuur aangetast, en na de afscheiding van het zelve, blijft er niets meer van het gezonde in den Breukzak overig; of het is alleenlijk een gedeelte van den binnen den Breukzak zig bevindenden darm, welks gantschen omtrek op eene zekere plaats door koudvuur aangedaan is, en na dat men dit van het levendige heeft afscheiden, hangen de beide darmeinden min of

meer lang buiten den buikring of opening van FALLOPIUS uit.

Het meeste, wat natuur en kunst hier ter beveiliging des Lijders vermogen, bestaat hierin, dat, na het afzonderen van het door koudvuur aangedaan gedeelte des darms van het gezonde, de kunstige aars, die er alsdan ontstaat, in eene eenvoudige drekfistel verandere, en deze eindelijk bevestigd worde.

Schoon intusfchen de kunst zoo wel moge flagen, dat zij het ongemak van zulk eenen kunstaars den Lijder draaglijk make, vinden wij echter het leven des Lijders, in zekere gevallen, in 't vervolg meer in gevaar; inzonderheid hoe meer het gedeelte van de darmbuis, waaraan zig binnen den buikring of onder den band van POUPART een kunstaars vormt, nader bij de maag is; ook het chijlmoes (*chymus*), 't welk door de vermogens der dierlijke huishouding in de maag en twaalfvingerigen darm bereid is, dies te korter weg door de overige darmbuis aflegt; dat de buikloop ook dies te sterker is, en de opflorpande vaten dies te geringer hoeveelheid chijl uit dit chijlmoes in het bloed kunnen overbrengen; en dat dus de uitteering, de verzwakking en de dood des Lijders des te

spoediger moeten volgen. De kunstbehandeling bevindt zig, in het eerste geval, daarin beperkt, dat zij in de vereeniging der door koudvuur van een gescheiden darmen niet hebbe vooruit te loopen, maar dezelve geheel en al aan de natuur overlate. De kunstgreepen welke SABATIER, LA BYRONIE, RAMDOHR, VERGER, RISCH, en WATSON, bij zulke gevallen hebben voorgeslagen, zijn door op redenering gevestigde gronden, die RICHTER daartegen aanvoert, en door veelvuldige ondervindingen van eenen LE SAGE, PETIT, ACREL, POTT, en LE DRAN, in haare gebrekkelijkheid en onuitvoerbaarheid duidelijk ten toon gesteld. Hierbij komt nog de betrekking, waarin zig de vaneengescheidde darmbuis bevindt, in de welke het der natuur zoo ligt is, eenen kunstaars in eene drekfistel te doen overgaan.

Achter den buikring of de opening van FALLOPIUS bevinden zig hier de twee darmen, met hunne naar het darmscheil gekeerde gezonde wanden, digt bij elkanderen, en na afscheiding van het koudvuurige, staan dus hunne twee openingen tegen elkanderen over. In dezen stand worden zij, vast en onbeweeglijk, door de, uit het gedurende de ontsteking

uitgestorte, strembare weij gevormde onware vliezen, met de naastgelegene deelen vereenigd gehouden. Er zal dus geene uitstorting van drek binnen de onderbuiksholte plaats grijpen. Wanneer nu het koudvuurige afvalt en het jonge vleesch, dat aan de buiten randen der openingen van beiden de darmen gevormd wordt, dezelve meer en meer aan elkanderen doet naderen, en deeze nadering nog daarenboven door de neiging des uitgezакten darms, om, gedurende het gestadig op den rug liggen des Lijders, in den onderbuik terug te zakken, bevorderd wordt, zoo zullen eindelijk kleine gedeeltens der drekstoffe uit de eene opening des darms in die der tegenoverstaande overgaan, en dus doende eindelijk de kunstaars in eene drekfistel verkeeren.

Gedurende deze weldadige bewerking der natuur, heeft de Heelmeester het volgende in acht te nemen.

Onmiddelijk na de Kunstbewerking, en de ontdekking van zulk een foort van door koudvuur vergezelde Breuk, moet hij zorg dragen:

I. Dat de deelen des dreks uit den Breukzak, waarin deze los liggen, van de koudvuurige wanden derzelve verwijderd worden,

den, waar bij hij voorzichtig zijn moet, om de gezonde deelen niet te beschadigen.

II. Zoo dra al het vuile en bedorvene, en de geheele Breukzak met wijngeest uitgewaschen is, bedekke men alles met plukfel en compresfen, die met afkookfel van koortsbast doorvochtigd zijn.

III. De inwendige behandeling, en de levensregeling moeten naar omftandigheden voorgeschreven worden, waaronder deze, dat de ontsteking zig binnen dien omtrek, welke geschikt is om eenen goeden etter voorttebrengen, blijve bepaalen, in aanmerking komt.

IV. Het verband moet dikmaals vernieuwd, en vooral zorg gedragen worden, dat de drekstof zig geen en vreemden weg bane.

V. Moet alles, gelijk alreeds aanbevolen is, vermijd worden, wat eene losfcheuring des darms van den binnenrand des buikrings, of van dien van de opening van FALLOPIUS zou kunnen veroorzaken; ten welken einde, men zig in 't bijzonder van sterkwerkende buikzuiveringen moet onthouden.

VI. Het gedeelte van de darmbuis, dat zig beneden den kunstaars, of zijdwaards bevindt, reinige men door klisteren.

VII. Eindelijk, wanneer de natuur in de

aanwending van haare heelkrachten gelukkig slaagt, en men bliken van den overgang der in het bovenste deel des darms vervatte stoffe in deszelfs benedenste gedeelte, bij eenen gevolgden stoelgang waarneemt; met een woord als het blijkbaar is, dat zig een drekfistel gevormd heeft, en eindelijk de drekstof veel vrijer en in grooter overvloed langs den weg der natuur, dan door den fistel afgaat, zoo moet men pogen, om den drekfistel, door te werkstelling van het volgende, te heelen.

I. Men moet pogen, om door vloeibaare, ligtverteerbaare spijzen en klistereen de buikopening langs den natuurlijken weg nog meer te bevorderen.

II. Om, door eene genoegzame drukking, alle uitvloeijing van drek uit den fistel niet alleen te stremmen; maar nog meer langs den natuurlijken weg te geleiden.

III. Om den rand dezer drekfistel bloedend en verwond te maken.

IV. De sluiting des drekfistels kan, door uitwendige drukking met eenen veerkrachtigen band, bewerkstelligd worden. Gedurende deze aangewende drukking echter, moet meermaalen nauwkeurig onderzocht worden, of zig ook drek in de zig sluitende plaats des darms

ophoope, het welk zeer ligt eene losraking van den geopenden en met het buikvlies te zaamengegroeiden darm, benevens eene uitstorting des dreks binnen de buikholte, en daarmede den dood ten gevolge zou kunnen hebben: of ook de uitgevloeide drek zig, door deze zelfde drukking, eenen anderen pijpzwerrigen weg bane, en zig in het celwijs weeffel der, van drukking bevrijde naastgelegene deelen uitstorte: weswegens de Lijder ook nog, na de voltooide sluiting des drekfistels, onder het gestreng toezicht eens kundigen Heelmeesters staan moet.

Daarenboven moet de Lijder zig voor alles wagten, wat eene schudding en spanning der darmbuis ten gevolge kan hebben. Zig van alle buikzuiverende middelen onthouden, en door klistereen en zachte op de beweegkracht der darmen werkende geneesmiddelen, zig stoelgang trachten te bezorgen.

Indien zig intusfchen geen blijk opdoet, van eenen overgang van eenen kunstaars tot een drekfistel, en de Lijder alleenlijk met den kunstaars te genezen zij, dan moet men:

1. Ter vermindering van de ongemakken, die eene onwillige uitgang der drekstofte door den kunstigen aars, en de daarmede vergezels

de onreinheid, denzelven van een, daartoe bijzonder door FIUM, LE BLANC en JUVILLE uitgedacht, verband voorzien. De laatste dezer uitvindingen is in veele opzichten boven de vorige verkieslijk.

Alleenlijk in tijd van nood, kan ook een gewoone veerkrachtige breukband van dienst zijn, onder welks drukkusfentjen men eenen enkelen drukdoek legt; het welk een zeer hachlijk geval, namelijk het bij een kunstaars zeer ligt voorvallende uitzakken des darms, veel krachtadiger tegenwerkt, dan bovengedacht verband. Wanneer echter de Lijder merkt, dat zig een wind of wel drekstof wil ontlasten, moet hij aan het drukkusfentjen behoorlijke ruimte daartoe geven.

II. Moeten den Lijder ligtverteerbare en sterkvoedende spijsen aanbevolen worden.

III. Inzonderheid moet, wanneer de plaats, alwaar zig de kunstaars gevormd heeft, digt bij de maag is, alles aangewend worden, wat ter vergoeding van het verlies van afgescheidene vochten kan strekken; hier toe behoort de beperking van dit verlies, en het inslaan van alle wegen, langs welke aan deze vochten van het menschlijk ligchaam voedingstof kan toegevoerd worden; hier toe is het gebruik

van voedende klistereen en baden aantebevelen.

IV. Ook moet het uitzakken des darms verhoed worden. Dit kan ten aanzien der beide darmeinden plaats grijpen, en wordt door kolijkpijnen, sterk hoesten, eene moeilijke ontlasting der drekstof, en vermeerderde wurmswijze beweging der darmbuis, enz. veroorzaakt. Zulk een voorval is dikwerf gevaarlijk, naardien de darmen kunnen kronkelen, beklemmingen veroorzaken, en zelfs de dood er het gevolg van kan zijn. Den breukband behoorlijk aangelegd te houden, en het voorzichtig vermijden van alles, wat daartoe aanleiding kan geven, zij dus aanbevolen.

V. Indien des niettegenstaande zulk eene uitzakking des darms mogte voorvallen, kan dezelve, terwijl de Lijder op den rug ligt, door eene bedrevene hand terug geschoven worden. Dikwijls moet deze poging lang en met voorzichtigheid voortgezet worden, voorenaar de terugbrenging van het uitgezakte slaagt. Voorts zal de veerkrachtige breukband het wederuitzakken voorkomen. Wanneer echter de Lijder het aanleggen van dezen band, wegens de te groote gevoeligheid des darms, in den omtrek van zulk een kunstaars, of we-

gens ontvelling niet kan verdragen, zoo vindt men bij DESSAULT het gebruik van eene steekwiek, of buigzaame buis, die met iets zagts en vloeibaars bestreken, in den kunstaars gestoken, en bij voorbeeld, met een hechtpleister vast gehouden wordt, aanbevolen. Indien hij dit mede niet verdragen kan, zoo moet men zijne laatste toevlucht tot eene gestrengte horizontale ligging des Lijders op den rug nemen, en denzelven eenen tijd lang, alle aanmerkelijke beweging, benevens alle spanning der ligchaamsdeelen, inzonderheid der ademingswerktuigen en der buikbkleedfelen, verbieden.

VI. Kan men ook, wanneer de buik verstoppt is, van een klisteer door den kunstaars ingebracht, gebruik maken. Alleenlijk moet men daar bij kennis hebben van de ligging des darms, en van de strekking van zijne inwendige buis; ook moet men zelf het penetje van de spuit zeer voorzichtig binnen brengen, en de hoeveelheid inspuiten, opdat men geene vaneenscheiding van het zamengegroeide, die zoo ligt eene uitvloeijing van drekstof in den buik, of langs eenen verkeerden weg ten gevolge kan hebben, bewerke.

VII. Indien men eene vernauwing van den

kunstaars gewaar wordt, dan moeten er wien, geschikt om denzelven te verwijden, ingestoken worden.

VIII. Voorts spreekt het van zelve, dat de Lijder zig zeer te wagten, en ten uiterste naauwkeurig aan de regelen van voorzichtigheid te houden hebbe, die reeds bij eenen genezen drekfistel zijn voorgeschreven geworden; inzonderheid is het tillen van zware lasten, het springen, het dansen, het vallen, enz. gevaarlijk; en moeten ook nog, na de genezing van eenen drekfistel, even zeer vermijd worden.

Indien voorts maar een gedeelte, des zig binnen den Breukzak bevindenden darms, door koudvuur aangedaan is, en de beide darmeinden, na de afscheiding van dit gedeelte, meer of min lang buiten den buikring of opening van FALLOPIUS uithangen; alsdan schijnt het vermogen der kunst te zijn, om de twee vaneengescheidene darmeinden, of der in twee buizen verdeelde darmbuis te vereenigen en, dus doende, zoo wel eenen kunstaars, als eene drekfistel te ontgaan: offchoon de ondervinding bevestigd heeft, dat de natuur ook hier haar weldadig vermogen ter herstelling van gebreken aanwendt; zoo is het echter, dewijl zulks maar zeldzaam gebeurt, en hier immers

den eersten aanleg ter voorkoming van eenen kunstaars, of drekfistel kan voorgekomen worden, raadzaamer, om in dit geval de kunst, die hiertoe vermogender is, aan de natuurlijke heekracht voortetrekken.

Nadat nu het bedorvene, door middel eener schar, van het levendige afgescheiden is, moet de Heelmeester naauwkeurig waarnemen, uit welk einde des darms de uitvloeijing des dreks bij aanhoudenheid voortkomt, om hier uit optemaken, welk het bovenste en met de maag zamenhangend einde zij. Voornamelijk Wondhealers willen, dat men, om zulks te ontdekken, gebruik maken zal van een zagt buikzuiverend middel, zonder te overwegen, dat alle buikzuiverende middelen de wormwijze beweging van de darmbuis doen toenemen, als ook olien veelal walging en neiging tot braken doen ontstaan, en dewijl in zulk een geval, het ontdekken, welk van de twee einden darms het bovenste zij, eenen voorzichtigen Wondheeler, zonder het aanwenden van een buikzuiverend middel, niet ontgaan kan, dewijl ook de drekstof, die in den darmbuis opgehoopt is geworden, door voorzichtig ingebragte klistieren, eenvoudiger kan weggeruimd worden; dewijl derhalven een buikopenend middel hiertoe overbodig, ja, door het vermeederen der worm-

wijze beweging, voor het vereenigen van de twee einden des darms hinderlijk is, zoo zal het van eenen beteren uitflag zijn, wanneer men, na eene klisteer ingebracht, na het bedorvene van het gezonde afgescheiden, en na eindelijk ook den aan de deelen kleeveden drek weggeruimd te hebben, den voorflag van RAMDOHR volgende, het bovenste einde des darms binnen het onderste steke, en dezelve door middel van eene naaldsteek aan elkanderen vasthechte, zonder echter vooraf een rolronde holle buis in de beide einden des darms te steeken, het geen dezelve prikkelt, en der vereeniging veel meer hinderlijk, dan bevorderlijk is.

Indien nu, op deze wijze, de vereeniging der beide, door koudvuur vaneengescheide einden darms verzorgd is, zoo laat men toch het in den Breukzak afgezakte gedeelte darms nog liggen; en wel tot zoo lang, dat men van de welgellaagde onderlinge zamengroeijing der beide einden overtuigd is.

Het verband moet met voorzichtigheid aangelegd, en daarbij inzonderheid alle drukking op dien darm vermijd worden. Het uitgezakte deel keert, door het op den rug liggen des Lijders, langzamerhand meer en meer in de onderbuikholligheid terug. Als dit intusfchen, wegens

zamengroeiing van hetzelfde met den binnenrand van den buikring of der gaping van FALLOPIUS niet gebeurt, dan kan deze zamenhechting, na de volkomene heeling der vereenigde einden des darms, los gemaakt en de Breuk binnen gebragt worden.

Bij het te werkstellen dezer darms-vereening van RAMDOHR, moet in den beginne, ook bijzonder voor het onderhouden der buiksontlasting langs den natuurlijken weg, door middel van klistereen, gezorgd worden; en de Lijder zig, gedurende de poging ter genezing, zoo gedragen, als reeds op meer plaatsfen aanbevolen is.

III. *Hoe de Heelmeester te handelen hebbe, bij zamengroeiingen, welke, gedurende de beklemming, of vóór dezelve, gedeeltelijk tusfchen den Breukzak en de daarin vervatte deelen, of enkel tusfchen de laatsten onderling, ontstaan zijn; voorts ook bij kwetsingen der darmen, gedurende het los maken der zamengroeiingen, of het openen van den Breukzak.*

Hier bij komt het volgende in overweging.

Loopt men gevaar, om, bij het los maken dezer zamengroeiingen, of den darm, of, zoo als reeds aangeduid is, de zaadstreng te kwetsen; of heeft er eene algemeene zamengroeiing van alle de deelen, die zig in den Breukzak bevinden, plaats, zoo dat alles slegts ééne klomp gelijkt; dan moet men, in gevalle de buikring of de band van POUPART de beklemming veroorzaken, dezelve van buiten door insnijding zoeken te verwijden; de deelen, die in den Breukzak vervat zijn, niet binnen brengen; maar eene ligte drukdoek, die met laauw water doorvochtigd is, over den darm leggen, en den Lijder laag op den rug doen liggen; dus doende, keeren dikwerf, tot verbazing der meesten, de ingewanden van zelve in de buikholligheid terug, dikwijls gelukt zulks ook, na eenigen tijd, bij eene geringe aangewende drukking, en wanneer de Heelmeester het verband, door middel des breukbands, zoo aanlegt, dat schier de geheele last der uitgezakte ingewanden volkomen daarop rust. De Lijder, die zig in 't jaar 1793 in het militair Hospital, te *Dresden* bevondt, waarvan F. A. VON HUMBOLDT op de aangewezen plaats, eene beschrijving leverde, strekte ten bewijze, hoe lang een groot gedeelte van de darmbuis

buiten de buiksholte kan blijven liggen, en van de lucht omgeven zijn, zonder eenig gevaar te lopen. Alle die zamengroeijingen moeten, wel is waar, los gemaakt worden, maar als dit los maken door de vingers des Heelmeesters verricht kan worden, heeft men geen mes nodig; wanneer men echter het mes of de schar daartoe aanwendt, moeten de verwikkelde deelen, op dat men niets kwetse, uit een gelegd worden.

Gebeurt het echter, dat de darm gekwetst wordt, dan moet men zulk eene wond, naar de bekende grondregelen der Heelkunde, behandelen.

Na de genezing dezer wonde, zij men, even als bij alle de reeds aangevoerde gevallen van door koudvuur aangedane en gelukkig genezene darmen, bedagt, om den herstelden tegen de gevolgen te beveiligen. Want dit is het doorgaande gevolg, dat een darm, die met koudvuur aangedaan of gekwetst geweest is, min of meer vernauwd wordt; het geen noodwendig eenen moeilijken doorgang des dreks door deze nauwer gewordenen streek moet veroorzaken, tot kolijken en meermalen tot eene daadlijke darmverstopping aanleiding geven.

I. De genezene moet zig derhalven van alles, wat verstopping of uitspanning der darmen veroorzaakt, en dus van peulvruchten tot spijs onthouden.

II. Moet hij, bij het gebruik van steenvruchten, zig wel wagten van geene steenen doortelijken, het geen bij het eeten van kersfen weleens onvoorzichtige gewoonte is. Even zoo hebbe hij zig te onthouden van de vliezige druivenfchellen.

III. Nimmer moet hij zig aan het gebruik van sterk werkende buikontlastende geneesmiddelen wagen, en, in gevalle het nodig zij, dat hij zulk een neme, eenen Geneesheer raadplegen, en denzelven van zulk eene bij zig plaats hebbende darmsvernaauwing bericht geven. Inzonderheid is deze raad van belang voor den geringen landman, die doorgaands, bij alle krankheden, groot vertrouwen stelt in hevig werkende buikontlastende middelen.

IV. De genezene hebbe wel in acht te nemen, om het achter blijven der buikontlasting niet langer dan 36 uren te laten voortduren, zonder tot klistereen, of tot een uit Zwavel, Sal Ammoniac en Calmus bereid poeder zijne toevlucht te nemen.

V. Behoorlijke ligchaamsbeweging is den

genezenen zeer dienftig, benevens het vermijden van alles, wat aanleiding tot Hijpochondrie kan geven.

VI. Wanneer er zig blijken opdoen, dat zig wormen in de darmbuis ophouden, moeten deze gevaarlijke gasten, zonder uitstel, verdreven worden.

IV. *In hoe verre de werktuigen, tot welke vorming de beklemd gewezene deelen der Breuk behoren, daardoor aangedaan worden; welke stremming dezelve in hunne verrichtingen ondergaan, of hoe dezelve, buiten dat, aangedaan worden?*

Bevondt zig alleenlijk het Net in den Breukzak, zoo zoude er, na de bewerking, bijna niets volgen, dat met betrekking op de onderlinge aandoening, de bijzondere zorg en raad des Kunstbewerkers vordert.

Maar des te gewigtiger vinden wij de gevolgen, die de medelijdende aandoening na zig sleept, wanneer eenig gedeelte van de darmbuis beklemd is geweest; want in dit geval

moet, inzonderheid wanneer de geheele omvang van de buis eens darms in de beklemming omvat was, de drekstof, boven de bekleemde streek, naar de maag, opgehoopt worden; de naar den aars gerichtte wurmwijze beweging zig met die naar de maag verwisfelen, en alle buikontlasting moet ophouden, zoodra dat gedeelte van den darmbuis, dat zig beneden de ingeklemde plaats bevindt, en naar den aars loopt, zig ontleedigd heeft. Ook moet de verteering, door het terugkeeren van de tot drek gevormde chijlmoes naar de maag, en door het ontstaan des darmkronkels, geheelenal van haaren regelmatigigen voortgang afwijken, en hier door, bij eenen aanleg der deelen tot vermeerderde levenskracht, een groot gedeelte van de darmbuis met ontsteking aangedaan worden. De zorg en raad des Heelmeesters moet derhalven onmiddelijk na de bewerking, daar heenen gericht zijn, dat hij deze gevolgen der medelijdende aandoening voorkome.

Intusfchen is het nader bepalen van de handelwijze, die met zijnen Lijder gehouden moet worden, een der gewigtigste en moeilijkste omftandigheden der geneeswijze; de Kunstbewerker beklimt hier den hoogften trap der

Heelkunde, omringd door ontelbare inwikkelingen, welke in de bijzonder eigene gesteldheid des Lijders, in het tegenwoordig standpunt der uitwendige vermogens, in den aart der door kunst gemaakte wonde en de verdere voltrekking der bewerking van het Breuksnijden zelve, in de volkomene wegneming der beklemmende oorzaken, in de gesteldheid der deelen die beklemd geweest waren, in de aandoening der overige darmbuis, en in de geheele lichaamsgesteldheid gelegen zijn; en dus vindt hij nergens eene algemeene regel aanwezig, die geschikt is om hem, in de keuze van uit- en inwendige heelmiddelen, zoo met betrekking op derzelve hoedanigheid als hoeveelheid en wijze van dezelve aantewenden, te bepalen: ten einde daardoor de gedachte gevolgen der geledene aandoening van het overig gedeelte des darms voortkomen. Alleenlijk maar eene enkele toelichtende straal, die uit de volkomenste, zoo beschouwende, als beoeffenende kennis der volledige Heelkunde voortkomen moet, zal den Heelmeester in staat kunnen stellen, om, te midden dezer verwarring van onderling strijdige aanwijzingen, een vast standpunt te bekomen, om zig van daar eenen zekeren weg te banen; langs den
wel-

welken hij, even zoo wel, eene in de darmbuis aanwezige ontsteking kan ontdekken, als de terugkeering van de, overeenkomstig de natuur gerichtte, wurmwijze beweging, en de daarop gevolgde regelmatige ontlasting van het onnutte, schadelijke en nadeelige, dat in de darmbuis vervat is, langs dewelke men de gestoorde spijsvertering weder kan herstellen; het welke, naar de bijzondere gesteldheid des Lijders, naar den duur der beklemming, naar de omstandigheden, die gedurende de Kunstbewerking plaats grepen, naar de hoedanigheid en trap der aandoening, die zulks op het gantsch werktuiglijk gestel moest te wege brengen, nu meer dan minder dringend is, en nu het eene, dan het andere geneesmiddel, en wel onderscheiden in bereiding, in hoeveelheid en hoedanigheid vordert. Noch de voorgeschrevene ruimte, noch de kortheid des tijds, laat eene uitgewerkte behandeling van dit belangrijk onderwerp toe; ook wordt zulks niet in de voorwaarden dezer Prijsvraag gevorderd; ik vergenoeg mij derhalven, met den kunstkenner, in plaats van eene volkomene behandeling, deze schets gegeven te hebben, welke hem gemakkelijk zal zijn, verder uittewerken.

V. *In hoe verre, de geheele ligchaamsgesteldheid des Lijders, door dit gebrek aangedaan wordt?*

Indien men de omstandigheden, in dewelke zig de Lijder vóór de beklemming der Breuk, gedurende dezelve, oók gedurende de, bij het snijden vereischte en door kunst gemaakte wond bevindt, in overweging neemt; indien men de gevolgen der onderlinge aandoenlijkheid tusfchen de darmbuis en zoo veele andere werktuigen nagaat, en teffens de gesteldheid van het deel, dat beklemd geweest is, in betrekking tot die omstandigheden, in dewelke zig de Lijder op zig zelve, buiten deze betrekking bevindt, in aanmerking neemt; dan volgt, dat de gantsche gesteldheid zig aan den Heelmeester, fomtijds onder de gedaante van overdrevene kracht, fomtijds onder die van een onmiddelijk verval van kracht voordoet; dat deze fomwijlen bij kleine tusfchenpozingen onderling afwisselen; dat in 't bijzonder meermaals het vaatgestel, welhaast ook en wel voornaamlijk het zenuwgestel aangedaan is.

Eene volledige opsporing der eigentlijke grondoorzaken dezer verscheidenheid, waaronder zig het gezamentlijk werktuiglijk gestel voordoet, een bestendig in 't oog houden der aanwijzing, ter behandeling der door kunst gemaakte wonde, de onderscheidene voorkomende gesteldheid des deels, dat beklemd was, en de gevolgen van de aangedane darmbuis, zullen den Heelmeester bepalen, in hoe verre, en waarmede hij de onregelmatige gesteldheid hebbe tegen te gaan; waarin zig de gantsche gesteldheid, met betrekking op de gedaante, waaronder zig de verschijnselen voordoet, door de Breuk zelve, door derzelve behandeling, door den bijzonder eigenen toestand des Lijders, en door de werking der aanwezige, van buiten aangebragte vermogens gebragt vindt. Ten duideljksten bewijze, hoe volkomen de kundigheid eenes Heelmeesters in de beschouwende en beoeffenende Heelkunde behoort te zijn, zal hij, onmiddelijk na de Kunstbewerking, en in 't vervolg tot aan de volkomene genezinge zijnes Lijders toe, met zekerheid voor denzelven zorgen, en hem aldus veilig en goed bestieren: in een woord, wij kunnen uit dit oogpunt opmaken, hoe menigmaalen Breuklijders, indien de heekracht der natuur

niet in werking komt, het slagtoffer der heekunde moeten worden; inzonderheid van zulke Heelmeesters, die geen Geneesmeesters zijn, of die zig, in dat geval, met eenen Geneesmeester, die geen Heelmeester is, vereenigen moeten; en hoe zij het alleenlijk aan eene blinde, enkel toevallig overeenstemmende, behandeling te danken kunnen hebben, indien zij er het leven van afbrengen. Gelukkig die Lijder, wiens Kunstbewerker even zoo bekwaam is, om den pligt eens Heelmeesters, als die eens Geneesmeesters uitteoeffenen.

VI. *Of de Lijder door de Kunstbewerkinge van het Darmwêe bevrijd zij?*

De Kunstwerker moet, na het snijden zoowel eener Liesch- als Deijebreuk, vooral zorge dragen, om de, gedurende de beklemming gestremde buiksonstlasting te herstellen, en door zig zelve en den gefnedenen meer of minder te overtuigen, dat de beklemming, en daarmede het darmwêe, waarom de kunstbewerking geschiedde, weggenomen zij.

Intusfchen gebeurt het fomtijds, dat, in weerwil der volbragte kunstbewerking, in weerwil dat de Lijder, na dezelve, eenige maalen buikontlasting gehad heeft, echter nog, onmiddelijk na de kunstbewerking, de darmvernaauwing blijft voortduren, of in het vervolg eene terugkeering derzelve wordt waargenomen. Een nader onderzoek, naar de oorzaak van zulk een verschijnsel, zal den Heelmeester het middel aan de hand geven, om zijnen Lijder behoorlijk te verzorgen en met zijnen raad te dienen.

Wanneer men de waarnemingen en ontdekkingen, die hieromtrent voorhanden zijn, te hulpe neemt, wanneer men de oorzaken van het darmwee, (*Ilius* of *Miferere mei*) in 't algemeen overziet, wanneer men eindelijk ook de behandeling des Heelmeesters en den toestand des Lijders ter harte neemt, en de gesteldheid van de darmbuis, na zulk eene beklemming nagaat; dan laten zig de aanleidingen tot eene, ook nog na de Kunstbewerking voortdurende, of in 't vervolg wederkeerende *Ilius*, zeer gevoeglijk tot de volgende brengen.

I. Het darmkolijk (*Pasfio iliaca*) kan bezwaarlijk teffens met eene Breuk voorkomen,

zonder dat ze door eene Breuk voortgebracht is. Echter kan dezelve wel door de beklemming der Breuk, en teffens door andere oorzaken verwekt zijn geworden.

De Kunstbewerker kan, hoe naauwkeurig hem ook zijn Lijder vóór de Kunstbewerking onderricht heeft, ligtelijk bedrogen worden, wanneer zamengroeijingen der deelen, die in den Breukzak vervat zijn, de *Taxis* ondoenlijk maken, en de gevolgen van dit, uit andere oorzaken ontstaan gebrek, eene schudding in de uitgezakte darmbuis verwekken. De kunstbewerking wordt dus verricht, en men gelooft de oorzaak van het darmkolk in die zamengroeijingen dier deelen gevonden te hebben, maakt dezelve los, brengt ze binnen, en echter zal het darmwee aanhouden, dewijl de kunstbewerking op zig zelve de oorzaak niet heeft weggenomen.

Of het kan, bij voorbeeld, gebeuren, dat een reeds vóór lang gevormde aanleg tot eenen darmkronkel, gedurende eene beklemming der deelen, die zig in den Breukzak bevinden, zoo verre rijp wordt, dat dezelve daadlijk ontstaat. Er kan gedurende eene, door eene bekleemde Breuk veroorzaakte vernaauwing, nog een kronkel (*volvulus*) in het overige van de

darmbuis ontstaan, die op zig zelve genoegzaam is, om die pijn te doen voortduren. Vindt de Kunstbewerker, gedurende het Breuksnijden, eene beklemming, die eene darmpijn kan doen ontstaan; in welke verlegenheid moet hij dan niet zijn, wanneer hij bevindt, dat, na het wegnemen eener oorzaak van de aanwezig zijnde pijn, nog eene andere bestaat, die dezelve, ook na de Kunstbewerking, doet voortduren.

Eene nauwkeurige kennis der Breuken, derzelve behandeling en gevolgen, een nader onderzoek van alles, wat na de Kunstbewerking het kolijk kan gaande houden, eindelijk een volkomen overzicht van alles, wat in 't algemeen een darmkolijk voortbrengen kan, zijn dikwerf op zig zelve niet toereikende, om den Heelmeester in zijne pogingen ter onderkenning te leiden, ten einde te ontdekken, wat er vereischt wordt, om den Lijder met zekerheid te genezen en er van te bevrijden; tenzij fomwijl een bijzonder geluk zig voordoet, of dat de Lijder zig zelve vóór de beklemming en gedurende het kolijk, nauwkeurig heeft gadegeflagen, en dus den Heelmeester daadzaken mededeelt, die denzelve op het spoor der oorzaken van

de nog aanhoudende darmpijn leiden, waarnaar hij zig in het regelmatig aanbrengen van hulp kan richten.

RAHN'S (*) Verhandeling verdient bij zulk een geval geraadpleegd te worden.

II. Kan het gebeuren, dat men aan den Lijder de Kunstbewerking wel verricht heeft, maar echter daardoor de voorhanden zijnde beklemming van de darmbuis niet weggenomen heeft. Diergelijke voorvallen hebben niet zeer zelden plaats, en vorderen derhalven van den Kunstbewerker, dat hij dezelve, onder het snijden van Breuken, levendig voor oogen hebbe.

1. De in den Breukzak vervatte darm kan, naar het uitwendig aanzien, teruggebragt zijn, en echter tevens nog een klein gedeelte deszelfs in den buikring of opening van FALLOPIUS liggen en beklemd blijven. Mischien dat de Lijder dubbeld gebroken, en de hoofdbreuk in den buikring gelegen zij, en slegts eene kleinere Breuk boven denzelfs, of wel ter zijde, tusfchen de vezelen van de uitwendige fchuinsche buikspier zig bevindt.

(*) *Disfertatio inauguralis, de Paffionis Iliacae Pathologia, Halae 1791. 4.*

CALLISSEN (*) vernaalt, met betrekking hier op, het volgende. Eene kleine onlangs ontstane Dijebreuk moest, wegens beklemming, gesneden worden. Men vondt niets van uitgezakte deelen onder den band van FALLOPIUS, maar boven denzelven was de peesvliezige uitbreiding tot een gezwel uitgezet. Dit wierdt geopend, en het gedeelte darms, dat erin gevonden wierdt, terug gebragt. De darmpijn keerde straks daarop met verdubbelde hevigheid weder, en de Lijder stierf. Bij het openen vondt men, behalven de teruggebragte Breuken, nog eene andere, den Kunstbewerker verborgen geblevene, Breuk in eenen eigenen zak, onder den breeden band, buitenwaarts naast de lendenpier (*psoas*), in dewelke een, met koudvuur aangedaan gedeelte darms beklemd gevonden wierdt.

Soortgelijke dubbele Lieschbreuken hebben MASSALIN †), als ook JUVILLE §), waargenomen. Eene der merkwaardigste is mijzelve voorgekomen.

Ik sneed eenen 60 jarigen man, die aan eene beklemde Lieschbreuk leedt, en reeds

(*) *Acta Societ. med. Hafn. vol. II.*

†) RICHTER'S *Chirurgischer Biblioth. 7 b. f. 591.*

§) *Traité de Bandages herniaires, Paris 1786. p. 198.*

gedurende verscheidene dagen, met kolijkpijnen gekweld was. De Kunstbewerking slaagde wel, er volgde, zelfs binnen de 16 uren na dezelve, buiksonstlasting; de Lijder bevondt zig daarop redelijk; omtrent den vijfden dag na de Kunstbewerking, hieldt de buiksonstlasting op; de pijn verhief zig op nieuw, en teffens deedt zig eene kleine ontsteking van de darmbuis op; alle onderzoek naar de aanleidende oorzaak dezer verschijnselen was vruchteloos; en de Lijder stierf op den achtsten dag na de Kunstbewerking. Bij het openen des lijks vondt ik eenen wand des omgewonden darms, tusfchen eene spleet in de spiervezelen van de buitenste buikspier, boven den band van FALLOPIUS beklemd, en met koudvuur aangedaan.

Om dit gevaarlijk toeval en het wederkeren van de darmpijn aftewenden, moet men, na dat de Breuk binnen gebragt is, onmiddelijk na de Kunstbewerking, door middel van den met olie bestreken voorsten vinger, den binnensten omtrek van den buikring en der opening van FALLOPIUS, hoog op, naauwkeurig bevoelen; om dus doende te ontdekken, of ook ergens een gedeelte van de darmbuis

in het buikvlies ingezakt geraakt en gebleven zij.

II. Soms blijft de beklemming, en zelfs ook de darmpijn nog voortduren, omdat men dat gedeelte van den Breukzak, het welke zig achter den buikring, of de opening van FALLOPIUS bevindt, niet hoog genoeg geopend heeft. ARNAUD (*) heeft gevallen waargenomen, waarbij zig de vernauwing van den Breukzak nog twee duimen achter den buikring bevondt; alſchoon nu, in zulk een geval, de darm zig terug laat brengen, zoo kan het echter ligt gebeuren, dat het gedeelte darms, dat in het hoogſte gedeelte van den Breukzak beklemd is, beklemd blijft, en dus de darmpijn voortduurt. VIGUERIE. (†) geeft zulk een geval op, dat hier ter opheldering kan dienen.

Bij een jong mensch, wierden alle toevallen van eene beklemden Breuk, door derzelve terugbrenging, weggenomen; tien uren daarna echter hernieuwden zij zig met vorige hevigheid; de buikring was blijkbaar open, men kon achter denzelven met den vinger geen ſpoor eener voorhanden zijnde Breuk ontdek-

(*) *Traité des Hernies.*

(†) *Memoires de l'Academie royale de Toulouse.*

ken; de pijn was daar ook niet heviger, dan op andere plaatsen des onderlijfs. VIGUERIE intusschen, de ware oorzaak des kwaads vermoedende, sneedt den buikring verder open, trok den Breukzak, die zig achter denzelfven in de buikholte bevondt, zoo ver hij konde naar buiten, en opende denzelfven; de darm was wel nog ongeschonden, maar kon niet geheel en al buiten den buikring gebragt worden, dewijl hij, boven in den onderbuik, door den hals van den Breukzak bekneld was. VIGUERIE bragt hierom den voorsten vinger der linkerhand opwaards in de beknelde plaats; voerde op denzelfven eene Bistouri, die maar twee lijnen breed en met een knopjen voorzien was, naar binnen; sneedt den hals des Breukzaks door, nam daardoor de beklemming des darms weg, en bragt den Lijder van den rand des grafs terug.

Zulks kan nog des te eerder plaats grijpen, wanneer men, naar den raad van PETIT en LA FAYE, den Breukzak bij het Breuksnijden niet opent, maar met denzelfven de geheele Breuk terug brengt. Het is dieswegens geenzins veilig, dezen raad van PETIT te volgen; veel liever hebbe men, na het openen van den Breukzak en het terugbrengen des darms, met

den voorsten vinger door den buikring of de opening van FALLOPIUS, zoo hoog mogelijk, in den hals des Breukzaks te voelen; en in gevalle men beklemming in denzelven waarneemt, VIGUERIE's handelwijze te volgen.

III. Wanneer de Heelmeester de deelen die in den Breukzak vervat zijn, niet behoorlijk onderzoekt, of gebrekkelijk terug brengt.

Dus vindt men dikwerf zamengroeiingen der darmen, onderling, en met de teffens uitgezakte deelen, die meermaalen eene beklemming, en dus doende de darmpijn doen voortduren, alſchoon de Breuk terug gebragt is. MARTEAU en BOURGEOIS, hebben bij eenen perſoon, die aan eene darmkronkel ſtierf, het wormwijze verlengfel, om een gedeelte van den dunnen darm geſlingerd, en met het zelve zamen gewaſen gevonden, dat dat verlengfel dien darm als eenen ſterken band omvatte en bekneld hieldt (*). MONRO (†) geeft een ſoortgelijk geval op, en KLOEKHOFF (§) beſchrijft een zoodanig geval, van een darm-

(*) *Journal de Chirurg. par Mr. A. ROUX, Tom. XXXII.*

(†) *Eſſays of a Society in Edinbourg, vol. II.*

(§) GESNERS *Entdeckungen der nouesten zeiten, in der Arzneygel. Th. I.*

wee, met de omslingering en beknelling des blinden darms, door dit zelfde wormwijze verlengfel.

Eveneens kunnen omslingeringen door *onware* vliezen, welke de uitgezakte darmen tegen malkanderen bekneld houden, het darmwee doen voortduren; dus kan het uitgezakt Net om den darm geraakt zijn, en denzelven beklemmen; en wanneer de Kunstbewerker deze omslingeringen niet, vóór dat hij de darm terug brengt, in de onderbuiksholte ontwart, zal het darmwee daardoor blijven aanhouden (*).

Ook kan het Net scheuren, en de darm in zulk eene scheur bekneld geraken (†).

Wanneer derhalven de Kunstbewerker na laat de deelen, die in den Breukzak vervat en nog onderling bekneld zijn, zorgvuldig en volkomen te ontwikkelen, en dezelve in dien onontwikkelden staat binnen brengt; zoo zal de pijn blijven voortduren, en er blijft hem alsdan niets anders over, dan door de ligging des Lijders, door diep ademhalen en door hoesten, het weder uitzakken der binnen ge-

(*) ARNAUD, *Memoires de Chirurgie, Phil. Transact.* N 450.

(†) CALLISSEN *Act. Hafn.* vol. I.

bragte deelen te bewerken, en zijne, gedurende het Breuksnijden gepleegde, onvoorzichtigheid alsdan te verhelpen, en de oorzaken der beklemming en darmpijn wegtenemen. In Breuken, die langen tijd uit geweest zijn, vindt men somtijds (*) dat deel des darms, dat onmiddellijk aan de drukking van den buikring of des bands van POUPART bloot lag, zoodanig vernauwd, dat er niets door kan, en brengt men nu deze, zonder zulks te bemerken, binnen, dan verheft zig het kolijk, ook na het Breuksnijden, wederom op nieuws.

Het is derhalven de pligt des Heelmeesters, om altoos, eer hij het binnenbrengen der darmen onderneemt, dat gedeelte darms, dat onmiddellijk in den buikring of in de opening van FALLOPIUS gelegen is, voorzichtiglijk in den Breukzak te trekken, en hetzelfde met dat oogmerk te onderzoeken. Vindt hij eenig gedeelte te zeer vernauwd, en teffens verhard, zo moet hij hetzelfde zoodanig met een koordjen voorzien, gelijk reeds opgegeven is, op dat hetzelfde, wanneer er darmpijn ontstaat, daarbij kan uitgetrokken, en, op de reeds opgegevene wijze, behandeld worden.

Er blijven nu in dezen rang, nog twee ge-

(*) RUSCH, *Memoires de l'Academie de Chirurgie de Paris*, Tom. IV. pag. 173.

vallen, die, na de Kunstbewerking, eene darm-pijn kunnen onderhouden, ter overweginge over.

Het *eerste* bestaat daarin, dat de Heelmeester, door, gedurende de bewerking, de uitgezakte darmen te onvoorzichtig binnen te brengen, aanleiding kan geven, tot het ontstaan eener kronkeling (*volvulus*), of eenige andere inwikkeling, die in 't vervolg de darm-pijn kan doen aanhouden. Hier bij zou dus de wederuitzakking des darms bewerkstelligd, of zoo dit niet slaagt, de buiksdorsnijding (*Gastrotomie*) ondernomen moeten worden.

Het *tweede* geval vindt plaats, wanneer men eene vrij oude Breuk binnen brengt, en de darmen, alſchoon men bij het binnenbrengen eenen merkbaren tegenſtand ontwaar wordt, echter met eenig geweld in de onderbuiksholte terug dwingt. Want, terwijl dat zoodanig eene Breuk zig tot zulk eene aanmerkelijke grootte uitzet, en daardoor de onderbuiksholigheid ontledigd wordt, zoo trekken zig de buikſpieren, die vóór het uitzakken der ingewanden, door dezelve middelmatig uitgespannen gehouden wierden, langzamerhand zamen; en verhinderen dien trap van uitſpanning, die hun, vóór het ontstaan der Breuk, natuurlijk

was.

was. Hier bij komt nog, dat deze, in den flappen Breukzak vervatte, en uit hunne natuurlijke ligging gebragte ingewanden, die meer of minder voor de drukking of beknelling van den buikring of den band van FALLOPIUS waren blootgesteld geweest, zig uitbreiden moeten en in den Breukzak eene grootere ruimte innemen, als zij in hunne natuurlijke plaatsing in den onderbuik besloegen. Waarom dezelve, wanneer men ze in dusdanige gesteldheid, bij de bewerking van 't Breuksnijden, met geweld naar binnen dwingt, als 't ware beklemd geraken, en, behalven andere toevallen, nog gewoonlijk darmpijn doen ontstaan.

Als nu een Heelmeester, die geen kennis neemt van deze verandering, die de betrekking der ruimte ondergaan heeft, het binnenbrengen onderneemt, en daar door een kolkijk heeft doen ontstaan, dan moet eene hernieuwde uitzakking der darmen, naar de reeds opgegevene wijze, bewerkstelligd worden, en men vervolgens, deels door het aanhoudend op den rug liggen des Lijders, deels door het aanleggen van eenen, met een draagbuidel voorzienen, band, de volkomene terugkeering der uitgezakte darmen van de natuur verwagten;

terwijl men teffens de darmen, door een daartoe dienftig verband, tegen den nadeeligen invloed van buiten beschermd houdt. Ik heb zoodanig eene verouderde, vrij groote Breuk, die, fchoon niet bekneld, zig, in weerwil van alle tewerkgeftelde handgrepen der *Taxis*, niet binnenbrengen liet, ten gevolge van dezen raad, na drie weeken, van zelve naar binnen zien gaan.

Een *derde* geval bestaat daarin, dat er dikwijls, achter den omtrek van den buikring of de opening van FALLOPIUS, zamengroeijingen plaats hebben, die de beklemming van een gedeelte darms, en daardoor de darmpijn, na het Breuksnijden doen voortduuren. Somwijlen heeft de Heelmeester niet alles uit den buikring of de opening van FALLOPIUS verwijderd, en daar door blijft de darmpijn, ook nog na de bewerking, aanhouden.

Deswegens hebbe men, na het snijden der Breuk, den binnenften omtrek des buikrings en van de Fallopifche opening, door middel van den beftrekenen voorften vinger, naauwkeurig te bevoelen, en de darmen daarvandaan te verwijderen.

III. Kan het darmwee, fchoon wezenlijk door de Kunstbewerking weggenomen, ech-

ter door onvoorzichtigheid des Heelmeesters, door verkeerd gedrag des Lijders, of door andere schadelijke dingen wederkeeren.

De Heelmeester kan aanleiding geven tot het wederkeeren der darmpijn, wanneer hij den Lijder niet naar behoren verbindt, of wel den buikring of de opening van FALLOPIUS door het verband uitrekt, of het weder uitzakken der darmen door dezelve niet voorkomt; wanneer hij door buikzuiverende middelen de darmen te zeer prikkelt; de klistee- ren niet ten behoorlijken tijde, en in genoeg- zaame hoeveelheid zetten laat; wanneer hij, bij het daarzijn van een kunstaars, te vroeg, voor dat de drekfistel zig nog naar behoren en in zoo verre gevormd heeft en genezen is, dat de kunst denzelven kan sluiten, de uitwendige drukking en sluiting deszelven te werk stelt. Het geval van REGNAULD (*) schijnt dit te bevestigen. Vijftien dagen waren er sedert het gelukkig afgelopen snijden eener Lieschbreuk verlopen. Het Net was afgefne- den geworden, maar de darm ongeschonden binnen gebracht, wanneer eensklaps drek uit de wonde voortkwam; en de wond heelde. Een

(*) *Journ. de Medicine, volum. XXXI. 1787.*

maand daarna ontstondt er pijn aan het lidteken, en teffens deeden zig toevallen op, als van eene nieuwe beklemming. REGNAULD maakte eene insnede in de pijnlijke plaats, opende den darm, en ontledigde denzelven van de drekstof; niet lang daarna nam de drek zijnen natuurlijken weg, en er volgde eene grondige genezing, zonder dat de Lijder een kunstaars behieldt.

Ook kan de Heelmeester bij een kunstaars, even als bij eenen drekfistel, aanleiding geven tot het wederkeeren van de darmpijn, te weten, wanneer hij het omgekeerd uitzakken des darms niet voorkomt.

Eindelijk ook nog, wanneer hij den Lijder, na eene Netbreuk, inzonderheid als er een gedeelte van weggesneden is geworden, niet behoorlijk plaatst. Want, na de kunstbewerking moet hij denzelven uitgestrekt doen liggen, om daardoor het gekwetste naar buiten te doen zakken, en zig van den buikring of de opening van FALLOPIUS verwijderen. Verwaarloost hij eene dusdanige plaatsing, dan kan het Net ligt aan den buikring of de opening van FALLOPIUS vastgroeijen, en zulks aanleiding tot de darmpijn geven. GUNZ maakt van zulk eenen Lijder gewag, die, zoo

dikwerf hij na de Kunstbewerking iets genoot, het zelve weder uitbraakte; en telken reize, neiging tot braken gevoelde, indien hij niet met voorover gebogen ligchaam ging; alleenlijk, indien hij kleine gedeeltens teffens, en met een aanhoudend voorwaards gebogen ligchaam, genoot, bleef de spijs binnen. PIPELET nam een diergelyk geval waar, van eenen van eene Breuk gefnedenen, die altijd, wanneer hij at, met eenigzins opgetrokkene dijen, en voorwaards overgebogen ligchaam zitten moest; anders braakte hij al het geheetene weder uit.

Een Lijder kan, inzonderheid indien er vernaauwingen zijn, in de deelen, die beklemd waren geweest, het zij dan uit genezen koudvuur, het zij uit eenen drekfistel ontstaan, door het naar zig nemen van flappe dingen, inzonderheid van schelvruchten, van kersfen- of pruimensteen, door het eeten der schellen van druiven, door nalatigheid om voor behoorlijke buiksopening te zorgen, zig zeer gemakkelijk wederom eene darmpijn veroorzaken. Dit zelfde kan hem onmiddelyk na het snijden overkomen, wanneer hij zig niet voor verkoudheid behoedt, den behoorlijke leefregel niet naauwkeurig opvolgt, en in 't byzonder, als hij zig aan gramschap overgeeft.

De darmpijn kan, na het Breukfnijden, wederkeeren, wanneer, dicht bij de door beklemming vernaauwde plaats des darms, krampachtige zamentrekkingen, uit welke oorzaak ook, ontstaan; als wanneer de ontsteking, door het voortbrengen van het frembaar weijvocht, deze plaats nog meer vernaauwt; ja zelfs ook door de ontsteking zelve. Wanneer eindelijk wormen zig als een kluwen ineenwikkelen, en even als een prop (*tampon*) deze, door beklemming reeds vernaauwde plaats des darms ten eene-maal opvullen.

Om nu de gevolgen van alle deze opgegevene oorzaken eener wederkerende darmpijn, door een gepast hulpmiddel te weeren, moet men, naar boven gedane opgave, eene hernieuwde uitzakking des darms bewerkstelligen. Zal dit intusfchen, wanneer de wond reeds geheeld is, plaats hebben, dan moet men, naar de (†) opgegevene wijze, de buiksnijding (*Gastrotomie*) boven het lidteken in 't werk te stellen, den uitgespannen verstoppen darm openen, de hindernis wegnemen, en aan de gemaakte opening eenen kunstaars

(†) *Memoires de l'Academie de Chirurgie. Tom. III. pag. 176.*

vormen, en vervolgens eenen drekfistel, dien men eindelijk kan sluiten.

Uit het tot hier toe aangevoerde, blijkt dus, hoeveelerleie verschijnselen er zijn, waaronder de Heelmeester te kiezen heeft, wanneer onmiddelijk na de Kunstbewerking, of in 't vervolg de darmpijn blijft voortduren, of zig, na dat zij weggenomen was, hernieuwt.

VII. *Hoe de door de Kunstbewerking van zijne Breuk bevrijde Lijder, tegen eene wederkeering derzelve te verzekeren zij?*

Reeds zijn de pogingen, die men ter grondige genezing van Breuken heeft voorgeslagen, en eene vernietiging, vergroeiing of binnenbrenging des Breukzaks in den onderbuik bedoelden, met betrekking op eene nauwkeurige waarneming van alle omstandigheden, onder welke dezelve na het Breuksnijden te werk gesteld zouden moeten worden, gedeeltelijk als nutteloos, gedeeltelijk als gevaarlijk voorgesteld geworden; zoo dat dezelve althans geene aanspraak op eene algemeene goedkeu-

ring kunnen maken. In deze beantwoording der Prijsvraag is daaromtrent het een en ander aangemerkt.

De Heelmeester geeft zijnen Lijder in dit opzicht den besten raad:

I. Indien hij denzelfden, zoo wel onmiddellijk na de Kunstbewerking, als voor het vervolg, naauwkeurig onderricht van de aanleidende oorzaken der Breuken, zoo als dezelve met veel naauwkeurigheid door den grooten RICHTER, naar de ondekke aanleiding des Lijders tot eene Breuk, omftandig zijn opgegeven (*).

II. Heeft hij dan ook na deze gegevene onderrichting, te meer van zijnen Lijder te verwagten, dat dezelve zig, zoo wel gedurende de heelings-behandeling, als na dezelve, tegen den invloed dezer aanleidingen tot Breuken zal trachten te beveiligen.

III. Dat hij eindelijk, na voltooide heeling van de door het Breuksnijden gemaakte wonde, zijne genezing met eenen welpasfenden veerkrachtigen band zal blijven verzekeren, en daardoor het toekomstig gevaar van eene nieuwe Breuk ten krachdigften tegen gaan.

(*) Zie deszelfs *Anfangsgrunde der Wundarzneykunst*, Göttingen 1798 Vier band. f. 182 und 183.

Men kan dan ook, onder het waarnemen van zulke voorschriften van voorzichtigheid, verwagten, dat een Lijder, die van eene Breuk gefneden is, die de pligt van zelfs-onthouding kent, en de gevolgen eener bekleemde Breuk ten koste van groote smerten ondervonden heeft, het gering ongemak en hinderlijke, dat er gelegen is in het, gedurende zijn overig leven, bestendig blijven dragen eenes volkomen wel ingerichtten veerkrachtigen Breukbands, voor veel te onbeduidend zal houden, dan dat hij, om van dien ontslagen te zijn, zig roekeloos aan een, ook maar vermoedelijk gevaar van eene hernieuwde uitzakking zijner binnengebragte Breuk zou bloot willen geven.

Derhalven:

*Cujus autem rei non est certa notitia,
ejus opinio certam reperire remedium non potest.*

CELSUS.

* * *

VERKLARING
DER
AFBEELDINGEN.

PLAAT I.

Werktuigen tot de Breuksnijding.

FIG. 1. *Een Bistouri of Breuksnijmes, voor de bekleedselen, enz. met eene bolle snede.*

FIG. 2. *Een smal Scalpel of Breuksnijmes, met eene hol staande snede, naar de met een knopjen voorziene punt krom gebogen, tot insnijding van den buikring of band van FALLOPIUS en POUPART.*

FIG. 3. *Eene smal gevleugelde, holle Sonde.*

FIG. 4. *Een Haakjen, tot rekking van den band van POUPART, door ARNAUD uitgedacht, edoch, door verbreeding van het afgerond einde, verbeterd.*

PLAAT II.

Een nieuw uitgevonden Werktuig, om de gekwetste Bovenbuiksflagader (arteria epigastrica) te drukken, tegen 't gevaar van bloeding.

FIG. 1. *Het Drukwerktuig, van voren gezien.*

A. *Deszelfs onderste plaat, met een drukkusfentjen voorzien, en welke, door den buikring, of de gaping onder den band van POUPART ingebracht, het gekwetste bloedvat tegen den agterrand dier openingen moet aandrukken.*

B. *De Stang, die van het zelfde staal vervaardigd zijn moet.*

C C. *De bovenste plaat, die uitwendig op de huid aangebracht, de bekleedselen tegen het gekwetste vat moet aandrukken.*

D. *De gevleugelde Schroef, waarvan, bij het ronddraaijen dier vleugelen, de draad binnen den stijl B, nederdaalt, en de daarmede verbondene Beugel tegen de buikbekselselen aandrukt.*

E E. *De Beugel, met de Schroefdraad van D vereenigd, en wiens veerkracht de drukking tegen de buikbekselselen matigen moet.*

FIG. 2. *Het Drukwerktuig van de zijde gezien.*

A B C D E. *Dezelfde, als in de eerste afbeelding; waarbij de bogten van de stijl B, en de Schroefvleugels en Beugel in verkorting gezien worden.*

FIG. 3. *Het zelfde Werktuig, half van ter zijde, en met verkorting van eenige gedeelten gezien.*

A B C D E. *Dezelfde deelen, als in de voorgaande Afbeeldingen.*

FIG. 4. *Het zelfde Werktuig, op den top en dus alle de gedeelten in verkorting gezien.*

A B C D E. *Dezelfde gedeelten, met den omtrek van het kussentjen, te weten:*

A A A A. *De onderste Plaat.*

B. *De onderste bogt der Stang.*

D D. *De Schroefyleugels.*

E E. *Zijden des Beugels.*

F. *De Schroefdraad.*

FIG. 5. *De onderste Drukplaat, van de bovenzijde, zonder het kussentjen afgebeeld.*

A A. *De Drukplaat.*

D. *De benedenste bogt des Stijls.*

P L A A T I I I.

Afbeelding van alle de deelen des Onderbuiks en der Liesen, die tot de Breuksnijding betrekking hebben en in aanmerking moeten komen.

A. *De binnenste Buikspieren.*

B B. *De uit de Liesch naar den buik om-*

geslagen Breukzak, van de agterzijde, met welke deze, vóór en tegen den Zaadstreng, binnen den balzak, had aangelegen.

C. Het Buikvlies alleenlijk peesvliezig overdekt, alwaar darmkronkelingen doorschijnen.

D. De regte Buikspier (Rectus).

E E E E. De band van POUPART, of peezige onderrand der weggesnedene buitenste schuinse Buikspier (Obliquus externus).

F. De voorste Bilspier (Glutæus).

G. De Spanspier der Dijeshede (Tensor Vaginae femoris).

H. De regte Dijespier (Rectus cruris).

I. De Snijderspier (Sartorius).

K. De inwendige Darmbeenspier (Iliacus internus).

L. De Dijeslagader (Arteria cruralis) die, aan de binnen zijde der Darmbeenspier, agter den band van POUPART voortkomende, beneden denzelfen in de gaping der Liesch ligt.

M. De Dijeader (Vena cruralis), die deze slagader vergezelt.

N. Een gedeelte der groote Lendenspier (Pfoas).

O. De Schaambeenspier (Pectinæus).

P P. De streng der Zaadyaten.

Q. Het afvoerend Vât (vas deferens).

R. *De Bal en Bijbal.*

S. *De groote aanvoerende Dijespier (Adductor).*

T, *De knobbel van het regter Schaambeent, waaraan de band van POUPART gehecht is.*

U. *De pyramiedwijze Spier (Pyramidalis).*

V. *De omgebogene, uitwendige Darmbeenslagader (Arteria circumflexa Ilii, externa).*

W. *De Bovenbuiksflagader (Arteria epigastrica) die, uit de Dijeslagader, beneden en agter den band van POUPART voortkomende, en onder de uit de buikholte afdalende Zaadstreng, en agter den hals des Breukzaks voortlopende, zig kromt, en voorts langs de buitenzijde van de hier iets ter zijde geschovene, regte Buikspier, over het Buikvlies opklimt.*

X. *De Bovenbuiksader (Vena epigastrica), uit de Dijeader M voortgekomen, en de Bovenbuiksflagader vergezellende.*

PLAAT IV.

Afbeeldingen van een nieuw uitgevonden Tverband, en van het aanleggen deszelve.

FIG. 1. *Het aangelegd Verband.*

A. *De Lijfgordel, om het ligchaam gaande en vastgestrikt.*

B. *Het Dijestuk, aan den Gordel vastgestrikt.*

C. *Het Kusjentjen, tot ondersteuning van den Balzak.*

FIG. 2. *De Lijfgordel, alleen afgebeeld.*

A A. *Lusfen, om ter omsluiting des onderbuiks, de strikken C C doortelaten.*

B B. *Lusfen, tot doorlating der bovenste en benedenste strikeinden van het Dijestuk.*

C C. *De Banden of strikeinden des Gordels.*

FIG. 3. *Het Dijestuk afzonderlijk.*

A A B B *De Banden of strikeinden, ter vereeniging met de Lusfen des Gordels, FIG. 2. B B.*

B E R I C H T

V O O R D E N .

B I N D E R .

De Platen I — IV. moeten hier agter volgen; en de Inhoud tusfchen Bladz. 4 en 5 geplaatst worden.

Fig. 4.

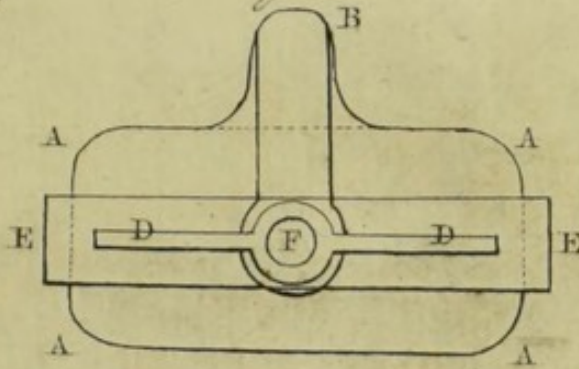

Fig. 5.

